

De aquae usu medico in febribus epistolica disceptatio ... cui accedit celer excursus in librum ... Hippocratis De decenti ornatu / [Giovanni Andrea Moniglia].

Contributors

Moniglia, Giovanni Andrea, 1624-1700.
Hippocrates. De decenti ornatu.

Publication/Creation

Florence : C. de Bindis, 1700.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/u8uram8k>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

62886/13

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

Accession Number

Press Mark

MONIGLIA, G.A.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

U₃

<https://archive.org/details/b30517795>

DE AQUÆ

VSV MEDICO

IN FEBRIBVS

EPISTOLICA DISCEPTATIO

A V C T O R E

IOANNE ANDREA

MONEGLIA

REGIÆ CELSITVDINIS

COSMI III

MAGNI HETRVRIÆ DVCIS

ARCHIATRO

Et in celeberrimo Pifarum Lyceo Medicinam
Practicam Ordinario loco edocente

Cui accedit celer excursus in Librum Magni Hippocratis
De Decenti Ornatu.

Ad Serenissimum Etruria Principem

ELORENTIÆ Apud Cæsarem de Bindis
Sub signo S. Bernardi. Super. perm. 1700.

*alt. 1. 1. mo
Sig. Marc. Adimar
in anno di' Sequio al' Cred. 9. 1/2. Aut.*

DE
MEDICINA
IN FEBRIBUS
HISTORICA DISCURSUS
AUCTOR
IOHANNES ANDREA
MONTEGLIA
REGIAE CAESARIS MEDICINAE
COSMII
MAGNI HETTERARIAE DVCIS
ARCHIATRO

Et in celeberrimo Pisatum Lyceo Medicinam
Practicam Ordinario loco edocens

Qui accessit color cruciatus in Librum Magni Hippocratis
De Dietis Ordinibus

Atque Universitatis Florentinae Principis

FLORENTIAE Apud Celsum de Bindis
Sub signo S. Bernardi. Super. Anno. 1700.

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page.

SERENISSIME PRINCEPS.

Vllum morbi genus est , quod frequentius homines invadat , iustamq; periculi , ac interitus formidinem ingerat , quam febris ; Omnem enim etatem , tēperiem omnem hac corripi experimur , nullumq; coeli tractum , etsi temperatissimum , terrarum plagam nullam , licet omnium saluberrimam à febrium incursione liberam intuemur ; Profilit omni ex loco infensissimus hic sacer ignis , voraciq; flamma depopulatur

latur tenellas puerorum carnes, robustiora iuuenum membra, exangues, et iam rigentes senum artus, et quamquam prona magis ad febrem, meritò illa dicantur corpora, quæ calidum, siccumq; temperamentum obtinuere, cum in his ob consimiles qualitates [quemadmodum Peripatetici loqui amant] facilior sit transitus ad ignem; tanta tamèn est illius vis, ac potentia, vt inimicas sibi, et hostiles temperaturas, frigidas nempe, et humidias vincat, subitòq; flagrare cogat.

Felices sanè illi, quibus invidenda sorte contingit saluberrimus celi haustus, aerque temperatus, ac lenis, nulla halituum contagione impurus, ventorumq; afflatu sudus, atq; illustris; Hi ad longissima temporis spatia vitam traducent, et inculpata valetudine fruuntur; Norint tamen, quod etiam si aeris optima conditione ab insultu morborum liberentur, à febre minimè immunes euasuros, cum per omnes terrarum partes effrenis excurrat, et destituta externarum causarum fetu, ab internis vitijs non rarò excitata subcrescat.

Nivibus undequaq; operta, ac perpetuo gelu rigens Septentrionalis tellus, à se tamen febrilem ardorem arcere nequit, sed quæ Austro calet, longè magis febribus patet, cum huius
spiri-

spiritus afflatu promptiora sint viscera, ut igne corripiantur; Gens, quæ nascentem excipit Solem, et quæ mergi videt occiduum, æstu aeris, sed magis febrium incendio torretur; quin? Tēpestas nulla ab huiusmodi morbo evadit; Temperatissimum sanè Ver est, et cum nulla alia. Anni parte in salubritate conferendum; Viget tunc maximè natiuus calor, ac benignissimus omnium humor, et Naturæ thesaurus sanguis exuberat, et tamen in hac æquali Anni ipsius ætate à febre invaduntur corpora, parumq; prodest moderatissimi aeris optanda salubritas.

Iam verò quantò magis Æstate, et Autumno grassabitur, cum intemperatæ anni partes sint, et in illa ambientis fervor ad febrilem flammam viscera traducat, in hoc ipsa dierum varietas degenerum humorum proventum, et copiam talem procreet, quæ regulari, regi; à nativo, et domestico igne nequeat, nosquè modò caliditate relaxet, modò frigore opprimat, vnde languor, et virium infirmitas, quas plerumq; fractas, ac debiles hostilis febrium ardor aggreditur, nec hyems ipsa, vel imbre assiduo, aut glacie densiori perfusa febrile incendium extinguit, tunc enim densatis corporum spiramentis, calidisq; retentis halitibus, flammula, quæ in Cordis thalamo micare purior, placidiorq;

diorq; debet, acuitur, nouoq; virium incremento æstuat.

Meritò igitur quod de quocumq; morbo protulit summus medicinæ dictator Hippocrates ad solas febres congruentius referri posse videtur, has scilicet cunctis anni temporibus sævissimè procreari; At si in qualibet anni parte, et terrarum plaga quavis febres erumpunt, nullaq; ætas est, quæ immunis, ac libera ab illarum insultu reperiatur, erit utiq; hoc valetudinis genus (scribente Celso*) vulgare maxime, hominibusque in primis metuendum, et in quo debellando medicorum ars sæpius insudet; Ceruorum invidenda fors, si quidquam Plinio* credimus, animalia hæc suadenti non sentire febres; Nil mirum igitur longissimæ ætatis existere, et in libris historiarum referri vsque ad trecentos annos incolumes perdurasse; Conditio hominum miserrima, cum eorum aliquibus febris perpetuò fuerit, quemadmodum Mæcenati; Nos vndique circumstant morborum agmina, qui vel silentio subeunt, vel aperto Marte expatiantur, ac sæviunt; Non opus ad perniciem nostram, ut acuatur ferrum, cudantur enses, venena temperentur, levis etiam externarum causarum afflatus necare valet; Non tam vario genere

nere vivimus, quam ægrotamus, et mors ut semel nos iugulet, vel sæpissimè experitur; id equidem admirabile, * id solitarium reperitur exemplum, Xenophilum musicum centum, et viginti vixisse annos absq; vlllo vitæ incommodo; Hoc fanè, hoc dignum ut à cunctis optetur, quandoquidem nihil vtilius, nihil iucundius in humano dierum circulo, quod cum optima valetudine componi possit, reperiatur.

Verùm si tanta est naturæ fragilitas, ut sæpius à sãitate recedat, et alijs etiam obnoxia præter naturam affectionum insultibus, frequentissimè tamen à mortifero febrium calore invadatur, non immeritò quot modis nos febris exerceat, Sapientissimos quoque Viros obstupescere coegit, quosdam enim assiduè torret, in alijs cum breves inducias dederit, quotidie tamen, recurrit, nonnullos alternis diebus vrit, et cum diem integrum præstiterit, tertio redit; Alios quarta die occupat, et biduum liberum elargitur, interdum longioris adeò temporis circuitu, ac intervallo remeat, ut apud Plinium extiterit Antipater Sidonius Poeta, qui singulis annis natali die febre corriperetur; Interdum, principiò calet, non rarò frigida erumpit, tantusq; horror est, ut univèrsum corpus concuti-

at,

at, frequenter rigore premit, mox levi tantum algore in extremis partibus vrget; Alia sic definit, vt omnino sequatur integritas, alia sic quidem, vt aliquantulum de ea minuatur, nihilominus tamen veluti reliquiae quaedam superfint, donec recens reuertatur accessio.

Iurè itaq; febris varium ac dirissimum morbi genus appellabitur, cum Prothei ad instar in varias se se efferat formas, nullique hominum parcat; hinc sedulo curandum est Medicis, vt certis remediorum opibus Dei munere, ac benevolentia concessis veluti tutissimis propugnaculis hunc naturæ humanæ tyrannum vel celerrimè exturbent.

Sed quamuis apud sapientes homines satis exploratum sit non solum aduersus febres, multaq; præter naturam affectiones inter remediorum materias nihil suavius, nihil præstantius frigida aquæ potu adinueniri, hoc tamen certum, probisque medendi legibus, ratione, ac experimento munitum præsidium veluti fabulosum quid, et inane hac nostra tempestate, et in vrbe è medicinae limitibus à plurimis exhibitum exulat, adeo vt de eo cum Platone dici possit; *Præclarum quiddam veritas est, atq; durabile, attamen non facile id persuadere videtur*; nec mulieres dumtaxat, aut vulgi homines, sed medentium pleriq;

riq; ex huiusmodi remedio ventriculorum quere-
 las, nativæ caliditatis iacturam in medium af-
 ferunt, atq; hydropis omne genus, inexpugna-
 biles obstructions, venarum scissuras, innume-
 rabilesq; alias calamitates infensissimè commi-
 nantur.

Non ita exilis cymbæ gubernator, qui modi-
 co velo vix portum stringere possit, dùm se al-
 tioribus Oceani fluctibus credere aufit, si in al-
 tum pervehatur, vt difficillimum ei sit ad con-
 tinentem ferri, nam vno emenso sinu, statim
 alter maior aperitur, et dum longissima nau-
 gatione non longè littora distare putat, novos
 superandos vndarum tractus, ac semper cre-
 scientem Pelagi planitiem videt, tantam aqua-
 rum vastitatem horret, quemadmodum frigide
 haustus febricitantibus elargiri nostrates medi-
 ci pavent, naufragisq; egrotantibus commise-
 rantur, frigideq; amphoram æstuanti febrienti-
 um labio exhibentes, quasi pocula Circeæ offe-
 rant, ex quibus non belluinos mores, sed le-
 thiferum omne virus, mortemq; inexorabilem
 bibant, increpando vituperant.

Vnde, obsecro, tanta in rebus medicis aque
 abominatio? vnde contra frigidæ vsum tot ca-
 lumniæ? forsan ne saluberrimi huius elementi
 canina rabies pavorem indidit? dummodò hinc

pendeat ratio, vosmetipsos colligite, probèq; intra vos meditamini, quam absurdum in febribus præsertim curandis frigidam respuere sit, tunc instar philosophi illius Aetiani apud Clarissimum Meniotium in aquam animosè immersi vnà simul cum hæresi malum exveretis.

Felicissimi huius medendi ordinis solertes hostes, plerumq; femellas, senesq; falsò admoneant, ne acti temporis laudatas remediorum sylvas relinquunt, quibus malorum syndromes strenuissime pellebatur; Calidum nature semper amicum, frigusq; perpetuò infensum, humidum putredini, vnde plerumque febres erumpunt, favorem tribuere ex philosophantium placitis suadere conantur, solius aquæ beneficio exclaimantes cunctos persanari morbos, meræ nugæ sunt, meræ nugæ, hoc Agyrтарum aliqui larvas inter ludentes insomniaverunt.

Non vnicam, inquiunt, severa Catonis fronte, malorum series causam agnoscit, non eandem temperaturam ægri omnes obtinuerunt, non singuli sub eodem cælo languent, non consuetudinem, non ætatem, non anni tempora cuncti æqualiter metiuntur; Acriusque hæc superaddunt; Sollicita Dei cura, quot herbas, quot salutare plantas humo excitavit, ijsq; adversus morbos proprias vires exhibuit, ut harum
ope

ope optata mortalibus salus exfurgat? Taceamus Panaceam, taceamus Cretensem Dictamum, taceamus Felicia gramina, quæ vel novit Chyron, vel eduxit Epidaurus, vel misere Arabes; E patenti magnæ matris gremio providum Numen elicuit herbarum omne genus, quo perniciofa quælibet cohibeatur lues, potentibusq; victa succis succumbat; Lien herbis succurrimus, herbis capiti auxiliâur, præsidia paramus Cordi, Ventrem roboramus, crebriores anhelitus tollimus, clusoq; sâguini citatiores cursus instituimus, graveq; nocentium succorum onus eijcimus; Oh beneficentissimi Numinis indulgentia, quæ Medicinam (præsidem scilicet sanitatis artem) in herbis, et plantis mortalibus exhibuisti, solius modò frigidæ potationibus tot remediorum vires, ac potestates succumbere permittes? et aquaticorum medentium adversus sectam, non optima artis lege, sed improba innovandi ambitione fontanas aquas Niliacis etiam vndis temere præferentium non indignaberis?

Hoc dicēdi genere tanquàm disertissimi Rhetores non veritatis amatores probæ huic curandi methodo illudunt, eiq; prorsus in re medica locum denegare contendunt. Nobis sanè eloquii veneribus nihil præstantius satis tribui, omnemq; lapidem devoluisse videbitur, si ratio-

num momentis evicerimus, aquæ frigidaë morem febrientibus exhibendaë non exortum nuper, sed apud veteris medicinæ parentes celebratum invaluisse, nec levissimam hanc provinciam suscepturis, viribus tamèn nostris enervibus, fractisq; imparem, nobis aptari nobile adagium illud amabimus *scribendi scilicet ad aquam*, quod à Demosthenis immensa, & incomparabili addicendum cura profilijsse Rhodiginus asservit, non parum equidem gloriæ assequutos esse lætabimur, si nobis nimium audentibus non imputetur quod de Æschilo mordaciter retulit Calisthenes, quem vbi vino satis incaluisse, ac se largius bibendo excitasset, tragædias eocalore concinnare solitum, scribit.

Sed antequam sermonis nostri desumamus exordia, illud vobis sciendum volumus, non, tanquam Milesius Thales aquam rerum omnium nos principium esse decernentes, quod ab Hesiodo prodiisse aliqui existimarunt, vnicam aquam largè, beateq; profusam, medicinam in febrium curationibus propinari dicentes, id tantum oneris, laborisq; suscipimus, ut innotescat inter præsidia, quibus febrì mederi ars frequentissimè edocuit, hanc vetus, hanc efficax, hanc iucundum extitisse remedium, & quemadmodum Ægyptiis moris erat, qui dum Hydria ad
tem-

templum casta religione deferebatur, in terram
procumbentes, manibus ad cælum sublatis di-
vinę bonitati gratias agebant, nos etiam Deo
optimo maximo tanti erga nos collati benefi-
cii memores, qui dum fiti flagrantibus febrili in-
cendio viscera iam exurente, præsertim

„ Dum Procyon furit,
„ & Stella Vefani leonis
„ Sole dies referente siccos.

Nobis inter aquarum delicias morti necere
moras, vitalesque auras suavissimè elargiri vo-
luit, laudis monumenta facremus.

Vt igitur clarioris incedamus doctrinæ ordi-
ne, prius quid veteres febris nomine enuncia-
verint inquirendum. & quemadmodum initio
polliciti fuimus, ab antiquioribus illius definitio-
nem eliciemus. Iure itaq; à summo medicinę
parente edoceri lubeat, qui nunquam febris
essentiam aptius, concinniusq; aperire voluit,
nisi dum Ignis nomine ipsam comprehendit in-
quiens: *Harmocrates, qui ad murum novum habi-
tabat igni correptus est, paulòq; inferius: * Qui in
Dealcijs decumbebat horto, diu capitis conflictaba-
tur gravitate, dexterumq; tempus dolebat, ex oc-
cassione igne detentus fuit; Et sanè quemadmodum
aliis græcis, Hippocrati etiam πῦρ Pyr ignis fuit,*
vnde

vnde apud latinos πυρά *Pyra* lignorum strues
 cremandorum olim corporum gratia promana-
 vit; Et equidem apud Choorum maximum, non
 rarò vehementissimam febrem significat; De
 Syleno etenim scripsit, qui in Platamonis edi-
 bus propè filios Eualcidis habitabat*, *Ex laxitu-*
dinibus, potuq; intempestivis πῦρ ἄλαβεν *Pyr Elaben,*
 scilicet ignis corripuit, & rursus ægroto quarto;
Vxorem Philini in Thaso, quæ filiam pepererat, pur-
gatamque ex præscripto naturæ decimoquarto à par-
tu die μετὰ τόκον πῦρ ἔλαβε *Meta tocon Pyr Elabe;*
 Ignis nempe eam post partum inuasit; Sed quid
 amplius? febres omnes ab Hippocrate Ignis vo-
 cabulo nuncupantur, nam ex bile sincera ortas
 πυρετοῦς ἀκριτοχόλους *Pyretus acritocholus* appellavit,
 febres implacidas πυρετοῦς ἀσώδεις *Piretus Asodeas;*
 febres in quibus caligant egri, caliginesq; circa
 oculos obuerfantes inspiciunt in Prorrheticis, &
 Coaceis πυρετοῦς ἀχλυώδεις *Pyretus Achliodeas* len-
 tas, & viscosas πυρετοῦς γλισχροῦς *Pyretus Glischrus,*
 febrem perrubram, quæ ad vultus colorem spe-
 ctat πυρετον ἐξέρυθρον *Pyreton Exerythron;* Non ne
 febris tepida, moderata, ac mitis, quæq; acutæ
 opponitur, quæque lethargo, κόματι *Comati,* aut
 καταφορά *Cathaphora* laborātibusfocia dicitur ignis
 nomine exprimitur πυρετός *Pyretos* nempè χλιαρός
 Chlia-

Chliaros; Immo non solummodò febribus Ignis nomenclaturam Hippocrates elargitur, verum corpora etiam in febres maximè prona. * Ex versione siquidè Clarissimi Foesij legimus πυρετῶδες σῶμα *Pyretodes Soma*, quod est corpus febriculosū; Addamus insuper, Vlceribus quoque inflammatis Ignis nomen impertitur, cum præ nimia contractione in deligando accenduntur, scripsitque πυρετῶδες ἕλκος *Pyretodes Helcos*, Vlcus scilicet, igneum. Sed cum ex plurimis summi dictatoris oraculis euincere quisquis possit ignis appellatione febris essentiam apprimè demonstratā existere, huius tamèn doctrinæ claritas sole ipso nitidior refulget, si hisce loquutus Hippocrates audiatur *; *Convulsa, & rigentia superveniens febris dissolvit*; eodèque in opere subdit, ** *Convulsio- nis remedium acuta febris*, quo loci à summo artis nostræ Magistro expressa fuit *acuta febris*, nam si debilis, ac diuturna inuaderet, nihil sane prodesset, quemadmodum disertissimus medicorum evenisse *** tradit Numenis filio, de quo ibidèm inquit divinus Senex; *Supersubitaneæ Apoplexiæ superfebrienti diutine perniciosæ*; Nam in singulis nervosi generis præter naturam affectionibus, cum ob pituitosos, frigidofque fiant humores *febris acuta* invadens non modici est iuvamen-

uamenti, Numenij autem filio (veluti Galenus cordatè ratiocinatur) quoniam ab exorta Apoplexia febris non acuta, verum enervis, ac diuturna subsequuta est, nihil profuit, vnde quis non arguit febres validas accedentes, & superfluum exiccare humiditatem, frigiditatemq; calefacere, quod proprium dumtaxat ignis est attributum, cuius nomine Hippocrates febres omnes sapientissimè patefecit. Nonne legimus apud eundem; * febres propterea fiunt, cum corpore superinflammato carnes intumuerint, & pituita, & bilis inflammata quieverint, ut neq; refrigeretur quicquam, neq; exeat, neq; moveatur, neq; aliquid subeat; Non ne? febris ardens est cum ** resiccata venula hora aestiva acres, ac biliosos serosos humores in se ipsas attraxerint; Et quid obsecro pituitam inflammare frigidam, & humidam, venas resiccare poterit præter ignem? nil mirum igitur, si febrem à fervore inter plurimos voluerit Isidorus*** quod sit abundantiæ caloris, & Ioannes Gerardus Vossius scripserit; A ferreo, seu ferbeo febris est, & Orientales lingua ab incendio deducta voce febrem nominare consueverunt.

Hinc iure optimo maximi medicorum interpres maximus febrem calidam, siccamque passionem esse præceperat scribens.**** Febris, qua
febris

febris humectantia, & refrigerantia desiderat; Pauloq; infra subiunxit; Si sola adsit febris, ad refrigerandum, & humectandum omne medici consilium dirigitur; & penès ipsum, Corpora calida, & sicca, ut ignis, quatenus calida calefacere, quatenus sicca exsiccare,* ex quibus subsuit Clarissimus Hofmānus: ** At qui omniū febriū causæ, ipsomet adstruente Galeno, calidæ existunt, & siccæ, febres inde inter calidas, siccasque intemperaturas recensendas esse quis ambigit? siquidem innatum calidum habet symbolum ad ignem, facilè igneum evadit, siq; verum hoc sit, non calidius dumtaxat, sed siccus etiam in febribus fieri minimè dubitandum asserimus; Perbellè itaq; Vates febrem vocavit aridam, eo quod, ut Servius adnotat, arida efficiat corpora, ariditas enim per se siccitatem adducit, quæ sanè doctrina duobus locis Galenum sibi arridentem invenisse gloriatur, post quam igitur scripsit. *** Febrem lege contrariorum velle frigida, & humida, subiunxit esse calidam, & siccam, talis namq; natura est ignis; indeq; protulit. **** Ignem calidum, & siccum non minus quam febris existere; quò etiam princeps Peripateticorum traduci potest; *****

C

Qui-

---

lib. 4. cap. 6. 9. meth. med. cap. 14. 1. de temp. cap. 2. In Apol pro Gal. lib. 3. par. 2. sect. 11. cap. 256. 1. acutor. tex. 18. text. 43.

Quibus additur Auicennæ calculus. * *Caliditas maior, quam debet, reddit corpus siccus, quam oportet; At in febribus calorem naturæ leges excedentem quis non fatetur?*

Victus humidus febricitantibus omnibus præscribitur ab Hippocrate ** ibiq; non solum in curandis febribus non excluditur humectandi indicatio, verum primo loco reponitur, ita pariter à Galeno *** sapienter, exigitur victus ratio frigida, & humida; quin ab eodem prolaturum legimus. **** Febris calida, & sicca passio est; Nil mirum si febre detentos plerumq; hiulca sitis excruciet, ac inter illius symptomata non immerito reponatur; hinc veluti in Thyeste Seneca.

„ *flagrat incensum siti*
 „ *Cor, & perustis flamma visceribus micat.*

Sitim verò frigidi, & humidi cupiditatem esse quem latet? hæc ferè nulla, vel levissima dum os ventriculi humore dulci, frigidoq; perfunditur; Inextinguibilis autem, ac insæviens cum ipsum humore prorsus exhaustum arefcit; & si cū Lucano loquamur.

„ *Torrentur viscera flamma.*

„ *Oraq;*

1. de gen. & cor. tex. 16. & 23. Fen. 1. doct 3

c. 1. 1. aphor. 16. 8. meth. med. c. 9. 1. apho.

„Oraq; sicca rigent squamosis
aspera linguis.

Vnicuiq; igitur febris necessariò siccitatem iniungi inter plurimos nuper relatus Hofmannus, Altimarus, Augenius, Zacutus subscribere non erubescunt.

Ratione denique, ac experimento doctissimus Galenus protulit; * *Febrem esse conversionem nativæ caliditatis ad igneam*; quam brevissimam, numerisque omnibus absolutam definitionem, tamquam optimam, & ab ipso auctore sæpius repetitam, literisque mandatam, unde febris natura magis, magisque constaret, oculatissimè exarare, fusisque laudibus prosequi præ cæteris placuit Clarissimo Rudio, qui primò illius terminos adaperiens, mox quomodo cum re definita convertatur edocens, inde illius quidditatem, (scholasticis utamur verbis) & singulas causas ostendens, tandem quo pacto ex ea ritè probèque percepta, omnes circa febris essentiam emergentes difficultates (quod optimæ definitionis munus censeatur) è medio tollantur, enunciando, sibi gloriæ, & medicinam facturis plurimum utilitatis comparavit.

At nunquàm adversus quæ huc usque retu-

C 2

limus

tibus antiquorum medicinæ principum non elongari promissimus, inviolabilem huc vsq; tenuimus fidem, ita etiam eadem intus limina, quò tandem finem tetigerimus, iure iurando immorari spondemus.

Clarioris ergo sermonis gratia, dum *febrem conversionem esse nativæ caliditatis ad igneam libentissimè* admittimus, ne lato quidem ungue à vetustiorum placitis recedere videamur, ut facilius, nitidiusq; exploretur, quam pronus nativus calor ad igneam suscipiendam naturam existat, quid & ipse sit, eiusque nomine quid audiendum voluerint, nam innati calidi iam essentia comperta, unusquisque sibi ocysimè suadebit, quomodo præter naturæ leges evadat, actionesque quarum antea optimus, & laudabilis auctor aderat labefactet, atque subvertat; Sed quamvis multa artis nostræ scriptores de nativa caliditate litteris commiserint, adeo subobscura, & perplexa sunt, quæ dixere, vt inter tot ambages Delio plerumq; natatore indiguerint, vnde luculenter, & fusè integra volumina tradidere, in quibus, quod Seneca damna-
bat, non multum, sed multa legere sit necesse.

Augustissimè de calido innato, quemadmodum de cæteris eorum placitis sensere Stoici, non sua rebus accomodantes decreta, sed res ad decreta

creta sua, cum quibus consentire eas natura non finit, detorquentes, si græcorum Sapientissimo credimus; Sunt itaque opinati ipsum esse animam, eo quòd ab innato calore actiones corporis nostri prodire advertissent; Stoicis adhæsit Romani parens eloquij dum scripsit * *Omne quod vivit, sive anima, sive terra editum, id vivit propter inclusum in eo calorem*, quare cum calor à Sole syderum principe tamquam à perenni fonte, propriaque origine per vniversum orbem hunc effundatur, si is anima esset, egregie, ac verissimè cecinisset Vates,

„ ... *animarum omnia plena.*

hiscæ arridens Macrobius Solem omnium, quæ in mundo reperiuntur vitam appellavit, Solis etenim absque igneo vapore, inquit Lactantius, neve nasci quicquam, neve potest augeri, veluti Plutarchus apud Delphos ostendit; ad hanc Stoicorum sententiam traducendum etiam Hippocratem** aliqui crediderunt, dum inquit, *Animam hominis usque ad interitum produci*, nativum enim calidum est, quod alimentis continuo augetur, & ad mortem usque servatur, & quemadmodum ignis non totus simul extinguitur, sic vita nostra non repenti in cineres relaitur

„ *Mors*

„ *Mors non una venit, sed quæ
rapit ultima mors est.*

& Manilius scripsit *

„ *Nascentes morimur, finisque ab
origine pendet.*

Cæterum hæc Stoicorum doctrina, paucos, nullosue fatius assertores obmeruit, cum anima hominis altioris ordinis, ac celsioris generis existat, & delapsa cælo concretionisque cuiuscunque expers, ac proinde ab interitu immunis, & libera humanum corpus informet, & regat; Novit id etiam Cicero, qui illam in somnio Scipionis insuper veluti in arce quadam à Diis constitutam credidit, & si hoc loci aliquid ex sacrorum Doctorum penu eliciendum est, licet nobis eandem cum Tertulliano particulam divinitatis, & ex Dei Spiritu Spiritum asserere corporisque aurigam, & ducem, & sanè animam à nativa caliditate secerni luculenter Peripateticorum princeps ostendit; ** Illud tamen fateri lubet, huiusmodi calido veluti instrumento quodam animam uti, eiusque beneficio operationes adeo vitæ expedire, ut mirum nulli videatur, si idem Philosophus vitam, & mortem per caliditatem hanc aliquando defini-
verit, cum tamen vita nihil sit aliud, quam ne-
xus,

xus, & coniunctio animæ cum corpore, mors
verò dissolutio utriusque, quò respiciens Vates
optimus Irim à Iunone demissam fabulatur ad
obitus difficiles Didonis finiendos.

„ *Quæ luctantem animam, ne-
xosque resolveret artus.*

Hinc igitur anima tandiù terrestre, caducum-
que corpus inhabitat, quandiù proportionatam
hanc caliditatem tamquam vinculum obtinet;
& quamvis Divinus senex in nuper laudato de
diæta dixerint; *Animam hominis usque ad interi-
tum produci*, illius nomine non verè animam ip-
sam, quæ neve augeri, nec decrescere vnquam
potest, sed eius instrumentum, calidum scilicet
innatum intellexerit, quod non rarò animæ ap-
pellatione enunciare consuevit, nam vt beni-
gniori hospitio noster suscipiatur Hyppocrates,
si de calore nativo non esset ibi loquutus, quo
nam modo à contradictionis crimine vindicare-
tur, cum in eodem opere candida hæc verbo-
rum series inspiciatur? *Eorum enim omnium, à
quibus alteratur anima, causa ad meatuum per quos
ipsa permeat naturam referenda est, prout enim affi-
ciuntur vasa, in quæ secedit, & ad quæ allabitur,
& ex quibus admiscetur, talia faciunt, propterea ex
diæta talia transmutare non possumus, naturam
namque incorruptibilem immutare, & alterare im-
possi-*

possibile est, vnde apertissimè evincitur, non quod censuerit præceptor maximus calorem nativum animam existere, sed quod medicè loquutus, anime nomine ille designari etiam possit; quoniam primarius opifex, ac veluti (vt aliquibus arrisit) coanima functionum omnium humanarum existat.

Apprimè igitur Poetæ Iovis, Deorumque fabricum dixere Vulcanum, rerum videlicet omnium, quæ vitam habent artificem, nam vt Lactantius, & Natalis admonent, Vulcani nomine ignem intellexere, qui Deorum faber, nempè instrumentum appellatur, quo Iovis arma perficiuntur, idest, vitæ, necisque in homines exercitium, atque potestas; Hinc sapienter, & floridè in eius hymno canebat Orpheus,

„ *Vulcane, & præstans, & fortis flamma perennis*

„ *Flammatis auris splendens peramabile Numen.*

Vnde ingeniosum commentum illud exoritur, Venerem ei datam fuisse coniugem claudio, fumosoque feminarum venustissimam; Si enim canit Lucretius * *O mater seva cupidinum,*

„ ..... *Per te genus omne animantum*

„ *Concipitur, visitque exortum*

D

lumi

lumina Solis,

„ *Nec sine te quicquam dias in
luminis oras.*

„ *Exoritur,*

hoc provenit ex coniunctione, & maritali nexu
Vulcani, ignito siquidem iuvante calore.

Ex Homeri itaque disciplina, dixit Servius
Honoratus, Heroes in aquis mortem perhorre-
cebant, naufragioque perire grave censebatur,
siquidem contrario formidabat in elemento in-
fita sibi facultate privari anima, & quod Ægy-
ptij gloriabantur, vim Vulcaniam Æthiopum
Neptuni virtute restringi.

Sed ad Aristotelem redeundi tempestivum
est, cuius placita Zenonis* sententiæ non om-
nino adversantur, cum nobis scriptum reliquerit,
generationem primam animæ altricis esse parti-
cipationem cum calore, vitam verò, huiusce
mansionem, ac proinde asserente clarissimo Gas-
sendo** nonnulli vitam definiunt, caloris, cali-
dique innati mansionem, quod etiam Demo-
crito, & Epicuro probatur, siquidem satis de-
monstravisse opinantur, easdem esse caloris, &
ignis, atque animæ atomos, orbiculares enim
utræque dignoscuntur, quemadmodum colligi-
tur ex doctissima illa ad Herodotum epistola,
ac

ac ex alijs apud Lucretium vulgatissimis locis, quos adversus sapientissimos viros satis sit divinum Platonem in Timæo audivisse docentem, non componi animam ex atomis illis, ex quibus calor, & ignis conficiuntur, sed tandiù in corpore solummodò teneri, quamdiù illæ trigonæ (quam figuram tradit igni) vegetant nutritivam medullam, quæ ex illis componitur, atque ob ipsas calida est, hinc ergo penès etiam Philosophantium apicem, anima non ignis est, sed ignis animæ instrumentum, quo sua exercet munera, suasque virtutes operatur, ac præstat.

Non arduo equidem negotio Stoicorum sententia evertitur, cum ullum vix assertorem, propugnatoremque inter medicos obtinuerit, longè difficilior, ut expugnetur illa unicuique prima fronte videtur, quam ex Galeno profectam tuentur agmine factò omnes ferè medici, ac veluti pro aris, focisque dimicaturi collato pede consistunt; *Calidum* scilicet *innatum* esse *substantiam* quamdam ex principijs nostræ generationis, sanguine nempe *menstruo*, & *semine* ortam, & per singulas, ac *universas* corporis partes *diffusam*.

Statuit itaque Galenus nativum calidum constitui ex duobus principijs ortus nostri, quæ iux-

ta illius doctrinam, sunt semen, menstruusque sanguis, adeo, ut innata caliditas sit corpus quoddam compositum ex hisce duabus substantijs; Deinde vult naturale calidum ante fatum existere, eo quod ipsius virtute corporis partes procreari, ac perfici queant, unde necesse, ut hic calor principio sit, cum illas excitandi insitum in se munus contineat, à qua Pergameni sententia Plinius * minimè discrepat, dum loquens de mestrui protulit; *Hec est generando homini materies, semine e maribus coaguli modo hoc in se se glomerante, quod deinde tempore ipso animatur, corporaturque*; Ideoque Venusinus in Epodis illudens Canidiæ, vocat ventrem illius partumeium, eò quia mestrui abundet, & statim à puerperio

„ Cruore rubros obstetrix pannos
lavit.

Scripsit ob id Galenus huiusmodi corpus calidum innatum nuncupari, quod ante alias partes existat, & circa ipsum illæ eadem subcrecant, illique adnascantur Ossa, Cartilagines, Ligamenta, omneque id, ex quo corpus nostrum completur, adeo, ut naturalis caloris appellatione eò vocari debeat, quia statim ab exordijs ortus nostri (principio scilicet temporis) quando

do primùm partes nostræ gignuntur præstò sit. Edocet insuper Galenus tale corpus non ex sola caliditate constare, sed ex temperatione quatuor elementarium qualitatum, in quibus attamen calor ipse præpolleat, vnde huius dominiij robore calidum dicatur, quemadmodum in rebus hisce inferioribus, ex mixtis vulgo, à qualitate illa quæ dominatur nomen imponi assolet; Hinc ipso asserente Averroe, alia dicitur aqua, alius ignis, licèt in ea, quam aquam nominamus, terrei nonnihil reperiatur, & in igne plurimum aeris, terreæq; materie nemo non videat.

Iuxta igitur Galenicæ doctrinæ leges *σύμμετρον* *Symmetron*, videlicet temperatum, naturale calidum est, & ex concursu quatuor primarum qualitatum invicem temperatarum conflatur, quamvis in eo aliquantisper exuberet caliditas aerea, quia ex semine potissimum consurgat, ipsumque maximè aereum, ac spumofum existat, veluti nitidissimè innuere Poetæ, dum fabulati sunt ex abscissis Cæli, seu Saturni genitalibus orta spuma inter maritimos fluctus productam Venerem, quæ ideo *Ἀφροδίτη* *Aphroditi*, vt Hesiodus & Plato tradunt, nam *Ἀφρός* *Aphros* Græcis spuma est, meritoque Veneri spuma eiusmodi principium, & origo tribuitur, ipsa si-

sa siquidem canente Lucretio *

„ Omnibus incutiens blandum

per pectora amorem

„ Efficit, ut cupide generatim

saecula propagent.

Hæc de calido innato, et si longiori verborum serie, ut eius moris erat, Galenus tradidit, quæ sanè opinio adeo posteris arrisit, ut nullus ferè ex medicis in eam non ire ausus sit, ac veluti Sibyllæ folio non subscribere, ita verum illud Senecæ in Epistolis; *Plerumque homines existimare, non quod dicatur, sed à quo*; Si etenim in hoc Galeni placitum attentius advertissent, & severiori trutina ad examen illud revocassent, multa equidem deprehensa fuissent, quæ à veritate vel longissimè distant, nam ut prætereamus quo pacto ex duobus diversis corporibus, semine scilicet, menstruoque sanguine possit talis, adeoque perfecta mixtio fieri, ut unum simplex corpus confurgat, cum sic perfectè misceri non nisi elementa possint. Ut istud, inquam, prætereamus, fidesque Plinio habeatur, semen esse instar coaguli menstrua obstringentis, si Galenus arbitratur oriri animantia quædam ex materia putri, quo nam modo hæc innatum calidum possidebunt, cum ex semine potissimum

gene-

generetur, quo destituuntur pro sui ortu animantia, quæ ex putri originem deduxere? An hæc forsan huiusmodi caliditate carebunt? sed quo pacto obire vitæ munia poterunt, cum illa instrumentum animæ sit, illaque pro suis exercendis operibus indefinenter egeat?

Uterius, à Galeno exquiratur, an necessarium putet innatum calidum adeo per singulas nostri corporis effundi particulas, ut ne minima quidem reperiatur, quæ illo perfusa non sit; Hoc meherculè asseret, cum in corpore animato minimum quodlibet vivat, vivereque minimè queat, quod innato calore non aspergatur, ostendat, obsecro, Galenus, quomodo id contingere possit absque corporum penetratione, cum hac calida substantia membra omnia rigari necesse sit? An huiusmodi calor extrinsecè tantùm adnectitur partibus, nec intrò permeat? Partes igitur secundum se non vivent, cum intus eo careant, sine quo viventes esse non possunt; Addamus, quod per alimenta naturalis calidi substantia deperdita reparatur; *Illud enim (si Zarotti verba referantur *) assumptum abit in substantiam aliti, lapsantemque reparat agente calore, qui viventibus inest, & cuius istud est munus, ut effluxæ partes solidæ quamdam*
sui

fui aggenerationem rursus accipiant, & spiritus prædatorij acrores redditi contemperentur, fiatque alimentatum corpus, non ita rugosum, aut flaccidum, novis advenientibus partibus, quæ substantiam eius effluentem figant, tractabilioremque reddant ad longævitatē obtinendam; Quæ doctrina est consultissimi Verulamij in libro de vita, & morte non concinnè minus, quam sapienter effusa; Si itaque per ipsum reponitur quod de substantia nativæ caliditatis admittitur, quapropter Lucretius canebat *

„ Vnde alit, atque auget, generatim pabula præbens
fatendum dubio procul erit in intimis corporis
partibus immorari, non eisdem iuxtaponi, alioquin sine cibo sumpto, ac deglutito vivere liceret solo odore contentos, aut extrinseca illius admotione, quod vix somniavere ea malefactorum ingenia, quæ omnia (ut tradit Arnobius) labefactare, ac dissolvere studio contentionis audent, quamvis illud, quod infirmare moliuntur, sit purum, & liquidum, & veritatis obfignatione munitum.

Demùm si ex concretionē feminis, sanguinisque menstrui calor innatus producit, nulloque dubium sit, semen efficientem vim obtinere, sanguinem verò menstruum passivam
dum-

dumtaxat, quod innuit etiam Plutarchus, dum continuum illum Heracliti fluxum declarans statim, inquit, à semine continuata generatione fit fœtus, vel ut præcipit Galenus, ad fœtus productionem, & activè, & passivè concurrere, cur hæc activa, & passiva corpora invicem non patiuntur, & agunt?

Quod si ad conficiendum innatum calidum semen, menstruusque sanguis agunt, & patiuntur, quia materia menstrualis ortum primum partiũ carnosarũ exhibet, & nutritionẽ deinceps omnium, vir autem tantũ efficaciam per semen præstat, qua ratione in Ecclesiaste * legitur, *Dissipabitur Capparis*; Quod doctissimus Covarruuiensis interpretatur de generandi potentia, cum genitalia marcescunt, & vitalis vnà calor emoritur; Si semen, & sanguis simul agunt, & patiuntur, quo pacto talia corpora in eodem statu permanebunt? Neque opportunè aliquis sibi occurrere persuadeat, in mistis etiam calidum, frigidum, humidum, siccumque incolare, quorum vnum vi tantũ agendi polleat, alia verò actionem sustineant, & tamen inuicem nec pati, nec agere, nam in misto elementa facta sunt vnum, & convenere sub forma misti, à qua continentur, & amica, nec amplius

E invi-

invicem rixantia fervantur, five suas omnino formas perdant, vt plurimi argumentantur, five, ut placet Averroi *, formæ eorum secundum medietatem intereant, nihilominus hoc semper evidens apud cordatos homines, & in confesso erit, semen, menstruumque sanguinem in conficiendo calido innato sub vna forma non convenire, nec proprias amittere naturas, sed in illa permissione manere, quod secus in elementis accidit, quæ dumtaxat virtutes conservant, & formas perdunt; Neque nobis satis firma Averrois sententia videtur, & quamvis vel firmissima esset, non benè semini, sanguinique menstruo aptaretur; & quis unquam percipere valet quomodo media pars formæ in illis depereat, media verò persistat, aut quo pacto contingat, vt esse illorum medium sit inter formas, & accidentia, ideoque formæ eorum substantiales admisceantur, & ex earum collectione alia forma consurgat, quod in elementis fieri docet Averroes.

Alia possent adversus hanc tanti viri sententiam obijci, sed brevitati consulentes, hisce luculenter contenti, antiquorum quorundam Philosophantium, qui calidum innatum esse Spiritum, Æthereamque substantiam, desuper in corpora

pora illapsam, & conditionis altioris, quam sint elementa, quæ instar vinculi ipsa inter se se perpetuò contrarijs viribus rixantia coercent celeri gressu excurramus, eoque magis cum ijs acriter certandum, quòd putent se firmissimo Aristotelis patrocinio tueri, quem in hanc sententiam traducere perperam adnituntur.

In sublunaribus itaque corporibus præter elementa portionem quandam celestis substantiæ reperiri autumarunt, quæ maioris potestatis existat, idque strenuissimè præstet, ut elementa simul contineantur, & quamvis inuicem adversa servantur; Ad hanc doctrinam Chymicorum inventum vel facillimè referri potest, qui per sublimationem ab vnoquoque misto ætheream substantiam aliquam abstrahi volunt, cui Quintæ essentiæ nomen impertiri consueverunt.

Huiusmodi opinionis ad augendum robur hisce ratiocinari audiantur; Cum animantium corpora quatuor elementares qualitates inter se se contrarias contineant, atque contrariorum perpetua lex inviolabilis sit, ut simul posita inuicem agant, & patiantur, unde misturam interire evenit, ni præstò sit continens aliquod ipsa coercens, nullumque elementorum hoc continens existere possit, cum omnia eiusdem sint conditionis, erit igitur celsioris digni-

tatis, & naturæ, ac de substantia Cæli, quod sublime adeo munus exercet, ut sublunaria omnia moderetur, atque gubernet, quo etiam ratiocinio usum fuisse asserunt Peripateticorum Magistrum contra Empedoclem, animam ex elementis invicem positis constare arbitrantem; Verùm si ab hisce Philosophis, quæ nam sit hæc cælestis substantia quærat, ipsam lucem esse respondent, quam longè elementarium corporum substantiam excellere volunt, eò quod cæleste dumtaxat corpus lucem, radiosque emit-
tat, nullumque splendeat elementorum, nec etiam ignis ipse, dum in proprio loco, ac sphaera immoratur; Lux igitur pulcherrimum Dei donum, & cuius solummodo gratia hoc nostrum vivere iucundum, & optabile est, cæleste illud, quod elementis suave frænum imponit penès illos existit.

Inter hos autem non parum discriminis inest; Nonnulli siquidem lucem corpus existimant, Nonnulli verò aliquid tantùm corporeum, voluntque esse formam, atque in subiecto recipi, quod in Animantibus nil aliud sit præter Spiritum evincere gloriantur, quòd non secus ac lux in animalibus ad omne diametrum se se effundat, spiritus enim fursùm, deorsùm, antè, retrò, & ad quamlibet corporis dimensionem fertur, idque

idque fanè ab elementari aliquo effici nequit, cum omnis motus elementorum ad unius loci differentiam determinetur, ac repentè a corde moveri spiritus, quod luci dumtaxat competit, nequaquam autem elementis.

Quin? volunt qualitates elementorum unius tantum effectus esse, spiritus verò aptari ad plurimos, ad expellendum, nempè, sentiendum, nutriendum, ac demùm ad alios omnes in quibus vita consistit, quamobrem cum totum hoc vires elementorum excedat, necessarium proinde ducunt spiritum ratione formæ aliquid supra elementa extare, quod autem super elementa existit, Cælum est, oportebit igitur spiritum de substantia cælesti asserere, idque ratione ipsius lucis, quæ ætherea, ac cælestis est, evenire.

Animadvertunt ulteriùs operationes elementorum absque contrarietate non promoveri, sed spiritus quidquid operantur, absque pugna perficere, tum videndi officium in oculo, tum in auribus audiendi, ac tandem ad singulas corporis partes virtutes advehere, unde ita adstruunt, quod alicui aliquod impertitur, distinctum, diversumque à natura illius esse debere, cui elargitur, ac tribuit, unde cum spiritus virtutem membris omnibus præstet; esse
ali-

aliquid natura, substantiaque seiunctum ab illis, quis non fatebitur? at substantia membrorum elementaris est, quod ipsis igitur virtutem infert, aliquid erit supra ipsa elémenta, sed elémenta solummodò substantia cælestis excellit, spiritum igitur eiusdem substantiæ esse quis deneget? idque ex illius effectibus satis probare opinantur, nam veluti lux contrahitur ad lucidum, ibique sese coercescit, ita & spiritus ad cor tamquam ad propriam scaturiginem confluunt, ibidemque uniuntur.

Verùm talia à Philosophis hisce prolata argumenta non adeo urgent, ut in eorum sententiam alios etiam invitos arripiant, nam ab ijs exploretur, obsecro, an substantia illa, quam è Cælo delapsam affirmant sit in corporibus animalium, aut in ipsis generetur ex elementis, dum scilicet commiscentur, vel si est lux, an aliquid sit, quod penetrando animantium partes, non tamen à Cælo ipso abscindatur, vel aliquid ab ipso Cælo seiunctum existat; Si enim primum asserent, necesse erit illud generari, ac per consequens interire, quapropter cælestis substantia ortui, & occasui obnoxia dicetur; Si secundum concedant, adeo ut non denegent lucem animalium corpora permeare, nec tamen à Cælo dividi, ipsa etiam animalium

lium corpora ipsi Cælo continuari ut fateatur oportet, quod apud sapientes homines fatuitatem maximam redoleret, immo cum illud, quod è Cælo procedit, lux sit, huiusmodi continuationem visibilem quis non admittet? At si tertium velint, delapsam nempè substantiam illam à cælesti corpore, ab eoque divisam lucem esse, tunc huiusmodi lux, vel corporea res est, quemadmodum sensati magis Philosophantes credidere, quo igitur pacto substantia hæc in humano corpore adeo recipi poterit, ut per universas eius particulas penetret, corpusque à corpore pervadatur; Et si dicant substantiam hanc non spargi per omne corpus, iam in singulis partibus non immoratur, quemadmodum in omnibus innatum calidum incolare, ad hoc ut vivant, necessario debere iam luculentissime demonstravimus.

Illud denique exquiramus, quo nam modo hæc ætherea substantia è Cælo ad animalia feratur, vel enim à se ipsa movetur, & tunc animata censenda erit, vel ab alio, & tunc movens assignari expedit, quod aut violentum erit, unde ad absurdum statim offendunt, violentum scilicet ad constituendum animal id moveri, quod in eo præcipua, & princeps pars existat; Vel erit naturale, & duos tunc cælestis sub-

substantia obtinebit motus, circulare nempè, quo perpetuò torquetur in orbem, rectumque, quo ad animantia descendit; Vel demùm lux erit qualitas incorporea, sed quomodo posset ex se moveri, quod non est corpus? Si enim lux Cæli tractum, & aeris vsque ad nos illuminat, non provenit, quia è Cælo separetur, & hùc divisa perveniat, sed illuminat alterando perspicuum, facultatem scilicet illam in aere, & aqua alterari idoneam, ad hoc vt lucida evadat, non igitur aliquid de substantia cælestis corporis in animantium corpora allabatur, non probè itaque argumentantur innatum calidum Cælestem spiritum, Æthereamque substantiam esse, ab elementis diversam, & à Cælo ipso in corpora descendentem.

Verùm huiusmodi Philosophorum ratiocinijs occurrere tempestivum est; Concedatur illis igitur contrarijs aliquid illa continens inesse debere, sed negetur in misto animato huiuscemodi coercens cælestem substantiam existere, nam forma est, atque in ipsis animatis Anima, quæ elementa simul continet, ope tamen, ac interventu caloris, cuius officium congregare homogenea; Quin? falsum asserunt, continens nempè perneceffe superius quid esse debere, & altioris ordinis, nec non à contentis alterius generis,

neris, tunc enim nullo prorsu modo continere
valeret, siquidem quod eorum, quæ per tran-
smutationem unum fiunt, continens est, neces-
sariò pariter est, ut eiusdem transmutationis
terminus existat, terminusque transmutationis
in eodem genere extat, quæ talia igitur conti-
net unius, atque eiusdem generis, ac contenta
esse debet, unde cælesti prorsus substantiæ re-
pugnat, ut potè diversi generis, quod elemen-
ta coerceat; Neque assentiri nobis consonum
sanè videtur, spiritum lucis naturam induere, ac
illius instar ad quamlibet loci differentiam se
se movere, nam cum is animæ sit instrumen-
tum, omne movendi munus prosequitur, quod
ei anima imperat, unde non suaptè natura, ac
genio fursùm, deorsùm, antè, retrò movetur,
sed anima ipsa iubente, cum ad coercendos
spiritus, ipsosque ad emittendos instrumentis
aliquibus utatur, arterijs (nempè) per quas ve-
luti per canales, ac tubos à corde in quascum-
que corporis partes, prout ipsa imperaverit, spi-
ritus effunduntur, nam si momento temporis
à corde in universa membra excurrunt, ab eo-
rum tenuissima substantia provenit, ob quam
ocysimè animæ imperio obsequuntur, & tan-
dem si varia munera obeunt, id equidem præ-
stant, cum ab anima dirigantur, eoque magis

cum in partibus cunctis ijdem spiritus inco-
lent, sed variè in ipsis alterentur, & transmutantur.

Nihilominus tamen hæc nativi caloris opinio tanti roboris apud doctissimum Fernelium extitit, ut Galeni, omniumque ferè medicorum adversum, hostemque effecerit; Nobis autem si ex vetustioribus de calido innato sententiæ alicui subscribere liceat, ipsum actualem ignem, inque corde ipso vigentem libentissime assentiremur, quemadmodum Auctor libelli de Corde, sive Hippocrates, sive alius quisque sapientissimus tradidit, cum ipsum oppugnari à contrarijs qualitatibus, ac extinguere animadvertamus, ibique hæc series verborum perlegatur. *Alimentum autem ei abunde suppetit [loquitur de calido innato] ex proximo sanguinis conceptaculo radios immitens.* Vesci etenim vult nativam caliditatem sanguine, atque insuper lucere, id namque sibi verba illa vindicant, *radios immitens*, siquidem omne, quod radios spargit, id lucet, quid enim lux aliud præter radiorum à lumine emanantium multitudo, & quid obsecro in corpore effulgere, radiosque emittere potest, nisi ignis? & sane quod in hac præcipua, regiaque parte actualis ignis inhabitet evidentissimè quispiam evicerit, si
attri-

attributa inseparabilia, quæ igni in mundo competunt, illi etiam, qui in corde emicat adamussum aptari cognoverit.

Sit igitur indivisibile ab igne, ut cum natus fuerit propriam materiam, & alimentum excrescat, unde inspicimus, ex parva plerumque scintilla maximum incendium erumpere, cumque idoneum pabulum eidem non amplius tribuatur, ut decrescat; Id sanè competit etiam flammulæ, quæ calet in corde, à primo etenim ortu hæc per ætates usque ad consistentiam augetur, hincque ad senectutem usque immittitur.

Sit secunda proprietas ignis nostri, ut nequeat absque alimento consistere, ac proinde non mirum si à veteribus quibusdam Philosophis voracissimum animal appelletur, id etiam concinnè igni congruit, qui cordi inest, ut hinc penès eiusdem Auctoris sententiam sanguine nutriatur, eoque sine persistere nequeat.

Sit tertium actualis ignis attributum, quod duplici modo extinguatur, ob alimenti scilicet defectum, vel eiusdem ob exuberantem copiam; Gemino pariter modo ignem, cuius domicilium est Cor, interire contingit; Hinc Romani parens eloquij in Catone maiori aureis hisce verbis deservit; *Adolescentes sic mihi mori videntur, ut cum*

aqua multitudine vis flammæ exprimitur, senes autem sic, ut sua sponte, nullaque adhibita vi consumptus ignis exstinguitur.

Sit quarta ignis nostri conditio, ut vi aliqua integrè extinctus, nullum relinquat, quo testetur ibi se fuisse, vestigium; Pereunte homine, quid nativæ superest caliditatis? Verùm si aliquis obijciat, cur ignis, qui cordi inhærere creditur, non vrat, ob illius raritatem, tenuitatemque provenire affirmatur, quemadmodum in artificialibus etiam ignem, vel minimum, vel nihil comburere experimur.

Nobis illis subscribere nequaquam placuit, qui innatum calorem, non actu ignem, sed sulphur (potentialem videlicet) existimarunt, quorum sententia Hippocratis obstat oraculo scribentis * *Anima hominis usque ad mortem crescit, & decrescit*, nam si animæ nomine nativam caliditatem expressit, quemadmodum ex superius allatis iam patet, sulphur autem per se, neque augmentum, neque imminutionem obtineat, nequaquam illi innati caloris attributa competere ratio suadet, quotiescumque enim sulphur accenditur, non crescere, sed in aliam potius naturam confestim migrare, & in actualem ignem facessere quem latet? Ideoque Plinius iu-

ni-

nior * Cornelium Tacitum alloquens agnoscit sulphuris ardentem copiam in Vesuuiio ignes maximos supra montis illius verticem gignere, & rursus eosdem desinere consumpto pabulo, & materie, quo flamma æstuans nutriebatur, altaque incendia latissimè relucebant; Ipsumque de Æthna inquit Iustinus** *Quippe intrinsecus stratum sulphure, & bitumine traditur, quæ res facit, ut spiritu cum igne inter interiora luctante frequenter, & compluribus locis nunc flammæ, nunc vaporem, nunc fumum eructet, inde denique Æthnæ montis per tot sæcula durat incendium, ac proinde*
„ Seu mare sulphurei ductum, per viscera montis
„ Oppressis ignescit aquis, & pondera librat
 cecinit Claudianus, ex quibus luculenter colligitur in tempore fieri eiusdem incendia, & rursus desinere, & quandoque fore omninò cessatura, ut apud Sulmonēsem docuit Pythagoras***
„ Nec quæ sulphureis ardet fornacibus Æthna
„ Ignea semper erit, neque enim fuit ignea semper;
 quod cum contra euenire in naturali caliditate compertum sit, fatis quoque, superque probatur in sulphure minimè reperiri, nam quamdiù viuit animal, illius natiuus calor radicali pabulo indiget, quo si fraudetur, solidas etiam corporis partes exedit, omneque id, quod cedere.

lib. 6. epist. 16.

lib. 4. c. p.

lib. 15. Metam.

dere in alimentum potest, assumit; Verùm hoc sulphur præstare nequit, cum ab actione quiescat, ideoque innati calidi naturam induere, & quis asserere audeat? Ac tandem cum toties laudatus Auctor libri de Corde natium calorem radios ex se se fundere, & pura luminique simillima substantia enutriri, ac sustineri scripserit, cum actualis ignis dumtaxat sit, qui radios spargat, & emicet, atque à prima ortus sui scintillula sensim excrescat in molem, iterumque decrescat, & extingatur, ita pariter in animantibus per ætates augetur, ac imminuitur, unde divinus Hippocrates protulit, *Senes paucissimum innati calidi habere, ac eorum proinde corpus frigidum esse*; Huc animum devoluisse remur Virgilium vatem sapientissimū, dum inquit, non circa Anchisis tempora visos igneos fuisse radios, cum esset ille iam senio gravis, sed

„ ..... *summo de vertice Iuli*

„ *Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli*

„ *Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.*

quod equidè ab Historia Servij Tullij apud Livium desumpsit, cuius pueri dormientis caput arsisse ferunt multorum in conspectu, & mox cum somno flammam abijisse, quod non nisi nativi, insitque ignis effectus agnosci potest, nisi prodigium velimus inquirere, ubi plus-

quam

quam par sit, naturę vires sufficiunt.

Nihilominus hanc adversus sententiam stant aliqui, & prima fronte speciosis, si non Herculeis argumentis illam aggredi, ac expugnare contendunt, nam si calidum, inquiunt, natiuū est ignis, quo pacto febris iuxta Galeni doctrinam erit *conversio nativæ caliditatis ad igneā naturam*? An id, quod convertitur in se ipsum transmutatur, unde si calor innatus ignis est, quomodo poterit febrili incendio magis, magisque æstuarē, igneamque adipisci naturam? & si in ignem innatum calidum convertitur, necessarium procul dubio erit, ut ignis ipse non sit; Has tamen instantias licet nonnulli maximi existimaverint, nodumq; Gordianum duxerint, non arduum solvere credimus, si Hippocratis oraculum mox relatū animadvertatur, *Incendi scilicet per morbum animam*. Morbi appellatione ibidem febrem audimus, ob quā innatus calor trans naturę leges augefcit, & conversionem ad igneam naturam acquirit, quoties vitalis hæc flamma densiori vescitur alimēto, & calidis retentis halitibus, rara, pura, ac syncera, quemadmodum debet, non ampliùs emicat in cordis thalamo, & sanè experimur in fornacibus nonnullis culinarem ignem admissō per spiracula, vel excluso aere adeo variari, ut

ut pro libito certis augeatur, vel imminuatur gradibus; Quoties itaque innatum calidum decenti quantitate, debitoq; alimento fruitur, naturæ proscriptum servat, verum dum mole crescit, crassoque nimis cibo restituitur, aut halitibus, vaporibusque referto, tunc non naturalis efficitur, ignisque nostratis naturam, conditionesque nanciscitur, humanos nempe artus, ac membra voraci flamma depascit.

Haftenus de calido innato principes vetustiorum sententias retulimus, easque præter illam nobis ab Auctore libelli de Corde traditam, quam antiquitatis monumenta veneraturi, amplexari, ac tueri libentissime assentimur, expugnasse nobis ipsis iam suademus, non alio mentem, animumque devoluti, eorumque inter placita nimium fortasse commorati, nisi, ut vnicuique innotescat, quam facilis, pronusque ad igneam naturam suscipiendam, tum penes Galeni, tum Philosophorum omnium doctrinam, nativus calor existat, & febris quam levi occasione oriatur, illique rectè, probèque mederi aquæ usu, ut quemadmodum rationi consonum, saluberrimum quoque sit.

Ne autem inter ambages aliquis persistat, excogitans quid aquæ nomine percipiendum sit,

men-

mentem nostram Galeni* verba adaperiant ;
*Talem igitur aquam frigidam , & humidam , ac
 propriè aquam nuncuparis , quæ vero mixtione ali-
 cuius alterius extrinsecæ , aut substantiæ , aut quali-
 tatis fuerint adulteratæ , quales sunt bituminosæ , &
 sulphureæ , atque aluminosæ tantum à propria natu-
 ra aquæ recedunt quantum fuerint adulteratæ .*

Dulcis igitur aquæ potabilis , quæque abun-
 dè refrigerat , & humectat quemadmodum idem
 Galenus** evincit noster est sermo , tum per se-
 cundam , adversamque valetudinem hominibus
 maximè necessariæ , ut obiter illud Pindari emol-
 liamus , rerum omnium optimam aquam pro-
 nunciantis .

Eligatur itaque sive cælestis , quam omnibus
 Hippocrates*** prætulit , levissimam , dulcissi-
 mam , ac limpidissimam scribens . Siquidem Sol
 tenuissimum è terra , marique fursum attrahit ,
 quod cum in nubes concreverit , denuò in aquam
 relabitur ; Solem etenim devorare aquas , Lu-
 nam easdem parere antiquiores populi credide-
 re ; Cum igitur principium fortiantur ex levissi-
 mis , ac tenuissimis aquarum partibus , quæ ter-
 ræ , circumque insunt , omnium etiam levissimæ ,
 & splendidissimæ fiunt , quæ summa aquarum
 laus tanti viri auctoritate , atque experimento

G

cen-

cenfetur, quamvis non defuerint obijcientes, improbæ fcilicet conditionis, cum celerrimè putrefcant, cæleftes aquas exiftere, quod non vitio, fed earum bonitati Oribafius * adfcripfit non effe peffimam aquam nos admonens, quæ citò corrumpitur, dummodo antequam computrefcat, probarum aquarum dotes obtinuerit; Sive fluminum aquæ exhibeantur, quas non pauci fcriptorum in potibus falutares exiftimarunt; quod nempè fummo naturæ beneficio, fpontèque fe fe hominibus offerant; Fluuii etenim magna terrarum fpatia peregrinantur, & finuofis anfractibus non mediocriter aquæ attenuantur, illarumque cruditas ferè decoquitur; Sive fontanæ fint, quas omnibus anteferendas Galeno ** arrifit, nimirum guftui iucundas, & omnis qualitatıs expertes celeriter præcordia tranfcurrere demonftravit; Non equidem nobis indefeffis, & cura, & meditatione de aquarum bonitate, quæ intemeratam è putei profundis libatam veritatem fapiant eruere opus eft, fufficit tantummodo in egrotantium potationes eligendas fcire, & afpectu tenues, ac pellucas, Argeuteas Vates appellat, synceras, inodoras, omnisque alterius fubftantiæ mixtione vacantes, onere ad lancem leues fcribente Athenæo
quam-

quamquam Erasistratus apud eundem inconsideratos appellet, fallique illos tradat, qui trutinæ aquarum incolumitatem expendunt, quoniam si aqua ex Amphiarato saluberrima cum aqua Erethria vitiosa comparetur, nullum ponderis discrimen adinuenitur; Hisce muneribus præstans, & gustui febricitantium indulgens aqua propinanda est, non gravis, non sordida, non lutulenta, quæque ut plurimum tetrum spiret, corporibus insalubris, ac vitiosa.

Verùm ne felici omine iter nostrum, quò pervenire adamamus progrediatur, maximi Legislatoris oraculum non levis inest obstaculi; Etenim in calidarum intemperierum genere cum febres omnes habeantur, atque in ijs certè eo nomine, quo febres sunt aquæ potus saluberrimus existimetur, ac præsertim si ex bile, cui maximè contraria est aqua, oriantur; In acutis verò morbis, quos omnes cum febre inuadere, pendereque à bile exploratum est, Hippocrates nullum aquæ concedat officium, cuius freti auctoritate, quam rationibus, & experimentis concinere adversarij conantur non inglorij exhibendæ aquæ morem in febribus, tanquam futile commentum respuunt, dum exemplo Peripneumoniæ talia scripsit divinus senex * *Aqua neque tuss-*

sim sedat, neque sputum educit, neque sitim extinguit, sed amarescit, atque in eo, qui sit biliosus in bilem vertitur, hypocondrio præterea mala, immò pessima, & biliosissima est, vires maximè labefactans ubi in vacuitatem venerit; Adde, quod Lienem, Iecurque, ubi inflammata sunt, auget; Fluetuat etiam, & innatat, tardè enim meat, quæ subfrigida, & incoctilis est, neque aluum deijcit, neque urinas mouet, atque ex eo quoque nocua est, cum stercoreis suaptè natura sit expers. Quæ igitur cum proferat Magister optimus, & ad institutum nostrum maximè pertinere arbitremur, sententiam hanc expendere operæ pretium censemus, vt objectionum tela declinent, quibus aquæ præstantiam compescendis febrium ardoribus plures sauciare contendunt; Et primùm quod vnius Peripneumonix exemplo de acutis omnibus morbis eandem statuatur medendi viam mirum sanè cuilibet est, cum ardentes, & biliosæ febres reliquæ, quæ non ex visceris alicuius inflammatione emergunt aquæ potu expugnentur, & quod ab eodem summo medicinæ parente extinguendi sitim aquæ vis denegetur, hoc pariter animadversione, hoc trutina dignum existimatur, cum alio etiam in opere sitientibus aquæ potum præscripserit, dummodo sitis non sit amaræ bilis; Trallianus* obstupuit, ac veluti ri-

diculos , germanique sensus verborum Hippocratis * ignaros illos traduxit , qui aquam biliosam accusant ; Quamobrem permulti opinantur , aqua epota bilem in aluo commorantem elui , & iucundè sitim auferri ; Si verò tenax stomacho adhæreat , eidem firmiùs affigi , sitimque adaugere ; Putant alij ab aqua adeò bilem dilui , ut illius amaror sensibilior evadat , sicuti lingua bilioso humore suffusa plus amari-
cat , si æger aquam degustaverit , ac Aloe liquore aliquo soluta multò amarior gustu deprehenditur , inquit Clarissimus Meniotius.

Nobis autem si non vera , alijs saltem probabilior eorum sententia fuit , qui aqua certatim , largèque bibita aut bilem extingui , vel per sudores , urinas , vomitum , aluumque exturbari , at illam parcè haustam bilescere contendunt , quemadmodum paucum vinum pluribus aquæ amphoris iniectum non miscetur , sed in aquam transmutatur , quod propter quantitatis immoderatam inæqualitatem , & proportionis expertem nulla detur ex parte vini reactio , ideoque vel brevissimo temporis momento ab aqua superetur , quemadmodum etiã fabri ferrarij aquæ aspergine intensiores focos accendunt . Nonnè simpliciter biliosis aquam

im-

imperat Hippocrates , unde hæc à veteribus iactatur ceu præsentaneum ardentis febris remedium ? Sed ex adverso , febribus intermit- tentibus , tertianis etiam , elegantissimo scri- bente Fernelio * , interdicitur, quòd harum ma- teria primas vias offarciat , quas intùs si diu- tiùs commoretur, in bilem degenerat, quemad- modum aquæ stataria extra etiam corpora pu- trefcendo amarescunt, herbeumque adipiscun- tur colorem ; Aquas enim palustres , & stabi- les à Sole aduri, ac præfervidas reddi , hisque utentes siticulosos fieri, oculatissimè observavit Hippocrates ** ita pariter si in præcordijs ob- structione detentis , ac inflammatis aqua dige- stu difficilis sine exitu diù desideat, corrumpi- tur , & in bilem præsertim porraceam facessit ; Verùm quid inde ? præcipuas forsan salubres vires adversus febres aquæ denegantur ? non me- herclè ; Sanguinis quoque missio, aut purgās medi- camētū, præclara artis remedia, nō rarò indicātur, atque expetuntur à morbis , & tamen ab ijs se se abstinere , etiamsi vnica ægrotantium salutis spes in illis eluceat, sapientissimi Medici consi- lium est ; Non sanè sufficit ad propinanda phar- maca , ut à morbi natura flagitentur , verùm permittentia simul requiruntur, quæ si defue- rint

rint, excidium afferunt, non levamen; non satis etenim est, à magnitudine morbi, ætate etiam florente *Phlebotomiam* postulari, si patientis virium tenuitas *Phlebotomiæ* aduersetur, paribus ita rationum momentis frigida potio in eliminandis febribus potens medicina, & iucunda, quamvis à febrium essentia, vel maximè perquiratur, interdum est cohibenda, quando scilicet impedimentum aliquod viget, cuius crimine saluberrimum hoc præsidium elargiri non liceat; Hinc imprudentes plerumque Medici in singulis præter naturam affectionibus, & quolibet egrotantium genere oculum ad permittentia non deuolventes, indicantibus dumtaxat indulgent, ac proinde quod antidotum naturæ, & artis lege plurimis exhibetur, aliquibus artificis tantum culpa in uenena degenerat; Emorimur enim ab epoto salutari pharmaco, emorimur ab eximiè celebrata sanguinis missione, emorimur ab innocentibus aquæ frigidaë haustibus, vel etiam opportunè præscriptis; Alittore solvendum est ineunte pubertate, aut florida vigente iuuenta, vel firmiori virilitate, vel exangui iam senectute, cumque insuperabilis vis morborum erumpit, cum Vate *

„ ..... Cessere Magistri

Phyl-

„ *Phyllirides Chiron, Amythaoniusque Melampus.*

Multa, & præclara Hippocraticum hoc præceptum luculenter enarrans affert clarissimus Costæus *, quæ nec mihi cuncta rescribere, neve aliis perlegere iniucundum foret, solummodò hæc audiantur, *De siti si non aqua sedatur, an non sine illa, Oxymel profectò, & mulsa seorsum sumpta illam augent, aqua autem seorsum non rarò sedat, quod eam damnat ob amarorem hoc difficile est, quomodo enim cuius natura est bili contraria bilem gignit? Sit verò id etiam in biliosis, non est tamen acutis febribus omnibus commune, neque corporibus, non enim in febre, quæ à sanguine, aut cui pituitæ aliquid sit coniunctum, neque in non bilioso corpore; Quod hypocondrio malam esse absolutè ait, in Iecore calidiori, ac sicciori, immò & in ventriculo eiusdem intemperiei, verùm non est, quod vires labefactari scribit, ubi in vacuitatem venerit, obscurissimum est quod addit, Lienem, Iecurque si inflammata sint augeri, de vera inflammatione necesse non est, cum potius aquæ refrigerio cohiberi inflammationem consentaneum sit; Fluctuationem autem, & innatationem aquæ in ventre, quam subdit, sequitur frequenter aut vomitus, aut alui fluxus, uterque non rarò febrem extinguens: Tarditas verò transitus*
quia

quia subfrigida sit, & incoctilis, & quia aluum non deijciat, neque urinas moveat, optimis aquis non conveniunt, quæ scilicet dulcissimæ, levissimæ, splendidissimæ sunt, quas ijs, quibus ventres duri sunt, & apti ut comburantur in libro de aere, aquis, & locis conducere statuit; Quare neque id verum, quod aluum non deijciat, neque etiam quod urinas non moveat, cum optimæ aquæ, & quæ tenuissimæ, nisi frigidiores sumantur [hic autem de subfrigidis agit] promptè in ventre incalescunt, & ubi incaluere in venosum genus promptè distribuuntur, unde non urinas modò, sed etiam sudores uberiores earum potu prodire quotidie observamus: Quod subdit, aquam suaptè natura stercoris esse expertem, ob idque esse nocuam, suspectum est, nihil enim necesse est quidquid est stercoris expertis, esse nocuum, falsum verò aquam esse stercoris expertem, cum alui excrementa dissolvendo, alui deiectionem quotidiano experimento promoveat, ita quidem dicat ratio. Hæc sapienter à Costæo prolata, ut Hippocratici sensus veritas elucescat, digna equidè Medico sunt in artis operibus exercito, atque detrito, ac præsertim cū eodem in loco, paulòque inferius subiungat; Non de omnibus etiam acutis agit, sed de ijs, in quibus tussis molesta est, quorum curatio per excreationem esse debet, quæ & actu calida, & potestate caloris non expertia præsidia requirit; In his ergo aqua, quæ est

potestate frigida, nullius est usus, mala verò etiā si vel actu frigidior sumatur, cum thoraci frigidū sit aduersū, & eius excrementa reddat crassiora, excretuque difficiliora, & tussim moveat. Ac tandē subdit, Reliqua vitia, quæ proponit, ipsa quoque accidunt, si vel importune aqua sumatur, veluti (quod ait) si cum pedes frigidi sunt, idest in accessionum principio, vel si paulatim, & pauca bibatur, qualia non accidunt, ubi affatim, & multa sorbetur, quod tunc irritata ob copiam facultate fiunt tum vomitus, tum alui deiectiones, aut etiam sudores, quibus solvi solet morbus. Hisce igitur conditionibus aquam in acutis damnat Hippocrates, tunc scilicet, ut brevitati indulgeamus, frigida potio, veluti alia quævis Medicina in quocumque morbi genere non permittitur, etiamsi ab illius natura, & viribus urgentissimè expostuletur, quando contraindicans [ut medica utamur voce] indicato æquipollens strenuè renitet, atque adversatur, & quemadmodum Præceptor summus exemplo Peripneumoniæ sapientissimè patefecit.

Sed uno iam superato scopulo in alium asperiores incidimus, unàque fractà sagittà, statim alterà nos fauciari sentimus, ac severiori fronte hanc aduersus doctrinam stare iam bellatores conspiciamus. Insurgunt itaque maximi Hippocratis auctoritate muniti, qui refrigerantes potio-

tiones in febre ardenti exhibendas enumerans, hanc seriem verborum protulit ; * *Vinum Thasyum* vetus parte una cum vigintiquinque aquæ partibus dato , & sanè huiusmodi vinorum genus, vinosum nempè, & multam aquæ misturam ferens , potens , & calidum , benè olens , animæ gratum , atque fragranti odore spiritus reficiens , hominemque à syncope revocandi valens apud veteres In pretio fuit **, quod non ignorabat Anus illa Merobiba apud Plautum in Curculione

„ *Flos veteris vini meis naribus obiectus est ,*
 „ *Eius amor cupidam me huc prolicit per tenebras .*
 Nomine autem veteris vini Thasij accipiendum Maroneum vinum voluit inter alios Athenæus I. Deipnosoph. dum inquit, *Chij, Thasijque vini meminit sic Epilycus* „ *Saccatum Chium, Thasy-*
umque vinum

idest, quod Maron expressit , quod à Marone Evanthis filio Maroneum dictum aliqui voluerè, nempè Thracium generosum, de quo pariter Homerus

„ *Hoc quoties biberent dulce vinum rubrum*
 „ *Vno poculo impleto aquæ viginti mensuras*
 „ *Immiscuit, dulcis autem odor à cratere spirabat*
 „ *Divinus;*

H 2

Eo-

Eoque callida Vlyssis fraude ebrium Cyclopem,
 gravique somno devictum sapienter canebat ;
 Siquidem Thasii eodem scribente Athæneo du-
 plex vinum fuit, alterum soporiferum, alterum
 quo fugabatur somnus, ac proinde Cælius Rho-
 diginus antiquar. lect. lib. 28. cap. 35. *Vinum*
autem vehemens, & (ut Plutarchi verbo utar)
Caroticum Cyclopi apposuit Vlysses. Vel quemad-
 modum aliqui voluere a Maronea nomen dedu-
 xit Civitate in Thracia apud Ostia Hebri flu-
 minis aureas voluentis arenas ob Orphei caput
 fabulantur Poetæ in illud proiectum, cum à Ci-
 conum mulieribus fuisset discerptus, vnde Sta-
 tius sylv. 2.

„ Sic ripis ego murmurantis Hebri
 „ Non mutum caput Orpheos sequebar
 præstantissimo vino laudata, de qua Tibullus
 4. 1.

„ *Vieta Maroneo sedatus lumina Baccho.*
 Hinc Plinius; *Maroneum* vicies tanto addito aquæ
 miscendum Homerus prodidit, duratque vis eadem
 in terra generi, vigorque indomitus. Sed pace, venia-
 que celeberrimi huius viri, quænam adeo vis insu-
 perabilis mero cuique inerit, ut à viginti aquæ par-
 tibus non enervetur, & restinguatur? Græcorum ergo
 réperantiæ non minus, quam prudentiæ lymphæ-
 ra potandi vina consuetudo adscribatur. Scie-
 bant

bant etenim vinum luctatorem dolosum, ac mētis expugnatorem esse, vnde ebrietatem celeberrimi sapientum voluntariam dixere insaniam, multique mortalium in hanc fæditatis coloniam transcribendi passim dederunt nomina; *Affluunt hinc inde agminatim* inquit Rhodiginus antiqu. lect. lib. 28. cap. 30. *Non pullati solum, ac extrivio, sed terrarum quoque Principes, & quos non irruentes hostium numerosi exercitus, nec volantia tela, aut è machinis vasta mole, & ruinis saxa propulsa, excussa vè contrivere, fæda vini desideria deiecere in imum, & veluti captos iure belli ante triumphales currus duxere catenatos; Sciebant etenim corporum firmitudini obesse, bonęque valetudinis iacturam ex eo infensissimè promanare, ac proindè à sapientissimis utique traditum vino, vel paucissimo, ac dilutissimo utendum; Quid verò membra hîc referamus (ut sæpius cum Rhodigino immoremur) tremore subsultantia continuo? sensuum omnium retusio rem usum, ac quodammodo præmortuum? Ad hæc formæ adnectitur interpolatio: Vnde notissima, ac præcipuè memorabilis Propertij sententia.*

„ *Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,*

„ *Vino sæpè suum nescit amica virum:*

Vox hebes, color euarians, ignea quadam vi oculi
li

li scintillantes ; Anhelitus , atque anima vita , tinnitus aurium , nariumque fremitus , discriminum phrenitis plena , torminosa calculi infestatio , molesta eum articularum depravatione podagricorum pedum ignavia , æstuans stomachus , & cruditatem efflans , dum in ructus subinde respirat . Quapropter viginti aquæ partes mero superaddendi ea tempestate moris erat , ut innocentes animi mores , & inculpatum corporis temperamentum fervarent ; Huiusmodi itaque vino , quo in sanorum prandijs antiquiores uti consueverunt , quinque insuper admisceri aquæ partes in febricitantium potationibus imperavit Hippocrates ; Parùm ergo à consueto benevalentium ardenti febre laborantium , quinque scilicet dumtaxat partium discrimine meracissimi vini Thasij veteris distabat potus ; Aquam igitur medendo febribus adversæ doctrinæ propugnatores damnandam inferunt .

Sed antequam passis vexillis ab arena proficiscamur , certandum adhuc est ; Libentissimè fatemur , & votis omnibus annuimus quinque aquæ partibus parum (fatius dicamus nihil) Maronei vini robur edomari posse , verùm eidem postquam viginti iam aquæ partes admistæ fuerint , quinquenas iterum superaddere summum est , statim Oligophori sapit naturam ,

pau-

pauciferi nempè (si latinè permittitur) quod colore, ac substantia (edocente Galeno) aquę similitudinem præfert. Insuper nonne idem artis Præceptor, eodemque in opere seriem potationum in Causone exhibendarum tradens scripsit, *Aquam celestem ipsam per se ipsam præbe?* Quin ipsemet huiusmodi febrientibus salubres potus enumerans, siue Cuminum Æthyopicum, siue Ovorum candidum, siue Eruum, vel Trifolium, Cucumeris pollinem, crassamque Hordei farinam, vel Pulegium, & Apium, aut Mala odorata dulcia, & Cydonea, ipsumque Hordeum plenum Achilleum perpetuò vnà simul cum aqua exhiberi iubet, & sæpe actu frigida, *sub diò per noctem exponito, & propinato.* Semper etenim in febribus, vt febres sunt, refrigerans, & humectans medicina reposcitur, |qua nullam aqua præstantiorē natura peperit, verum si impediens aliquod in eis persanandis obuium occurrat, eò statim medentis consilium dirigi opus est, illudque potandæ aquæ admisceri expedit, cuius ope, ac beneficio nova simul intentio adimpleri queat. Hanc rectam medendi viam non minus sapientissimè, quam concinnè diuinus senex præceperat, scribens * *Frigefactorias potiones in febribus ardentibus quando uoles, bibendas da-*

to, sunt autem multarum operationum, alie enim mictionem inducunt, alie alui egestionem, alie utrūque præstant, alie neutrum, alie solum frigefaciunt, veluti si quis in vas aquæ feruentis frigidam aquam infundat, aut ipsum vas ad frigidum uentum exponat; Dabis itaque alias alijs. Animadvertatur, obsecro, aureum summi Medicorum monitum hisce comprehensum verbis, Dabis itaq; alias alijs; Quàm perbellè hinc edocemur febrium ratione semper potus refrigerantes cōpetere, sed alias alijs, nempè si urinas promovere, sudorem elicere, aluum exturbare velimus, potiones urinas promovendi, & sudorem, aluumque exturbandi vi præditæ exhibeantur; Verùm quamvis urinam, vel sudorem promovere, sivè aluum subducere valeāt, perpetuò frigefactoriæ sint; Has enim assiduo febrium natura flagitat, illas interdum accidentia reposcunt; Ast quid in rerum humanarum serie refrigerandi vi pollens adinvenitur, quod aquam æquare possit? Profectò nihil. Non mirum ergo, si Hippocrates frigefactorias potiones, sivè diureticas, aut diaphoreticas, vel sterchorarias ex aqua sēper cōficiebat, & quāvis urinas ciere, sudorem allicere, uentremque solvere per se aqua ipsa potis esset, hæc tamen munia, vt felicius expleret, aliquid valentius

addebat, vel urgente necessitate, vel maximo
aquarum vitio; Nam ubi soli culpa, quemad-
modum multis in regionibus, quibus saluberri-
mi fontes defunt, ubique aut puteales aquas
incolis sorbere necesse est, fontanis, & plu-
vialibus longè deteriores, præsertim si earum
ductus, aut minerales, aut limo, cænove ob-
ducti fuerint, unde putredinosæ fieri consueve-
runt, aut fluviales, easque potissimum, quæ
è magnis amnibus assumuntur, in quos varij ge-
neris fluxiones decurrere solent, veluti mor-
bosissimas damnat Hippocrates*, ut potè lon-
gissimo tractu per diversas terrarum partes va-
gantes, modò sabulum, modò salem, arenam,
argillam, glaream deportent, gravesque, for-
didæ, lutulentæ, tetrumque etiam odorem spi-
rantes, corporibus insalubres, & vitiosæ con-
ficiuntur; His igitur nisi magna providentia,
& cautione, aut in aquarijs vasis è durissimo
lapide, vel durissima testa, sive in cisternis sa-
tis, satisque mundis, optimè incrustatis, pro-
batoque cæmento litis diù asservatæ fuerint,
summoperè in potu egrorum uti prohibet, dā-
natque Magister Maximus; Ideoque eas modò
corrigit Apio, mox Cumino, vel Pulegio, ut
earum transitus intus corpora facilius evadat,

I

ro-

roburque addatur, ne diutius quam par sit in visceribus retineantur ; Quando autem aquæ optimæ eligi possunt , quarum ad Orientem Solem cursus est , quæque terreno puro excolantur , indeque defæcata permeant , leves , gustique suaves , & gratæ , quæque omni ætati , & naturæ utilissimæ ab Hippocrate nuncupantur , tunc synceræ , virgines , nulloque additamento exhiberi debent , tutiusque , ac iucundiùs , si in febricitantium corporibus nihil sit quod illarum circulum remoretur ; Iure igitur optimo saluberrimam hanc distinctionem edocens scripsit Præceptor , *Dabis itaque alias alijs* . Alijs nempe aut Mel , aut Vuarum pasfarum retrimenta , aut Coriandrum forbendis aquis addere convenit , alijs verò solas , purasque exhibere , idque vel meridiana luce nitidius effulget , si illius , eodemque in libro talia verba expendantur , *Aliæ tantum frigefaciant, velut si quis in vas aquæ ferventis frigidam aquam infundat , aut ipsum vas ad frigidum ventum exponat , neque enim dulces omnibus conducunt , neque acerbæ , neque eandem omnes bibere possunt ;* Et proinde nostra hac tempestate nos etiam ad Principis Medicorum exempla componimur , aquas in potibus febricitantium adhibentes , interdum Limonum , aut Lusitanorum auran-

tiorum corticibus, modò Saccaro, Pomorum-
 que dulcium, vel Herbarum acidis concinna-
 mus, quas non potestate tantum, sed actu fri-
 gidas propinare didicimus ex eiusdem oraculo,
Omnia verò per noctem sub diò exposita dabis fe-
brienti, exceptis ijs, quibus alui plusquam conuenit
fluunt; Ac tandem omnis dubitandi ansa fu-
gatur, densæque attenuantur caligines, in qui-
bus pertinax illorum mens contra frigidæ po-
tionis usum in febribus adversantium assiduè
magis pinguescit, si æqui bonique fiat hæc sū-
mi Legislatoris * auctoritas, Si verò debilis fu-
erit (æger videlicet) per clysterem subtus eluito,
ante medicamento verò potionem si quis febriat, dan-
da est ipsa aqua mulsæ aquosa, altera autem die,
qua febris detinet, aquam frigidam quantum bibe-
re uolet dabis, ubi uerò remiserit febris, ptissanæ
succum, aut millium tenue sorbeat, & vinum al-
bum, odoratum, aquosum insuper bibat; Si verò
febris neque noctu, neque interdiu remittat, & ad
contactum supernas partes habeat calidas, venter
autem, & pedes frigidi sunt, & lingua aspera,
huic medicamentum ne dederis, sed molli infuso per
clysterem subluito, & ptissanæ succum bis in die
frigidum sorbendum dato, & vinum aquosum insuper
bibendū, reliquo verò tempore aquā frigidissimā bibat.

Ex quibus quis, obsecro, non subsumet, aquam præstantissimam medicinam in febribus meritò appellari, ipsamque frigidam, largèque potandam esse; Verùm non quolibet febrium tempore, non omni ægrotantium genere; Perfanabat Achillis hasta (fabulata est ingeniosa Poesis) sed dirissimè quoque fauciabat, necemque, & vitam afferendi æqua potestate gaudebat, de qua Propertius lib. 2.

„ *Mysus, & Hæmonij iuuenis, qui cuspide vulnus*
 „ *Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.*

Sique vinum Thasyum vetus ardentibus quoque in febribus bibendum Hippocrates assentitur, id tantùm aquarum penetrationis gratia præstitit, vt ocyus suas exercerent vires, non vt meracissimo vino ægrotantibus opem ferret, nam si hoc assequi adamasset, non uni vini particulæ vigintiquinque addendas aquæ nobis præcipere debuisset, sed ipsum purum, syncerum, non dilutum, non Oligophorum exhibere; Elegantissimè Dictatoris mentem hisce patefecit Galenus*, Nam dixerit fortè quispiam, quia tardiusculè permeet aqua, & plurimum temporis moretur in hypocondrijs, nec deorsum concedens, nec in corpus se diffundens, idcirco illi Acetum misceri tamquam in omnem partem ferendæ futurum vehicu-

hicu-

hiculum; Sic etiam si cum Vino bibatur Aqua, sitim efficacius extinguere, quam si sola, vino scilicet ipsam ad distributionem promovente; Itaque refrigerationem, sitisque sedationem ab aqua provenire, ut quæ frigida naturæ sit, & humida; Cæterum adminiculo esse, ac uelut alas illi ad omnes corporis partes permeandas addere tum vinum, tum acetum, quæ ipsa nequaquam frigida sunt, & humida. Hinc denique compertum ducimus Hippocratem genio, & ratione aquas solas in potu febrientium semper dandas consuluisse, necessitate, ac vi interdum admittas, idque, nitidissimè eodem imperante, effulget in libro, quem de Medico inscripsit *, Aqua exhibenda est ægris potabilis, & pura.

Sed adhuc contra obstant durissimi adversæ sententiæ patroni, qui ab his aquæ potibus inevitabiles hydropes erumpere iureiurando testantur, utpotè in Hepar irruens sanguinis officinam refrigerando subvertat, & destruat; Non infrequenter horum aliquos allocuti neque in Iecore sanguinis factorem incolare, neque ipsum fabricæ huius instrumentum existere illius suadere conati sumus; Perperam semper, & se à veteris medicinæ limitibus, vel paulisper elongari piaculum fore testantur. Per tot
fœcu-

ſecula, clamant, ambabus ulnis ſanguinis ge-
 nerationem in hepate celebrari ſapientiffimi
 Viri doctrinam abſque ullo discrimine hucusque
 amplexati fuere, mox aliqui non verum, ſed
 novum quid afferentes evertere audent, & le-
 coris, inſitæque ipſi facultatis ſanguinem con-
 ficiendi, funus, tumulumque adaperiunt, ut
 indagatores, & naturæ ſecretis addicti, longa
 arcanorum illius ſuppellectile abundare videan-
 tur. Vana capita, ſi veſtris deliramentis ſagax
 poſteritas præſtaret aſſenſum, in tantæ digni-
 tatis faſtigio vetus medicina non refulgeret,
 verum non ſolum, ut olim ab Vrbe terrarum
 domina, ſed à toto Orbe exhibitata exularet,
 novamque medendi ſectam libentiſſimè conde-
 retis manibus philoſophantes, ſolo Puteo me-
 dentes; Galeno * Duce incedimus, cuius dog-
 mata hæc ſunt, *Oportere enim diximus in compo-
 ſitis corporis particulis, quibus aliqua actio commiſſa
 eſſet (quas ſanè, & instrumenta vocamus) ſcrutari
 per anatomicas eiufmodi particulam, cui nuſquam in
 corpore alia ſit ſimilis, eamque propriæ totius instru-
 menti actionis auctorem putare, alias verò partes
 eſſe communes, ut & nunc in Hepate; quod ſuppo-
 nitur venarum principium eſſe, & primum ſanguifi-
 cationis vocant instrumentum, hæc enim in alijs*
 à nobis

à nobis demonstrata sunt. Paulòque inferiùs subdit, Si verò mente repræsentaris assumptum ex ventriculo Chylum alterari à carne Hepatis, & paulatim transmutari in illius naturam; Negare equidèm non audemus ex huiusmodi argumentandi genere nobis irascibilem vellicari; Prætereamus, quæso, quæ recentiores contumaci studio, vigilijs iugibus, labore improbo è naturæ latebris hucusque invisa eduxerunt, & quemadmodum initio sermonis nostri polliciti fuimus, propositique constantes veterum placitis hæreamus. Si etiam ex Galeno ipso antiquiorum sententiæ in medium afferantur, attamen non acquiescunt, & clamoribus, non ratione pugnantes verbis triumphare adnituntur, ut potè qui vetustiora nesciunt, ac recentia non sapiunt.

Cor igitur, non Hepar, fontem, & unicam sanguinis officinam ex antiquissimis Sapientum monumentis obaudiant; Apertè equidem Hippocrates, ut ab hoc medicinæ Parente desumantur exordia, id fassus est, dum protulit*, *Sanguinis certe fons est Cor*, & quamvis Petri Salij elegantissimi Commentatoris interpretatio sit, fontem sanguinis ab Hippocrate nuncupari, eò quod in illo plurima, atque elaborata magis copia sanguinis colligatur; Pace tamen,

ve-

veniaque celeberrimi huius viri dixerimus, mentem, sensumque Summi Legislatoris nostri nō attigisse; Deflexit enim ad Galenicam, vulgōque receptam Medicorum sententiam, puriorem nempè sanguinis partem ab Hepate submitti, ipsamq; in corde veluti Cisterna quadam colligi ad vitales spiritus generandos; Sed aliud Cisterna, aliud Fons est; Illa imbrium aquas asservat, hic (vt nomen ipsum evincit) vivam aquam effundit, Cor profectò cisternæ comparari dumtaxat potuit, quatenus in eius finibus Chylus omnis, Chymusque confluit, sed rectiùs, concinniùsque fonti composuerimus; Nam quemadmodum è fonte fluvius, ita è Cordis perenni scaturigine ille oritur sanguis, qui membra nostra rigat, fecundat, & ad vitæ munera promovet; Expressit hoc nitidissimè auctor libri de Corde scribens, *Hi sunt humane nature fontes, hinc flumina erumpunt, quibus corporis alveus irrigatur, atque hæc vitam homini conferunt, & si resiccata fuerint, perit.* Hippocrati assentitur Plato in Timæo dum inquit, Cor vero simul venarum, & sanguinis ad omnia membra vehementer circumlati fontem constituerunt in domo benè munita. Galenus* attamen de placitis Hippocratis, & Platonis hanc authoritatem interpretatur

tatur , aliud scilicet resonare fontem sanguinis *simpliciter* , aliud cum additione *vehementer circumlati* , sanguinisque simpliciter fontem Hepar , circumlati verò Cor existere contendit ; Hinc non mirum, cum huius nomine arteriarum sanguinem Plato intellexerit , illius principium Cor meritò constituerit ; Sed quamvis Galenus disertissimus suæ opinionis propugnator extiterit , talique pacto declinare vim huius sententiæ crediderit , proindeq; asseruerit , sensisse Platonem sanguinis *simpliciter* Cor esse principiū, ostendat , obsecro , ostendat ubi nam in suis operibus id Plato statuerit ; Et equidè quando de Hepatis officio pertractat , tantum abest, ut sanguinis structuræ vel umbratilem mentionem faciat , ut nec verbum quidem unum de ipso sanguine proferat , neque aliquid momenti affert dictio illa *vehementer* , quæ maximè à Galeno advertitur ; Nam quemadmodum à Clarissimo Cremonino in opere de Principatu Partium asseritur, ibi *Vehementer* idem exprimit, ac *Incessanter* , quasi dixerit Philosophorum Apex , Cor est principium sanguinis ad omnia membra perpetuò , atque indefinenter circumlati ; præceptoris doctrinam genio , ac propensione recepit discipulus Aristoteles dicens * , Cor prin-

K

ci-

cipium, & fons sanguinis, siue conceptaculum pri-
 mum, quod expressius edocuit *, In corde pri-
 mum sanguinem gigni, atque ideo prius quam corpus
 ipsum dearticulari: Verum innumeræ ferè sunt
 Veterum authoritates, quibus hoc ipsum sua-
 deri possit, & tanti apud Peripateticos huius-
 modi sententia fuit, ut adversus Galenum, ac
 Medicos omnes eorum agmen perpetuò stete-
 rit, quamobrem Averroes, alijq; plures etsi
 concesserint rudimentum quoddam sanguinis in
 Hepate elaborari, *ultimatè* tandem absolvi, ac
 perfici in ipso Corde putarunt, & proinde non-
 dum humorem sanguinem esse, alendisque par-
 tibus idoneum credidere, donec à Corde vlti-
 mum complementum receperit, licèt alij etiam
 fuerint, qui putarunt, non totum sanguinem
 ad Cor irruere, sed Venalem cum Arteriali ad-
 misceri, illumque tunc *ultimatè* (utamur scho-
 lasticis verbis) elaborari, aptumque ad partiũ
 alimoniam reddi; Nonnulli tandem arbitrati
 sunt, solum sanguinem venalem ineptum nu-
 tritioni existere, adeo ut iuxta eorum placitũ
 verus, & legitimus sanguis, qui nempè con-
 sumptas partes servare, ac reficere valet, non
 nisi beneficio Cordis, à quo Arterialis emanat,
 perficiatur; Nobis autem perpetuò arrisit ijs
 po-

potius subscribere, qui omnem sanguinem à solo Corde fieri, nihilque muneris, & officij ad illius productionem ab Hepate suppeditari opinantur; Nec sanè rationum momenta deficiunt, quorum viribus huiusmodi sententia undique muniatur; Nonnè apud doctiores homines Cor ante alias omnes partes principio generatur, sanguinem gignit, & continet nullo adhuc alio viscere nato, veluti manifestissimè oculis nostris in ovis tertia, aut quarta die ab incubatu dignoscimus? Nonnè hinc forsan argumenta construimus ex apta, atque disposita materia sine ullo alterius visceris adminiculo, cum non adhuc viscus aliud extet, Cor sanguinem producere? Immo totum sanguinem, unde aliæ nostri corporis particulae constituuntur, & qui idcirco exquisitissimè perfectus, omnibusque numeris absolutus à solo Corde produci? Nil mirum igitur si Peripateticorum Princeps * scripserit, *Omnia sanguinea primum Cor habere*, Ea videlicet ratione, ut eius opere sanguinem conficiant, à quo postmodum aliæ etiã nostri corporis particulae [si illius verbis loquamur] corporentur; Et quod alibi tradiderit, Primogenitam omnium partium sanguineam esse, ut singulas alias ex ipsa sanguis com-

ponere possit. Nonnè alia ratio & potissima ex eo elicitur, quod in aliquibus sanguis corrupto Hepate, & Liene generetur, verùm ob quodlibet Cordis vel levissimũ intemperamentum prauus sanguis efficiatur, hincque ipsum Cor in sanguine producendo vim dumtaxat, & potestatem habere exploratũ videtur? Agnovit id quoq; Comicum Princeps Plautus, dũ in Curculione scripsit *

„ *Radices Cordis pereunt.*

Intellexit etenim exiccari fontes sanguinis, ac proindè emaciari universum corpus genio, & nutrimento fraudatum, & in Mercatore subiunxit.

„ ..... *Cor miserum meum,*

„ *Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.*

Quapropter in Selectis Medicis clarissimus Vanderlinden testatur, in cuiusdam viri cadavere Cor Pyro affato persimile adinuenisse ab esurie multorum mensium, huiusque causam vlcus cancerosum horrendum, ingens extitisse, quod cum totam gulam, quo Asperę Arterię adiacet, & sub Larynge, occupasset, novissimis vitę diebus liquidi cuiuscumque ne guttulam quidem descendere, ac penetrare permetteret; Quod

au-

autem corruptis Hepate, ac Liene sanguis nihilominus elaboretur, historiae quamplurimae confirmare possunt, præcipueque quod plerique referunt de Mathia Ortelio, qui Hepate, & Liene carebat, intestina verò musculis, & carnis infarcimento præmunita illi fuerant; Nonne Cor sedes prima innati ignis nostri, & domestici est? Sed calidum natium, primumque coctorium idem existere, non tantum Hippocrates, & Aristoteles voluerint, ac quod summum videtur, ipse quoque Galenus asservit*, *Non est aliud (dum protulit) quod format animal, aliud quod auget, vel ad mortem usque nutrit, sed hæc omnia facit calidum innatum.* Vnde non iniuriæ ex huiusmodi sententia posset adversus ipsum ita ratiocinari; Si idem calidum format, formatum auget, auctum nutrit, nutriendo denique usque ad mortem conservat animam, qua fronte, disertissime Medicorum, negabis, non coquere sanguinem, & non coquere in Corde, ubi Focum, & Ollam habet? De Foco ex superioribus dictis iam patet; De Olla notabile illud, quod aduersus Galenum acerrimi vir ingenij Caspar Hofmannus** advertit, illud scilicet, inquisivisse cur natura in Hepate, quod sanguinis principium existimavit, lacum aliquem magnum non construat.

Comm. 151 pr. aphor. 2. de thor. cap. 26. 4. de usu part. ca. 13.

struxerit, quales in Corde duos ; Hinc subsumere licet, ad sanguinis coctionem opus esse Cisterna aliqua, qua cum Hepar destituatur, sanguinem utique coquere, perficereque non poterit ; Ea verò cum Cordi insit, negare quis audeat, in ipso sanguinem non integrè elaborari ? Quin tanti vrgens hæc ratio penès Galenum valuit, ut interstitium quoddam concedat inter radices Venarum Portæ, & Cavæ, in quo ex Chylo coctiore generetur ipsemet sanguis ; Nonnè Cor Arteriarum, & Venarum principium est ? Quod nullus negare audeat, nisi antea hoc maximi Peripateticorum enodaverit argumentum ; Ibi principium est venæ, ubi vena ipsa nō est, quapropter cum in Hepate, non in Corde vena reperiatur, siquidem vena in cordis intimum non penetrat, at substantiam Hepatis undequaque pererrat, Cor sanè, non Hepar principium statuendum erit ; Nonnè Chylus omnis ad Cor confluit ? Hoc peregrinum ad illos non perveniet, quibus notum fuerit felicissimum celeberrimi Pecqueti inventum, quo per lacteas venas Thoracicas Chylum sursum ferri compertum est, & inde unà cum sanguine à nutritione Capitis remeante in subiectum Cor irruere, hinc verò constrictione Cordis in Arteriam Pulmonalem [veteres venam Arteriosam

di-

dixere] tum in Aortam truditur, & ad instar
 Mæandri sanguinis circularis ille motus fit,
 quem omnium prior Illustrissimus Guilielmus
 Harveus Anglicus in toto corpore detexit;
 Ante enim tantum virum de motu sanguinis
 orbiculari in Pulmonibus ex Aristotelis placito
 celeberrimus Cæsalpinus * hisce disservit. Idcir-
 co Pulmo per *venam arterijs similem* ex dextro cor-
 dis *ventriculo* *fervidum sanguinem* hauriens, eum-
 que per *Anastomosim Arteriæ Venali* reddens, quæ
 in *sinistrum Cordis ventriculum* tendit, & huic san-
 guinis circulationi ex dextro cordis *ventriculo* per
 Pulmones in *sinistrum cordis* optime respondent ea,
 quæ ex dissectione apparent, nam duo sunt *vasa* in
dextrum ventriculum desinentia, duo etiam in *sinis-*
trum, duorum autem unum intromittit tantum, al-
 terum educit membranis eo ingenio constitutis; Vas
 igitur intromittens *vena* est magna quidem in dex-
 tro, quæ *Cava* appellatur, parva autem in sinistro
 ex Pulmone introducens, cuius unica est tunica, ut
 ceterarum *venarum*; Vas autem educens *Arteria*
 est magna quidem in sinistro, quæ *Aorta* appellatur,
 parva autem in dextro à Pulmone derivans, cuius
 similiter duæ sunt tunicae, ut in ceteris *arterijs*. Quam
 sanè doctrinam in Quæstionibus Medicis clariùs
 inde resumit.

Sed

Sed tamquam à promissis recedentes ab hostibus irridemur, dum sæpiùs antiquorum auctoritatibus, ac doctrinis inniti solummodò velle dixerimus, nunc verò Pecqueti ductum, Charletonis funeratum Iecur, Harvei sanguineas choreas, nugas recenter natas, plicasque futes, tamquam veritatis simulacra decantemus; At nobis respondeant quæso; Plato forsàn, & Aristoteles, Auctor nè Libelli de Corde, inter iuniores habentur, qui paucis ab hinc mensibus effloruerint? Verùm si ad præterita sæcula oculos, mentemque devoluent, illud Senecæ* verissimum intuentur. *Naturam Eleusin dixit [scilicet occultantem] quatenus sacra sua non simul tradere, sed re-visentibus, & posteris diligentioribus revelare;* Ab antiquis Medicinæ Principibus bonarum artium, ac disciplinarum ferè omnium origo tamquam à fonte quodam uberrimo ad nos promanavit, in quorum monumentis restituendis, aut illustrandis non minorem laudem, & gloriam, quam in novis conscribendis inde plurimi compararunt; Nova equidèm multi in artis nostræ augmentum, & decus adinvenere, quod oculatissimè Galenus ipse Comm. in lib. de hum. sect. 5. posteritatem sic alloquutus adverterat; *In rebus medicis non tam fortiter in-*
hæ-

*hæere debemus veterum opinionibus, adè ut statim
 fidem adhibere debeamus ijs, quæ ab ijsdem dicta,
 vel scripta sunt; At non pauci suavi furto vetu-
 stiorum ere se se ditant; Nonnulli tandem
 exiguis, & subobscuris, ut potè vix orientibus,
 veterum principijs incrementa præstiterunt, &
 lucem; Non uno Veritas adolescit exortu, que-
 madmodum nec uno plantæ profatu, incremen-
 toque proficiunt; Disciplinarum plerumque fe-
 mina Avorum sapientia sparsit, Nepotes verò
 subcrescentia germina virentes extendunt in ra-
 mos, assertisque propaginibus vel ex integra in-
 dustria, aut adscititijs ex floribus feliciori ma-
 nu feracissimè legunt; Sanguineæ circulationis
 olim molimina vetus Erasistratus delibavit, in-
 nuitque sanguinis, ac spirituum à venis in ar-
 terias, & ab arterijs in venas fieri com meatum,
 quem *Peremptosin* nomine veluti ab Orco no-
 stris oculis vix apparentem eduxit; Verùm ævo
 hoc ad illius doctrinam firmandam iam patent
 viæ, neque solùm in Animantium corporibus
 sanguinis circularis motus refulget, sed in ipsis
 quoq; plantis, cuius inventum magnum doctis-
 simo Marcello Malpighio debetur, Viro equidè
 à Naturæ secretis, qui dubijs fidem, obscuris
 nitorem, obsoletis gratiam, falsis, atq; nutan-
 tibus veritatem conciliavit; Nonnè Erasistra-*

to senior Hippocrates * inquit , *Principium magnum* , Cor scilicet , *in extremam partem pervenit* , *atque ex extrema parte in magnum principium* ? Nonnè in libro de Diæta protulit (quisquis operis illius fuerit eximius auctor , quem nos invito etiam Galeno cum doctissimo Antonio Ponce Sancta Cruce , alijsq; celebratissimis viris Hippocratem extitisse non suspicamur) *Circuitus in corpore est* , *unde incipit* , *in hoc desinit* ; Paulòq; antea protulerat ; *Semper autem anima suas ipsius partes circumambulat* . Quæ auctoritas , tum Empedoclis doctrinæ amatoribus animam in sanguinis substantia collocantis , tum nobis arridere videtur , cum superius , nec infrequenter animæ nomine innatum calidum asservimus ab Hippocrate designari ; Verùm ex ijs etiam contra Nos adversarij contruunt ratiocinia ? Iam illos acriter his arguentes habemus ; Non igitur sanguinis , sed nativi caloris circulus ex Hippocratis oraculo animæ appellatione deducitur . O Viri magni , ecce vobis herbam proclamaret Hofmannus ; Non solus meherculè , sed comite sanguine domesticus ignis noster ad singulas corporis excurrit particulas ; Et anima ut suo principe utatur instrumento unà secum omnibus obeundis vitæ muneribus toti corpori

ri præst, & à Corde, cuius regale solium existere, ubique *radicaliter* [si scholasticè loqui, & Michaelis Ephesij distinctioni inservire liceat] habitare, & singulis membris *virtualiter* inesse iure meritò arbitramur.

At nonnè in Hepate quoque anima à Philosophis, Medicisque collocatur? Forſan non scripsit Galenus, *Vnde ex his collectis quæ dicta sunt, est perspicuum mire fuisse Iecur affectum principium vegetatricis, & naturalis animæ; Cuius ostensum est quatuor esse virtutes, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem, quæ suppeditant corporibus, & nutrimentum, & augmentum; Et hac affecta, mirum in modum appetitus perit, ut mori citius, quam gustare quicquam, sustineant ægri. Et ex mente Platonis * talia non protulit? Gubernant animal (ut in libris de Hippocratis, & Platonis dogmatibus est monstratū) tres diversi inter se generis facultates, toti corpori ex suo quodam veluti fonte quæque distributæ; Eas Plato animas vocat, propriam cuiusque substantiam inveniens; Est enim earum quædam ad nutriendum animal necessaria, ac cum stirpibus communis, quæ Iecur veluti pro fonte habet; Canales verò ad hoc in totum corpus sparsos, ipsas venas; Hanc seu appetriticem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest, veluti*

L 2

tinec

ti nec si animam, aut facultatem; Altera est, quæ
 non modò ut stirpibus, aut vita præditis, sed etiam
 ut animalibus anima est insita; Hæc sedem in Cor-
 de habet, ipso quoque insiti caloris quodam ceu fonte;
 Ab hoc fonte canales arteriæ sunt; Vocaturque hæc
 multis sanè nominibus, Nam & facultas, siue virtus
 vitalis, & facultas, siue virtus animosa & anima vi-
 talis, & anima animosa dicitur; Tertia anima, ratio-
 cinatrix, in Cerebro domicilium habet; Ea voluntarijs
 actionibus unà cū sensibus præsidet; Vtitur & hæc par-
 ticulis quibusdā, ceu canalibus, nempe ipsis nervis, sen-
 sum, motumque per hos in totū animal transmittens;
 Sique membrorū principatū illi tribuendū volu-
 mus, quòd sāguinis officina, & regia animæ extat,
 ut firmius sic arguatur; Vbi Anima sibi regale
 atrium collocavit, ibi, & fons sanguinis, aut
 unde sanguinis scaturigo, ibi etiam Animæ do-
 micilium, ac proinde si in Hepate Anima im-
 perat, quis illi sanguinis generationem conten-
 dere non imprudenter audebit? Hisce adhuc ho-
 stes adversus nos in Hepate, & sanguinis gene-
 sim effici, & aulam Animæ reponi pertinaci stu-
 dio contendunt; De loco productioni sanguinis
 adducto satis iam disservisse censemus; De ani-
 mæ sede, ut Cordis dignitas magis, magisque
 eluceat, mox quoad fieri possit, clariora affe-
 ximus, Sique differentes aliquantulum hic im-

morabimur, nobis officiosam humanitatem legentium veniam allaturam confidimus, dum & ad institutum nostrum non parùm spectantia, enarrabimus, verùm nonnullos etiam, qui nos hanc sententiam secutos irrident, lenitèr redarguemus.

Apud Physiologiæ studiosos Viros dubitationi locus reliquus est nullus, duas inter partes, unde constat Animal illud (si cum Cicerone* loquamur) Providum, Sagax, Multiplex, Acutum, Plenum rationis, & consilij, quod vocamus Hominem, corpus scilicet, & animum, huncque imperantis officio, illud servitutis muneribus esse destinatum; Quandoquidem non fugit [audiatur Lactantiùs] hominem nequam Salustium, qui ait, omnis nostra vis in animo, & in corpore sita est, animi imperio, corporis servitio magis utimur; Vnde consequens illud emergit, nobiliorem esse censendam in corpore partem illam, quæ veluti regis animi aula, & sedes est aptissima, & in qua præcipuas suæ potestatis functiones administret, sublimeque dominium exerceatur; Investigemus itaque utrum Cor, an aliud quodcumque sit membrum tanto dignetur honore; Verum si aliqua Philosophorum placita in medium adducemus, in ijs tan-

tandiù non immorabimur, ut singula luculenter, ac censoria lance expendamus, quæ Plutarchus * summo studio, ac diligentia cumulavit, adeo ut enarremus, & quænam præponderet opinio inquiramus; animam in toto corpore inesse, Platonem, & Democritum tradidisse, Strabonem in superciliorum intercapedine, Erasistratum circa membranam cerebri, quam *Epicranida* vocant, Erophilum in Cavo, seu fundo Cerebri, Stoicos in universo Corde, aut Cordis spiritu, Parmenidẽ, & Epicurũ in toto Pectore; Alios in Collo Cordis, alios in mēbrana ipsũ ambiēte, alios in Diaphragmate, nonnullos verò putasse eò usque ad Caput pertingere, unumque pro cunctis Pythagoram vitalẽ animæ partẽ circa Cor, rationem, mentemque circa Caput constituisse, quæ etsi speciosa sint omnia, suosque fautores invenerint, nihilo tamen feciùs ad duo capita ità redigi commodius posse videntur, ut hinc inde veluti collato pede Triarij pugnent, atque scuta scutis, hastas hastis opponant; Fuerunt igitur alij, qui Caput, aut aliquam eius partem principem animi sedem constituerunt, alij verò non famæ, nominisque minores, qui Pectus, & in eo Cor tantæ dignitatis apice maulere decorandum, quos inter Pythagorica distin-

stinctio media est, pro diversis animæ poten-
 tijs & facultatibus, diversas quoque eidem esse
 tribuendas stationes, quippè domicilium illud
 appellare non libet, ubi tamquam vinculis
 mancipatus spiritus noster æthereus detinetur
 ad tempus, geminasque complectitur, altera
 totum occupans, cum quælibet corporis por-
 tio videatur angusta; Ad priora igitur re-
 deuntēs asserta, quibus calculum plures adij-
 ciunt, favorabilique suffragio stabiliunt, plu-
 rimum in se momenti continere illorum sen-
 tentiam prisca fide, candidèque fatemur, quæ
 Caput animi arcem nititur asserere; quippè
 apud Ægyptios primos sapientiæ aucupato-
 res, & apud Græcos ipsius certè magistros,
 nec non penès Latinos, tum antiquos, tum
 Iuniores, infinitos ferè dignoscimus hoc ita sen-
 tientes, ut vel Tullianus Scipio id ipsum do-
 ctissime somniaverit, cum veluti custodiã Ani-
 mi corpus existere audivit, in quo certè vigi-
 lias in sublimiori specula mens ipsa sedens in-
 novabit, excubiasque constituet; Nec defue-
 re, qui aram animalium potentiarum Caput
 esse firmaverint, principemque vim animæ con-
 tinens, Hesiodi, atque Euripidis auctoritatem
 secuti; Est enim caput hominis Sphæroides
 (scribente Rhodigino) Cæli quadam similitu-
 dine

dine, in quo est, *το ο λολαμπες λογιστικον* idest hinc inde enitescens rationis facultas ; Ideoque Homerus philosophātiū Magister Palladē ex Iovis Capite, nēpè (ut interpretatur Eustathius) ex intelligētīæ fonte sapientiā fluxisse fabulatur; Hic præstò esset Galeni, aliorumque Medicinæ Patrum firmiùs ubique consensus, & tanta posset verborum copia oratio nostra cumulari, ut in volumina excresceret ; Sed tamen tantorum pace, bonaque venia sapientiæ procerum, nos illis potissimùm adhæremus, qui Cor regiam animæ faciunt, pro qua stabilienda sententia, celeri gressu excurrentes auctoritates gravissimorum hominum, & ratiocinia innuemus ; Et quamvis primùm advocandæ viderentur Medicinæ Principium opiniones, ut ab eo sumerentur exordia, quod plus habet maiestatis, & pōderis, nihilominus in aliena prius Castra transibimus, ut ex aliorum penu supellex nostra augeatur, nobilique furto ditemur, quod plerumque magis apud vulgus solet invenire fidei non domesticum testimonium, & inimicorum confessio indubitatum genus est probationis.

Loquatur ergo inter Cænas Athenæus, & ex Philotimi, & Praxagorę scriptis afferet in Corde Animi domicilium adinveniri, quod Homeri

ver-

verbis confirmabit hisce canentis, si latinè red-
dantur

„ *Ipsi quoque Hectori animus in pectore quatiebatur?*
fatebiturque apud Sophoclem nutrix illa

„ *in animo meo, o Phædra, non saltat pavoris filia,*
quo loco Cordis palpitationem pavoris filiam
appellat, aitque ipsam non amplius saltare in
animo, in Corde scilicet, vtpotè Cor Animæ
fit Regia, & apud Anaxandridem, qui perplexo
pendet animo ita loquitur

„ *O Cor imprebum*

„ *Solum in corpore gaudes malis,*

„ *Saltas enim protinus quam timore perculsum vi-*
deris.

Athenæo Macrobius succedat, atque ex illo do-
ctissimus in suis animadversionibus Rhodiginus*,
qui postquam retulit cur per Cancris portas a-
nimæ in terras demittantur, per Capricorni ve-
rò fores ad superos revocentur, atque Austri,
Boreæque naturas expressit, *Illud porrò animad-*
versione dignum (subiungit) *animam, quam esse*
medium rerum statuunt, iussu Dei, quem esse Mun-
di centrum volunt, in punctum Cordis medium, quod
est corporis centrum, infundi primò, mox per uni-
versa corporis membra propagari, quando currum
suum naturali coniunxerit calori, per calorem spiri-

M

tui

cui corporis, ac per hunc humoribus inferuerit, postre-
 mōque membris per humores; Ceterū si quis for-
 tasse varijs, peregrinisque doctrinis nusquam
 adduci destinaverit, & iuxtā Divi Hieronymi
 præscriptum ad lætam nonnisi sacris literis fi-
 dem habeat, id ipsum testabitur ultimo loco
 non ultimus eruditione Ioannes Olearius his
 verbis, *Cor quod Grecis kardiā dicitur, totam animam*
significat, cuius sedes à Scriptura * in Corde statu-
itur, Hebræi quippe totum regimen hominis Cordi
tribuunt, & omninò rationalem animam in ipso col-
locare videntur, certè perindè, ac si ea ibi habitaret,
Cordi omnem vim intelligendi simul, & eligendi,
volendi pariter, atque agendi adscribere; Hæc igi-
tur verissima comperimus, & si fortasse omnia
Arnobij ** verba sumamus, Nequeant veri esse
consortia, adeo tamen fortibus, & validissimis pro-
bationibus omnes agunt, ut reperire non possis quid-
nam tibi videatur falsum, quapropter manus dare
si quis contraria sentiat, palmamque tribuere de-
beret, nisi & vera destruere niterentur multi, &
nihil omnium probaretur assensu, nam rationibus pē-
dimus, & coniectamus humanis, atque ut fieri me-
ruisse quid remur, ita esse oportere contendimus: Sed
ab alienis castris, quò, ut Seneca dicebat, non
veluti transfugæ, sed tanquam exploratores
 pro-

profecti fuimus, iam ad nostra redeamus signa,
 & quantum virium egestas patitur, ex abditis,
 arcanisq; medicinæ penetralibus veritas afferatur
 in lucem, firmiùsque asseramus Cordi inter
 cætera membra principatum Animæ & domici-
 lium inesse, ideoque nostra à Philosophis ori-
 atur oratio, quorum (ut ait Lactantius *) gra-
 vior est auctoritas, certiusque iudicium, quia
 non rebus commentitijs, sed investigandæ ve-
 ritati studuisse creduntur; Primus igitur audia-
 tur Aristoteles quasi Platonem reprehendens,
 qui intelligentem Animam constituebat in Ce-
 rebro, sentientem in corde, naturalem in He-
 pate inquit, *Vtrum unumquodque eorum sit ani-
 ma, an pars animæ, & si pars, utrum sit sepa-
 rabilis ratione solùm, an etiam loco? &c.* Cum er-
 go extra dubitationis aleam existimemus unam
 nobis Animam, eamque inseparabilem esse,
 consequens sanè erit, eam in una dumtaxat
 parte, eaque præcipua, & nobiliori viventis,
 nempe in Corde, ut doctissimè Magnus Alber-
 tus Philosophatur, cæteras verò vividas effici
 per virtutes, seu facultates [qui antiquorum
 est loquendi modus] Animæ eò transmissas,
 vel quemadmodum nonnullis arrisit, licèt in
 toto vivente sit Anima, in uno tamen Corde

præcipuè , ac velut in radice sua , indè verò ad alias partes effunditur non motu , sed modo quodam alio nobis occulto , quorum rationem intelligere nulli Deus ipse naturæ concessit , ut imbecillitatem humanæ sapientiæ redargueret ; Verùm etsi Clarissimi Zabarellæ pace huic expositioni in physicis subscribere indignemur , velut nec illis etiam , qui Animam naturalem , & sentientem in toto esse corpore extensam , & dividuam secundùm materiæ extensionem assentimur , ex alterutra tamen sententiarum semper educitur in præcipua quadam parte confidere , quale est Cor in Animalibus , in reliquis verò aliquid ipsi Cordi respondens , quod Philosophus his de motu animi approbat ; Frigefactis cæteris partibus vita superstes adhuc remanet , Corde autem frigefacto statim amittitur ; Hinc igitur principium caloris , atq; Anima dependet omnibus ; Et quis vel Galenicæ doctrinæ vindex contendere audeat , cum ab eodem Anima dicatur calor non aliundè ascitus ? Et à Poetis sapienter , ac ingeniosè vigor igneus sæpissimè nuncupetur ?

„ ..... Omnis , & una

„ Delapsus calor , atque in ventos vita recedit .

Cor igitur Animæ sedes , quòd sedes est caloris , & fons . Non etenim prius vivere desinit Animal ,

mal, quam ibidem omni extincta domestici ignis scintillula rigore torpeat occupatum, à motu siquidem Cordis, ab Anima ipsa per se facto omnis alius motus, & nutritionis, & sensus & appetitus emanat; Quis autem feret in Philosophiæ, vel Medicinæ studioso Viro illud in Poetis vix tolerandum commentum, tres in nobis (vt de Gerione, & Herilo cecinit Vates *) Animas contineri,

„ *Nascenti cui tres animas Feronia mater,*

„ *Horrendum dictu dederat;*

Verùm si cogitationes istorum stultas, re, atque argumentis dignoscere quisquis amet, consulat doctissimos Cæsarem Cremoninum in Apologia pro Aristotele, Turritanum in Artem parvam Galeni, Casparum Hofmannum, in eorum siquidem ratiocinijs omni procul dubio acquiescet; Nos equidem eadem haud referemus, sed tamquam firmum, certumque assumentes, Animam hominis unicam esse ad probandum Cor statui debere Regiam Animæ Ephesij** luculentissimi Commentatoris verbis loquemur; Si enim anima est una, rationi quoque consentaneum est, ut una itidem sit pars, quæ ipsam contineat, nam cum indivisibilis sit, & incorporea, quemadmodum sustinet substantiam suam pluribus in partibus adin-

ue-

ueniri? At si uni particule primatus tribuendus est
 cuius aptius, quam Cordi donabitur? Ipsum
 etenim, ut multa paucis involuamus (teste Phi-
 lopono*) primum fuit, ut alias partes compo-
 nat, fabri instar eas ministerio suo procurantis,
 atque perficientis; Quod, ut oculis etiam subij-
 ciatur fidelibus, quid, obsecro, aliud censemus
 esse punctum illud sanguinis saliens, quod primò
 in pulli fabrica micare conspiciamus, nisi Cordis
 rudimentum, cuius æmulatur motum, cuius ca-
 lorem ostentat? Neque enim solummodò ratio-
 ne originis principatum sibi Cor vindicat, sed
 etiam eò quod ceteras partes calore exuperet,
 ideoque prius vitale munus aggrediatur, citius
 namque (edocente Aristotele**) *aliæ partes per-
 ficiuntur, aliæ tardiùs, prout ignem singulae naetæ fu-
 erint, & alimentum.* Si itaque primum per se
 movetur in Animali, & vivit Cor, prius erit
 Anima insignitum, ideoque fons eius; Addatur
 illud principium esse sanguinis, absolutè iuxta
 plurimos, vel saltem arterialis (si concedatur
 Galeno.) Addatur esse Animali cuique neces-
 sarium, sine quo nullum unquam natum repe-
 ritur, ipsumque dumtaxat extrà venas sanguinem
 continere, quamobrem Orientales sedem Ani-
 mæ in sanguine statuebant, eoque sensu Ani-
 ma

ma pro sanguine non rarò sumitur, sic in Nebulis Comici, Cimices [quos Corinthios vocat] Animam bibunt, & qui in prælio vulneribus occumbunt, Animam dicuntur effundere, unde apud Poetam

, *Purpuream uomit ille animam;*

Quæ locutiones improprie, cæteroquin impie sunt, vel iudice Viro Cælesti Hippocrate illos acriter obiurgante, qui iugulatis hominibus manantem è corpore sanguinem conspicati hunc Animam humanam esse censebant; Quod nisi adhuc sufficiat, nova experimenta succurrant, Cor videlicet necessariò calere, ac more Clibanus estuare propter spirituum redundantiam, carneamque materiem, ideòque ex illius affectione, seu inclinatione ad temperamentum cetera membra disponit, inque medio Corporis collocatum, ut partibus omnibus regimen idoneum accomodet, tutiusque custodiatur, qui locus est Regis, vel procedentis in pace, vel in bello obeuntis discrimina, quare

, ... *Ipsa agmine Pallas*

, *In medio*

&

, ... *Medio Dux agmine Turnus;*

à Marone describitur; Et quis iam ibit inficias, omnium Animæ virtutum Cor esse, atq;

in-

inter viscera omnia Dynastem, & Regem? Profectò equidè audiendi illi non sunt, qui partim Cor, partim verò Cerebrum, aut quid aliud in corpore dominari volunt, quippè frequens esset dissidium, & à naturæ melioris instituto summoperè alienum, & dissonum, propterea quod impatiens Consortis est regnum, & pax nulla consistit (Homero teste) ubi unius imperio non obtemperant vniverſi, quare ex Phæbi Cortyna illud profiliuisse credamus summi Peripateticorum ratiocinium sæpius repetitum in opere de Partibus Animalium *, *Vbi fieri potest, unum esse multitudini præferendum.*

Cum itaque nullus aliquam Cordi præcipuam deneget facultatem, & ex Anatomen profitentibus nemo ipsi calorem ex alio membro provenire asserat, reliquum sanè est, ut Animæ regale domicilium nuncupetur, quod per se ad cuncta sufficiens, alteriusque non indigens adminiculo, in plures non dividat principatum; Verò igitur verius Alexandri Aphrodisiensis celeberrimum dictum elucet, Cor esse quasi Animal in Animali obseptum, atq; conclusum, quod ex fabrica ipsius maiorem in modum mirabili contemplari cuique licet; Hac certè de causa tot in monstris corpora fatemur existere
nul-

nulla capitem habita ratione, quot in illis Corda reperiuntur, quamobrem non tres Canes, sed triceps Cerberus, aut Centipes ab Homero Philosophorum Magistro appellatur, Biceps Ianus, seu Quadrifrons, quem idcirco felicem vocat Satyricus.

„ ..... quod nulla cum Ciconia pinsat.

At ne istud ulterius vertatur in dubium, Auctoris Libri de Corde, ipsiusque Hippocratis testimonium firmissimum afferemus, scripsit enim ille *, *Mens hominis in sinistro ventriculo Cordis sita est, & reliquæ animæ imperat*, Hinc in libro de Diæta ** *Animam versari in Calidissimo, ac validissimo igne*, quem, ut elicitur ex eodem ***, in Corde reposuit; Cuius auctoritate Latini ferè omnes unanimes in hanc iuere sententiam; Ideoque benè cordatum Virum pro sapiente usurpantes, stultos, & inscios Cor non habere dixerunt; Hinc Iuvenalis de insipiente scribit ****

„ ..... sed leva in parte mamillæ

Nil salit Arcadico Iuveni.

& lepidissimè Aufonius de Rufo ***** Gramaticorum insipientissimo, qui semper differens proferre consueverat, *reminisco.*

„ *Reminiscor [inquit] diceret si Cor haberet.*

N

Quin

Quin? adeò celebris, & vulgaris hæc sententia fuit, ut si universa enumerare velimus.

„ *Ante diem clauso componet vesper Olympo.*

Quare his contenti cum eleganti Georgij Buchanani * historia, postremam dissertationis nostræ clausulam imponemus.

Monstrum in Nortumbria natum fuit, in inferiori corporis parte unicum, nec quidquam à comuni hominum forma discrepans, Umbilicum verò supra trunco corporis, ac reliquis membris geminis specie, & forma discretis; Id Rex iussit educandum, erudiendumque in varijs artibus, & præsertim in Musicis, in quibus sanè mirum quantum profecerit; Quin? varias quoque didicit linguas, unde quispiam deduceret non unico dumtaxat Corde præditum fuisse monstrum (si aliquid Suetonio crederetur ferente Gellio, Euhemerum Poetam, qui Oscam, simul linguam cum Græca, & Latina coniunxerat tria se Corda habere dicebat) & equidèm animadversione dignum ut vox diversa sonaret, variæque voluntates illud in affectiones raperent varias, & duo illa quamvis in unum desinentia corpora inter se se pugnarent, ac secum discordia dissentirent, interdùm, & invicem litigarent, cum aliud alteri placeret, non raro

rarò tamquam in comune sibimetipsis consulerent, cum aliquid amica molirentur conspiratione; Sed unum minimè prætermittendum, quod si quando Crura infernè, Lumbique offenderentur, dolor utrumque corpus angebat, si verò supernè alterutrum pungeretur, ad unum tantùm corpus doloris sensus perveniebat, quod discrimen in interitu maximè effulsit, nam cum alterum corpus complures ante dies extinctum fuisset, dimidio sui computrescente, paulatim, ac sensim contabuit; Ex qua equidèm narratione quis non colliget, geminum hoc extitisse monstrum, eo quod in ipso Cor geminum fuerit, ut oculatè visum fuit experientia? Iure igitur Corde functiones exercente suas, incolumis perdurat vita, eoque ab ijs feriente, iam deficit; Hoc itaque Regiam Animæ, Fontem sanguinis, Principiumque animalium illi etiam, qui Veterum auctoritati, rationibus, atque experimentis nituntur, confirmare tenentur.

Procul dubio è limitibus instituti sermonis, & pollicitæ brevitatis nimium discessisse videbimur; Verùm si genio suaviter animum impellenti, negotioque nostro huic pertractando vel parùm indulgere quis velit, non equidèm absque segete nostrum agnoscat excursus; Ad rem itaque revertentes, nihil sanè adversus do-

& trinam exhibendæ aquæ in febribus, aut in ipso
 met Hepate, aut in Corde sâguis elaboretur mo-
 menti inferre hostes adhuc ratiocinantur, satis
 est nobis inquirunt, ut ex aquæ potibus frigefacta
 sanguinis officina, eiusque emortua insita facul-
 tate, & nativo calore, æger in Hydropem dela-
 batur; Nos verò sive Iecur, sive Cor sanguinem
 efficiat, penès etiam Antiquorum opinionè nul-
 lum discrimen intercedere ad Hydopes produ-
 cendos illis non assentimur, sed eorum assertū
 à veritate totis fidibus dissonans relegamus,
 quamvis de hoc disquirere nostrum minimè iu-
 dicemus; Tantum abest, ut ex frigidæ potu
 (dummodò enarratis conditionibus eam Me-
 dici largiantur) in Hydropem quisquis ruat,
 quin satiùs ex errore in illa ebibenda iam Hy-
 drops factus, ab Hydrope eiusdem aquæ auxi-
 lio secundùm rationem exhibitæ citò evadat,
 & iucundissimè persanetur; Cuius Præceptoris
 nostri * fides candida teneatur, *Ex his verò
 aqua intercus oritur, si quis per æstatis tempus ex
 longo viæ itinere in aquam pluviâ & statariâ
 inciderit, eamque avidè copiosam biberit; Si igitur
 carnes aquam combibant, & in se contineant, nus-
 quam autem secedat, hæc contingunt; Siquidem in
 carne fuerit, ardorem ventri, & corpori exhibet,*
pro-

proindeque pingue, quod in ventre est, colliquefit. Hic quoad iter fecerit, nihil mali habere videtur, cum autem ab itinere cessarit, Solque occiderit, confestim multum laborem exhibet, progressu verò morbo admodum extenuatur, sique etiam cibi fastidium contingat, multo magis extenuatur. Quod si cibos quidem edere possit, exerceri autem nequeat, magis etiam læditur, horum plerisque laxus tumor etiam toto corpore excitatur, & extenuato quidem color lividus existit, & venter magnus, sitis vehemens detinet, eiusque viscera præ calore exsiccantur; Temporis verò progressu ad edendum quidem promptus existit, & quicquid quis exhibuerit comedit, & bibit, nihilque dolet; Quod si tumor laxus detineat, ei color pallidus existit, venæque nigrae crebrae per corpus distenduntur, ex re quavis irascitur, & tristitia afficitur, quamvis novi nihil contingat; Venter nimio humore perhumescit, intumescit, ac pellucet velut lanterna, procedenteque tempore cibos repudiat, sed videntur cucumeris agrestis odorem præ se ferre præ fastidio.

Ex quibus quis adeo cæcutit, ut germanam Hydropis speciem non intueatur? Ad hunc integrè describendum, character nec perexiguum deest; En pallore cadaveroso illius universum corpus decoloratur, cuius omnia membra fegnescunt, cibos fastidit, irrequieta, ac impla-

cabili siti, & ferè Tantalea discruciat, ac
 veluti medijs sitiens undis, aiebat elegantissi-
 mus Menotius, has utpotè captationem eius
 fugientes ne quidem libat, sed misellus præ-
 cordia gerens scaturiginosa, imò amplos, fæ-
 cundosque siccans frigida calices, sitis tormen-
 ta nihilominus experitur; Nam & resiccatis vi-
 sceribus, vel intus eadem falsis, aut putridis
 remorantibus undis, & quid hydrope aridius?
 Sulmonensis* carmen aptatur

„ Non ei sunt fontes, laticis nisi penè marini.

Venter serosa illuue pretumidus iam ad molem
 extollitur, partesque corporis omnes sibimet
 æquabilis alimenti inopes macie absumuntur;
 Huic postquã Hippocrates valentiora pharmaca
 præscripsit, *Cneorum scilicet per sextam diem, Hip-
 pophais succum per octavam, Cnidium granum per
 decimam, subdit, & dare ipsa oportet, donec expur-
 getur, & vacuus fiat, interpositis autem diebus ala-
 tur ex iisdem quibus & prius; Tandem veluti ad
 Sacram Aram ad aquæ potum confugere non
 tantum nos hortatur, sed his Legislatoria mai-
 estate imperat, *Maximè autem de ea aqua biben-
 dum dato, ex qua morbus corripuit plurimum, quò
 ventrem illius turbet, & valde secessum faciat, sic
 enim potissimum sanum reddes; Arrectis sanè au-
 ribus,**

ribus, animoque ancipiti quisquis verba hæc audiens, ac perpendens primo occurſu hæſitabit; Aqua igitur pluuiæ, & ſtabilis cauſa morbi eſſe poterit vnà ſimul & Medicina? Ab eadem forſan radice Aconitum, & Cicuta, Dyſta-mus germinant, & Panacea? Aut in rebus Medicis fabuloſum illud Commentum Telephi verum experiemur?

„ *Sanus Achilleis remeavit Telephus herbis,*
 „ *Cuius pertulerat vires, & ſenſit in uno*
 „ *Lethalem, placidamque manū, Medicina per hoſtē*
 „ *Contigit, & pepulit quos fecerat ipſe dolores*
 inquit Claudianus.

Non aliò mens Hippocratis iuit, niſi peculiari aquæ exemplo ad præceptum uniuerſale firmandum remedia omnia tempeſtivè propinata ſalutem, intempeſtivè mortem invehere, ſic *Æſtatis hora per viam longa miter faciens aquæ multum pluuiæ, & ſtatariæ affatim bibens* in Hydropem delabitur ea, dumtaxat ratione, quia intus viſcera ob meatuum inſarctum, illique circulo, exituque denegato reſtagnans morbum effecit, poſtea verò reſeratis ductibus, quemadmodum ibidē Hippocrates hiſce patefecit, donec expurgetur, & vacuus fiat, tunc autem maxime de ea aqua bibendum dato, ex qua morbus corripuit plurimum, qua ventrem illius turbet,
 & ual.

*Et ualde secessum faciat, sic enim potissimum sanum reddes; Hinc quam candida, quam stabilis de aquæ potu doctrina promanat? Non tantum si rectè propinetur Hydropes non producit, immò ipsis quoque genitis felicissimè medetur; Ex se namque perpetuo iuvat, ex impedimentis, hoc est per accidens, (Scholastici dixere) interdum obest; Sed illaqueatos iam hostes, ut à vinculis, quibus arctius obstringuntur sese expediant, Hippocratem inconstantiae reum accusare non pudet; Scripsit etenim [ita perperam argumentantur] in allato de victus ratione in acutis *, *aquam suapte natura stercoris expertem esse; mox verò aquam in Hydrope curando extollit, quæ ventrem illius turbet, Et ualde secessum faciat; Aenea Capita, nonnè distinguitis, ibidè Magistrum summum, qui nec fallere, nec falli potuit (si fides Macrobio habeatur) aquam consideravisse tamquam alimentum, eaque omninò observasse, quæ in acutis præceperat, non detinendum nempè esse ægro- tantem solo aquæ potu, nam vires maximè labefactaret, cum careat consistentia, quæ in ster- cus abit, sed interponendum inter alias po- tiones, quæ aliqua ex parte nutrant, modò autem de aqua pertractare, veluti Medicina,*
*quæ**

quæ (perpendantur Hippocratis verba) *suapte natura stercoris expers*, attamen viscera humectandi vi prædita, & per ipsa liberè permeans, cum *vacuus, & expurgatus iam fuerit æger*, corpus fluidum facit, ideoque iuxta divini senis Oracula, siue Medici, siue Naturæ ministerio à sarcina faciliter exoneratur, humoresque Hydropis genitores per aluum secedunt, unde *potissimum æger sanus redditur*.

Sed cum aqua efficax medicamentum à nobis in febribus eliminādis appelletur, fusisque laudibus extollatur, adhuc, & quidē firmissimè Erasistrati auctoritatem iactantes contra nos pertinaciùs insistent, fidemque illius testimonio inviolabilem addictam volunt, febre, vel calido alio morbo plurimos detentos, quibus aquam large bibendam Medici consulunt, nativam flammam Hepatis obruentes in Hydrops miserabiliter irruere; Apagite quæso, apagite strenuissimi Duces, nè falsò moniti multa temerè aggrediamini; Aduertite Illustrissimi Cardani monitum, *Omnis Hydrops fit à calore, ideoque ignota eius causa Medici hucusque circa therapiam offenderunt*; quam tamen doctrinam mitigatione indigere scimus, nam vt certissimum est, causam morbi huius remotam, & efficientem non rarò esse calidam, sic proxima, & continens non alia

quam frigida agnosci debet ; *Intolerabili plerorumque pertinacia nè* (scripsit Hofmannus*) *dicam, an arrogantia, intemperiem Hepatis, unde Hydrops exurgit, semper esse frigidam, ubi etiam Symptomata caloris gravissima adsunt ; Sed quomodo inquirunt Hepar calidum gignit serum ? Non gignit, dicere consuesco, sed colliquat sanguinem, partemque aqueam in abdomen deponit ; Moneo verò hos tales ex Rondeletio, & rei veritate, Cordis partes primas hic esse, vel ideo quia fere in febris accidit. Facta colliquatione, siquidem pars ferosa in cavitatem abdominis illabatur fit subitaneus Ascites (una Hydropis species) si sensim, ac successivè sese paulatim in habitum corporis insinuet, Leucoplegmata (altera morbi huius species) erumpit ; Ac tandem ex flatu tertia, idest Tympanites producitur à calore non proportionato materiæ ; Quamobrem plurimum illi errant, qui flatùs à frigore ducunt, & fortè calefacientibus agunt ; Nonnè Galenus hisce sanandis frigida adhibet ? Nonnè utitur Pisisana ad victum, quæ utique frigida est ? Et ad medicamenta, quæ tepidam caliditatem habent, ac non rarò frigefactoria appellantur, veluti Chamæmelum, & Rosa ? Nam frequentissimè caliditas Hepatis à calido, luculentiore dissolvitur, ut lon-*

ut longo aromatum æstuantium usu, vinique non diluti, ac meraci, vigilijs superfluis, febribus Chronicis, & sæpè sæpius Quartanis, nec non ab acutis in Hepate nidulantibus tæda febrili vitæ lampadem disperdente, atque dissipante, maximè dum sitibundis ægris crudeliter, & superstitione circumciditur potus (si phrasi elegantissimi Menioti utamur) unde à cæco igne & quasi lypirico, qui gratiosum Hepatis humorè tacitè depopulatur, retorridum, hoc est exucum, durumque euadit, ac è suave rubenti nigrum; Hinc cæcutientibus etiam patet, Hydropem non modò hæredem fieri calidorum humorum, postquam ab ipsis pessundatum est Hepar, sed cum iisdem quoque frequentissimè conversari; Sed hanc Cardani, Hofmanni, Meniotij, aliorumque auctoritatem omninò adversarij respuunt, illosque in serie Iuniorum reponentes, tanquam ab instituto, pactisque (veteribus nempe doctrinis inhærendi) nos recedentes irrident.

Præterita igitur excurrantur sæcula, ex quibus Hydropicorum aquas, quasi thermales essent, è medijs viscerum ignibus adeò scaturire observemus, ut Alexander Trallianus obstupeat, quod aqua Hydropum nec calorem extinguat, neque febris illam exhauriat, sed aquæ

simul, & ignis supplicio infelices ægri mul-
 tur, ac proinde medentes illis iure redarguat,
 qui Hydropicos omni arte calefaciunt, cum ple-
 rosque adiutos refrigerantibus observaverit,
 qui celebratissimus auctor non multò post Iu-
 liani tempora floruit, & Paulus Ægineta sub
 Honorio, & Theodosio protulit *, *Quidam Hy-*
drops oritur omnis corporis carne velut exaquescen-
te. Et Galenus ** Tralliano, & Ægineta ve-
 tustior hæc tradidit *Atque Medici quidam Iecur*
nullo affectu tùm laborare existimantes dubitant quo-
modo à Splene morbus Regius nasci possit, quemad-
modum sunt, qui à solo Splene indurato, nullo exi-
stente in Iecinore vitio aquam inter cutem fieri pos-
se arbitrantur; Haud secus hallucinari consueverunt
in ea quoque aqua intercutim specie, quæ ad acutos
morbos sequitur, quippè ab ijs Hepar calida, &
sæpe numero sicca quoque intemperie tam graviter
afficitur, ut cibum in sanguinem transmutare non
valeat; Atque ab eodem annotatum est, suc-
cis venarum per colliquationem in serosam sa-
niem solutis, subitaneum Hydropem nasci;
 Ex quibus nullum mentis oculos densa adeò
 caligine mersos habere censemus, ut nitidissi-
 mè non inspiciat, Hydropes interdum (ipso-
 met annuente Galeno) à causa calida, sicca-
 que

que sibi originem trahere, ac præsertim ab acutis morbis, quos inter Febrem primos occupare gradus & quisnam vertet in dubium? Ideoque constantissimè asserere ratione, & experimento fas est, aquam in curandis febribus sæcundam Hydropis genitricem dicere quisquis deliraverit, ab æquis, probisque medendi legibus reluctare, cum ab ipsa morbi huius sævissimi generationem, & incrementa prohiberi scissis dementiæ nubibus apertum iam iam illuxerit.

Sed horum omnium Hippocrates antiquissimus*, ex succorum, præsertimque sanguinis colliquatione vi extraneæ caliditatis Leucophlegmatiam celebravit; Atque ex mala colliquatione præter Dysentericos, Diarrhoicos, ac Lientericos fluxus Hydropes quoque sævijsse testatur; Colliquationem autem semper à calore ortum ducere nullos sanæ mentis profectò denegare credimus, idque Hippocratem satis docuisse reperimus, dum ex versione Foësi** scripsit, *qui Ventres inferiores calidos habent, & acres; inæqualesque deiectiones prodeunt, id ijs ex colliquatione contingit*, & in nuper citato de Internis Affectionibus*** legatur, *Si quidē fuerit in carne calorem facit & in ventre, & corpore, ut pinguedo ventrem ambiens colliquescat, adeò ut nisi ventres infe-*

inferiores calidi fuerint, aut in carnibus calor efficiatur, nullo pacto colliquationes contingere posse confirmet; Idque Galenus ipse multoties varijs in operibus commonstravit, nam & inquit * *Calor adauctus valentiùs alterat, modò tamen ne eò incrementi perveniat, ut iam colliquet, tum namque ad omnia est inutilis*; Sed concinnitiùs rebus nostris, aptiùsque seriem hanc verborum scribens opitulatur **; *Calida igitur intemperie circa viscus existente colliquationes fiunt primũ humorum, deinde etiam carnis ipsius Hepatis*; En igitur si per adversæ sententiæ patronos Hepate semper laceffito fit Hydrops, quomodo, & sepè etiam nimia caliditate correpto dirissimum hoc morbi genus parturiat; Verùm quis solis radios oriente die nocturnas tenebras inferre potius, quam undique refulgentem huius doctrinæ lucem deliquia pati non credet? At licèt sauciati inflexibilibus sagittis, eas attamè refundere hostes nostri adnituntur, licèt arcu enervi, & iam laxo, legibus, & æquis conditionibus bellum componere indignantes, obstinati certaminis amatores, quibus nos certè pertinaces non erimus, illisque, si ea, quæ dicunt, adstruent, libentissimè assentiemur; Volunt igitur plusquam par sit animosiores nova
in

in nos moliri certamina , ideoq; vel reum in-
 constantiæ criminis Hippocratem confitentem
 habere , aut illius Dictatoria auctoritate victos
 in triumphum nos trahere , dum in libro de Cor-
 de * voluit, *Pulmonem aquam recipere* , vnde vel
 facillimè Hydrops exurgit ; Verùm in opere de
 Diætâ fibimetipsi repugnans *ventrem quidem ma-
 ximum sicci, & humidi promptuarium* constituit,
ut daret omnibus, & acciperet ab omnibus, Maris
imitatione animalia in ipso nutriri solita forventis,
diversa verò interimentis ; Facillimè fugaretur in-
 stantia , si tum de Corde Libellum , tum Opus
 de Diætâ Hippocratis germanos non esse filios
 asseratur ; Sed quoniam effusa in utrisque do-
 ctina Hippocratica sapientia refulget , Viro
 maximo huic libentissimè adscribantur, cum nos
 sæpè etiam doctrinis inhæserimus, quas illorum
 tradidit quisquis extiterit Auctor eximius ; Sed
 antequam discrimen inter hosce textus compe-
 scamus, quam admiranda in physicis sapientia
 erudiamur, & quam concinnè Mundus minor
 comparetur maiori Mundo in nuper de Diætâ
 cum Clarissimo Antonio Ponce Sancta Cruce
 alacri, intentoque animo degustemus ; Inquit
 igitur summus Auctor ille Ventrem in nobis
 maris instar existere ; Vt enim Mare adeò va-
 stum

stum est promptuarium, ut quamvis aliqua animalia interimat, foveat tamen, & generet penè infinita, ita Venter, qui totam massam primi alimenti, & potulentæ substantiæ suscipit, omnes partes fovet, atque ab eo, veluti à magno Oceano in ipsas alimonia resudat; Quam elegantissimā comparationē ab Heraclyto mutuatus est doctrinæ pulchritudinis causa, & dignitatis summi Viri omnia in sese continentis; Cuncta enim in nostro corpore fieri, ac in maiori Mundo putabat, quemadmodum Peripateticorum Princeps in Problematibus indicavit; Ut igitur mare natabilia generat, & nutrit, terrestria verò enecat, respirationem auferens, ita pariter & Ventriculus sola illa alimenta generat, & fovet, quæ vitalia pro partibus alendis sunt, cætera verò inquinat, atq; interimit; Si ergo [adversarij subsumunt] Ventriculus est maximum humidi promptuarium, quonam pacto Pulmo aquam recipit? Et Pulmonem aquā recipere unanimes iuere Philistio Locrensis, & Dioxippus ex schola Coa, & Cnidia, in quibus adhuc gens Asclepiadarum florebat, antiqui, nobilesque Medici, & inter Iuniores doctissimus Andreas Laurentius, Ludovicus Mercatus, alijque perplures; Nonnè Protogenes Grammaticus adversus Niciam Nicopolitā artis

tis nostræ haud ignarum, vel equidem alti nominis apud Plutarchum aquam in Thoracem irruere negantem sævissimè redarguebat? Nonnè id etiam Poetæ decantavere?

„ *Irriga Pulmones vino, Astrum enim exoritur*
inquit Alcæus, & Homerus scientiarum seminarium per guttur in Pulmones non solum potum descendere aiebat*, sed & ipsa alimenta

„ ..... *Pando de gutture vinum,*

„ *Frustaque proiectat tetro fluitantia tabo;*

Et Eupolis in fabula, quæ inscribitur Colaces his loquebatur

„ *Potare nunquam iusserat Praxagoras,*

„ *Pulmone ut eloto canem præverteret.*

Quibus ipsa Pulmonis structura assentitur, nam foraminibus plenus, cavernosus, rimosisque fistulis perforatus, non quidem ut aer transeat, & expiret, qui angustiores etiam poros penetrat, sed liquidorum gratia affabrè elaboratus censetur, quod Erathostenes confirmavit

„ *Pulmonis latebras ille rigaret mero;*

Immò Tragicorum Princeps Euripides

„ *Pulmonios means per anfractus merum;*

Ac tandè ne solummodò Appollineis metris doctrinam hanc fulciant, maximi Philosophorū auctoritate, divini nēpè Platonis idē hoc asserentis,

P

velut

velut in acie tutissima inexpugnabilem, munivere.

Meritò igitur Hippocraticus Dioxippus Epiglottidem nulla alia ratione pendere existimat, nisi ut à potu cibum dividat, transeatque humor in Pulmonem liber, non impetuofus, sed refractus, exeuntem spiritum ne impediat; Cuius placito non futilibus argumentis robur adaugent apud eundem Hippocraticæ Philosophiæ celeberrimum auctorem recensitis; Quorum primum defumunt ab Avibus, quæ Epiglottide carentes aquam non sorbent, aut trahunt, sed potiùs immisso rostro paulatim inducunt, & Pulmonem ac si rore leniretur, madesfaciunt, sed & sensus opinioni huic obtemperat, nam scisso gutture, incolumi existente gula, confestim profilit aquæ copia; Quin Pulmone malè se habente ingenti siti egrotantes torqueri non experimur? Nonnè quibus Natura denegavit Pulmonem, vel paruum dedit, his etiam bibendæ aquæ vsum denegare consuevit? In Pulmonem itaque tendit aqua, siquidem cum quo habet hanc similitudinis amicitiam, ut eam anxie desideret, ipsa verò suaviter illius appetitum adimpleat, & recreet; Insuper si unà in ventriculum coeunt cibus, & potus, quorsum urinae fabricata vesica fuit, si-

qui-

quidèmixtum vnius coctionis excrementum, unum potuit habere exitum? Ergo siquidèmixtum tam distinctè patent viæ, per quas extra corpus humida substantia fecernitur, & nihil alterius ficci recrementi in ipsa apparere soleat, si tam semotæ officinæ, ut in Vesica lapides, in Ventre autem nunquam reperiantur, apertè hinc euincitur, non illum, sed Pulmonem humidi promptuarium existere; Ex quibus inferunt vel Hippocratem in nuper citato contextu sibimet obstare, aut quæ sorbentur in Pulmones descendere, unde in Hydropes ex largo frigidaè usu inevitabili fato, laxisque habenis homines præsertim febricitantes labescunt; Quam adeoque Herculeam, numerisque omnibus absolutam, conclusionem elicuisse arbitrantur, ut de Pulmone agentibus Adagium illud adamussim ipsis aptari debeat *de Pulmone revellere*; Stultum scilicet, & turgentem fastum animo eximere impossibile sanè est; Sed vel facillimè eorum instantijs succurrere, & ratiocinia nodis exuere possemus, si (ut superiùs diximus) Opus de Diætâ, & de Corde tamquam legitimum Hippocratis non amplexari placeret; Sed verus, aut non eorum sit Pater Hippocrates, unumquè Philothimo, alterum Polybio adscribatur, quoniam maximi Medicorum doctrinam, alijsque

gravissimis illius sententijs consonam continent,
 veluti germanum, ac verum utrumque propen-
 so animo veneramur; Non Meherculè ut nos
 ab obiectis hisce expediamus, sibi que constan-
 tissimus Coorum Maximus demonstretur, longo
 sermonis tractu Pulmonum, ac Epiglottidis mi-
 nisteriũ inquirere indigemus, præcipueque cum
 varios hisce visceribus usus Auctores præstantis-
 simi impertiantur; Hippocrates * enim humo-
 rum attractionem Pulmonibus assignavit, alibi-
 que ** pituitam ab vniverso corpore, ac præ-
 fertim à capite exhaurire præcepit; Plato in-
 nobis ideò progenitos credidit, ut ab eis Cor
 iræ incendio exardescens moderaretur, cum Dij,
 inquiens, cognoscerent, Cor rerum terribilium
 obiectis trepidaturum, ira que sæpius flagratu-
 rum, æstus illius demulcendi beneficio Pulmo-
 nes ipsi adhibuerunt; Aristoteles *** eorũ sen-
 tentiam reiecit, qui ad Cordis Palpitationem
 Pulmones facere statuerunt; Galenus duplici
 officio nobile hoc membrum induit, vasorum
 scilicet divisionem supplere, externumque aerẽ
 concoquere, cui quodammodo oculatissimum
 Vesalium assentiri observamus; Nonnulli ani-
 mi fastus ibi residere putarunt, unde Persius ****
 „ .... *Quid iuvat Pulmonem rumpere vento,*
 „ *Ste-*

„ *Stegmate quod Tusco ramum millesime ducis*
 Abensina molle Cordis sustentaculum, & cul-
 citram nuncupavit, ac proinde non mirum, si
 aliqui postmodum non ad vitæ necessitatem,
 sed ad Cordis commodum Pulmonem conditū
 voluerint; Realdus Columbus nostri quondam
 Gymnasij decus, & lumen, illum sublimiori
 muneri, spirituum nempe vitalium generatio-
 ni præfecit, quam elegantissimam doctrinam
 BACK huiusmodi ratiocinio tuetur; Vbi maior
 (scripsit) commoditas datur, & occasio, ibi
 equidem sanguinem integrè elaboratam perfe-
 ctionem nancisci par est, Pulmonibus dumta-
 xat semper præsens aer, & conveniens compo-
 sitio contingit; Anatomicorū disertissimus An-
 dreas Laurentius quinque in Pulmonibus ope-
 ra enumeravit, in subsidium pullationis Cor-
 dis esse, illudque refrigerandi, atq; edendę vo-
 cis gratia, utq; eidem instar sustentaculi in-
 fervirent, ne parte anteriori ad os pectoris, po-
 steriori ad spinam allidatur, dum animal vel ter-
 rore corripitur, vel iracundia movetur, ac tan-
 dem pro aeris præparatione; Postremoque huic
 officio chemicis verbis locutus ipsos antea Pa-
 racelsus * dicaverat; *In pulmonibus aeris fieri di-
 gestionem, ibique separationem puri ab impuro exo-*
 ri-

riri ; Et Helmontius summæ ideæ Vir peculiar-
re in Pulmonibus fermentum celebrari tradidit,
omnique prorsus carere motu , & Cribri tan-
tùm , ut aer purus Thoracem subeat , vices ge-
rere sibi , alijsq; persuasisse autumavit ; Nos vel
uni ex ijs , aut alicui ex nuper natis sententijs ,
quas ne audientes tædio occupemus , enumera-
re prætermittimus , calculum nostrum adijcere
cum minimè teneamur , quando autem de Mor-
bis peculiaribus (Divino ânuate Numine) per-
tractare ordiemur , quibus aquæ usu vel maxi-
mè Medicina prodest , fusiori etiam sermone de
Pulmonum officio , & structura differere pollice-
mur ; Nobis modò satis sit , nec in ipsos potu-
lentas materias elabi , neque id unquam Hip-
pocratem enunciasse ; Quam candidam verita-
tem effulgere statim unusquisque videbit , qui
eidem hisce loquenti adaperas aures concedat *
*At verò dicunt nonnulli id quod bibitur in Pulmonem
deferri , ex eoq; in reliquum corpus ; Hi autem ex
eo quod dictarus sum coarguuntur , quod Pulmo cavus
existit , eique annexa est fistula ; Quod si Pulmo cavus
non esset , neque ei adnasceretur fistula , animalia nul-
lam Vocem emitterent ; Vocem enim ex Pulmone
edimus , quòd cavus sit , prætereaque eius fistula ;
Vocem autem labra , & lingua articulatam reddunt ;*
De

De hoc autem à me exactius dictum est in Pulmonis inflammatione ; His igitur, qui potum ad Pulmonem ferri existimant, quæ hoc se habent modo, opponam ; Potus in Ventriculum concedit, à Ventriculo verò in reliquum corpus exhauritur ; Ad hæc verò argumenta animum attendere oportet, quæ proferam, cur potus in Ventriculum, non in Pulmonem concedat ; Si enim potus ad Pulmonem ferretur, ubi Pulmo oppletus esset, non facile quis spiritum trahere, neque loqui posset ; Neque enim Pulmone pleno esset quod resonaret ; Et hoc quidem unum est argumentum ; Deinde si potus ad Pulmonem procederet, cibi in nobis sicci non similiter coquerentur ; Istaque duo sunt argumenta ; Quin & medicamenta Ventrem subducentia ubi pota sumpserimus, extra Ventriculum feruntur ; Habet autem se res hoc modo ; Quæ medicamenta sursum, aut deorsum, aut utroque modo purgant, hæc efficiunt ; Omnia valde urunt, & ex his quidem valentia si fortè mollem aliquam corporis partem contigerint, eam ulcerant ; Leviora verò turbationem in corpore excitant, quodcumque velle viter attigerint ; Quod si aliquid ex his medicamentis ad Pulmonem veniat, magnum aliquod malum mihi excitare posse videtur ; Pituita enim ex capite veniens, eum parvo admodum tempore exulcerat, cum tenerum quiddam, & rarum sit Pulmo, & si exulceratus fuerit aliquis sane

nè multis de causis non bene habet ; Ventriculus au-
 tem à medicamentis non exulceratur, cum robustum
 quiddam sit, velut Corium scilicet ; Et in Lybia
 plerique ex incolis pecorum pellibus pro vestibus, &
 ventribus pro sacculis utuntur ; Ventriculus enim ro-
 bustum quiddam est ; Præterea ubi homines vinum
 nigrum ingesserint nigra per aluum egerunt : Hæc
 quidem omnia argumenta sunt : Ac ubi Allia, aut
 aliud gravis odoris edulium comederimus, urinam cibi
 odorem referentem excernimus : Et hæc quidem ar-
 gumenta, tum ea, quæ dicturus sum spectanda sunt :
 Si quis Cyceonem biberit, aut farinam coctam, aut
 aliud quid huiusmodi sorbitione acceperit, idque ad
 Pulmonem perveniat, hunc ne minimum quidem
 temporis victurum speramus ; Vbi enim paulum quid
 pituitæ ad Pulmonem, aut eius fistulam venerit,
 multa, & valida tussis, convulsioque oboritur : Si
 igitur utique vixerit qui Cyceonem biberit aut fari-
 nam coctam sorbitione sumpserit, ubi concocta sorbi-
 tio fuerit, copiosum & vehementem calorem in cor-
 pore excitari censeo, ut proinde minimè conveniens
 ventris egestio consequatur, si ad Pulmonem veni-
 at. Istaque septem sunt argumenta. Præterea qua
 ratione Lac pueros enutrit, siquidem ad Pulmonem
 concederet ? Quod est aliud à me adductum argu-
 mentum. Ac ne ista quidem argumenta ad oratio-
 nem nostram probandam adduxissem, nisi adeò mul-

ti potum ad Pulmonem concedere existimarent.

Quibus necti urgens etiam hoc ratiocinium posset, qualiscumque aquæ, vel perexigua portiuncula, quæ in guttur contendat, infensa adeo tussi animal urgeri inspicimus, ut maximo angore suffocari videatur; En igitur quam à ratione, ac veritate procul sit, Hippocratem naturalem locum ad aquam recipiendam Pulmonem existimasse; Quin? Antiquos ibi redarguit, quòd in ipsum aquam corrivari crediderint; Neque doctrinæ huius claritatem obscurat textus in libello de Corde obfignatus, in quo mentem nequaquam Auctoris fuisse aliquis sibi arroget, potum in Pulmones tendere, sed illius dumtaxat resudare aliquid per rimulas; Potuit nè satiùs id patefacere, cum ibi talia protulerit, *Sed quomodo aqua acervatim irruens turbationem, ac tussim multam exhibet? Propterea inquam quod contra respirationem fertur, quod enim per rimam illabitur, tamquam iuxta parietem delabens aeris delationi non instat, sed levem, ac lubricam quamdam viam humectatio ipsi præbet;* Quam secutus Aristoteles iisdem ferè verbis in Opere de Partibus Animalium illius rationes adducit*; Et quid, obsecro, magis comper-
tum inter Galeni sectatores, quam Syrupos

Q

pe-

pectorales frequentius, sensimque exhibere, ut per rimulas gutturis lambendo paulatinè in Pulmones destillent? Hoc iterum Senex Optimus in libro de Locis in Homine firmum fecit, ubi agens de quadam Pleuritidis specie, quam sicca Pulmonum intemperies comitatur, dixit, *Hanc multis potationibus curare oportet, & lavare*; Certè non inquit *multo potu*, nam hic repentinè ingruens in Ventrem totus effluit, aut si aliquid in Asperam Arteriam dividitur, suffocationem excitat, verùm sapientissimè ait *multis potationibus*, partitis scilicet, sic enim paucum ebibitur, & aliquantulum transcolat ad Pulmones; Mos equidem Hippocratis erat, cum parum, ac frequentèr, & paulatim aliquid fit, divisum illud significare, quemadmodum in Prognosticis *sudores multi* partitis vicibus sudare, non verò cumulatè significant; Ac proinde liber de Corde, quartus de Morbis, ac de Locis in homine sibi mutuò sanè conspirant? Ita vna-nimes tradunt Hippocraticæ sapientiæ præstantissimi enarratores, quos si interdum consulere aliquem non puderet, nitidiorem Auctoris mentem agnosceret, nec adeò facilè offenderet in absurda; Si humiliter de nobis sentiremus, prius quicquid sapientes de Hippocraticis doctrinis scripserint, audiremus, tutius inde fontem

adeu-

adeuntes, non obrueremur aquarum copia, sed ipsas suavissimas degustando, addiscendi saturaretur fitis; Nam si quæ obiecta intueatur oculus ad lucis solaris reflexionem, iam probè, & distinctè videt qualia ea sunt, at si in radios ipsos solares directè intendere velit, nimia sic perstringitur luce, ut colores rerum, & figuras haudquaquam discernere possit; Dioxippi sententiæ, quod scilicet Epiglottis nullo alio fungatur munere, nisi humidum alimentum à sicco discriminandi, tamquam non omninò verè non integræ assentiuntur oculatiores Anatomici; Siquidem Epiglottis, inquit Pollux, simplicis est vocis Organum, Lingua autem articulatae, eamque Galenus* vocis plectrum appellat, quæ veluti operculum Laryngis inspirantibus, ac expirantibus hiet, & solo pondere alimenti obferetur, non tamen adeò ut aditus aliquantisper potulentæ substantiæ non pateat, exudat enim, & illabitur, vias illas demulcens usque ad Pulmonem, prius Epiglottidem madefaciens, quæ particula veluti lingua fistulæ adhærens irrigatur, ut concinnè voci deserviat; Quamobrem sapienter Galenus humiditatem huius particule, non qualemcumque, sed glutinosam esse observavit, nè facilè motibus evanescat; Agno-

Q 2

vit

vit ergo tantillum recreari humore ascititio, ut aptius intacta nativa temperies servetur, ideoque disertè, ac sapientissime scripsit *, *Neque qui febribus ardentissimis conflictantur, neque qui per magnos æstus iter fecerint loqui prius possunt, quam Larynx perfundatur*; Hinc inter recentes pro omnibus vnus Clarissimus Thomas Bartholinus**, *Epiglottis dicitur, quæ rimam regit, & claudit, ne ex cibo, vel potu in tracheam multa decident, sed clausa Epiglottide in gulam abeant, non verò exacte clauditur, quin parum ad latera ex potu descendere queat, quando enim dicitur potum non transire in Tracheam, & Pulmones, de maxima parte intelligendum est, nam aliquid eò deferri supra audiui-
mus, unde in affectibus Thoracis Eclegmata, & Tabellas præscribimus in ore reclinato capite tenēdas, donec liqueſcāt; ut portio aliqua per Tracheæ parietes defluat* Hac fortasse ratione Aviculas rostro immisso paulatim bibere, ne in respirationis Organum aqua decedat, nos contra Adversarij ratiocinabantur, quibus nequaquam concedemus scisso Guttore, incolumi existente Gula exilire aquæ copiam, quibus etiam perpetuòque animalia Pulmone carentia non sorbere negabimus, nullum etenim animal, quod aquam ignoret reperiri credimus, non Marinum, non Ter-
re-

restre, non Æthereum absque ea vitam degit ; Carnivora etenim animantia , quorum aliqua nō bibere Aristoteles tradidit, re vera humoris opere , ac beneficio conservantur ; Multa equidē volatilia animantia sunt , quibus minimē denegavit natura potum , licet Organa ad Lotium destinata iisdem non concesserit ; Sique ut plurimum malè affecto Pulmone æger inexplibili siti torquetur , non inde argumenta confurgunt , Pulmonum igitur gratia adinventum fuisse potum , nam in eorum præter naturam affectionibus cum ibi candescat calor , aer accenditur , æstuat Cor , & Venter , partes Gutturis flagrant , atque Oesophagus unà simul per fibras , membranas , & vasa interiecta , quibus communicat cum Aspera Arteria exardescit ; Inanis profectò (cum Logicis immoremur) syllogizandi vis , Pulmonum culpa præter naturæ leges se habentium sitis enascitur , Pulmones ergo geniti ut potionum receptacula forent ; Idem de Splene, de Renibus, de Intestinis , deque alia quavis nostri corporis particula ex exterioribus etiam , si inflammatione corripiatur , cuius ob causam ægrotans siti crucietur asserendum pariter erit ; Inanis iterum syllogizandi vis , nam si quid e poti fluidi ad Pulmones fertur , perexiguum fanè est ,
per-

perque vix perceptibiles rimulas, illudque non affatim irruens, quemadmodum largas, ac festinatas aquarum mensuras anxie, patuloque ore febricitantes exhauriunt, verum si aliquid ad illos pervenit, eò segniter, ac guttatim destillat; An autem destillet, adhuc penes nos latet sub iudice, nam animadvertentes internam Asperæ Arteriæ tunicam, cumque ipsam ferè innumerabilibus perexiguïs glandulis refertam viderimus ex ijs facile succum erumpere, quo & ipsa munijs suis necessariò obeundis madefiat, & ipse Pulmo, si opus fuerit, irroretur, quod à sapientibus viris in Anatome longè, probèque versatis habuimus, nihilque eius quod sorbetur Pulmones adire probabili-ter opinamur; Divino etenim scribente Hippocrate in eodem quarto de Morbis legitur *Aqua in Ventriculum decidit, à Ventriculo verò in reliquum corpus exhauritur*; Ex quibus hucusque traditis aquæ usum plurimi in febrium curationibus esse momenti, neque Hydropum generationi inferuire, sed iam genitos persanare, ac per quæ impedimenta non rarò ab eadem Medicina cæteroquàm eximia in febribus sese abstinere, interdum autem & arte refrigeratam, uberique copia propinare cordatos medentes deceat clarè, fusèque innotescit; Plura addu-
ci

ci poterant ex summi Dictatoris Oraculis , verum quia de Partium Morbis suscipere negotia statuimus , ibi quæ spontè linquimus , in medium arte afferemus .

Sed ad Galeni dogmata iuxta veterem in febribus exhibendæ aquæ morem accedere tempestivum est .

Conquerebatur olim Galenus inquiens * , *Quod si curare aliquando infirmum cogeris , cui non solum antea secundæ venæ remedium prætermissum est , sed nunc quoque per Medicorum ignorantiam , vel ipsius laborantis , propinquorumque eius timiditatem procedente tempore mittere sanguinem prohiberis , ad frigidam exhibendam accedes , sed diligenter ante discernens quantum ex ea nocumentum accidere possit , nam si id aut exiguum erit , aut nullum , offerenda potui est , quæ prorsus sit gelida , quantum bibere ægro libet , quinimò magis id audebis , si frigida potui insueverit ; Eodemque in loco nitidioris doctrinæ gratia subiunxit ; Vbi namque nonnulli aquæ frigida potioni non assueti , tamen propter ardentem febrem bibere eam coacti , nullum incommodum senserunt , multò profectò minus eorum qui assueverunt quisquam ledi debet , cui etiam quasi pro munimento maximo accedit ipsa copia caloris ; Maxima verò continentium febrium remedia hæc*
duo

duo sunt, detractio sanguinis, & potio frigida.

O' si usque ad hæc nostra tempora vixisses sapientissime Pergamene, non Medicorum mercurulè ignorantiam, non egrotantis, cognatorumq; pavorem redargueres, verùm non dūtaxat mulierculas, sed genere præstantes, & gravitate Matronas, Virosque sapientia maturos medentium interesse consilijs, ipsisque acrius renuere, tecumque etiam de morborum naturis, & causis, deque Pharmacorum materijs differere obstupescens audires.

Vnde, obsecro, Medicinam callendi, non Iurisprudentiam, non Mathematicam, non Dialecticam tanta mentes hominum cupido excitat? Si dicendis humanè conceditis aures, & Medicinam artium omnium nobilissimam, & ex qua sublime corruit in humana pectora incitamentum, ut eam feliciter assequantur, satis exploratum confidimus; Nam si laudabilis semper hominum ambitio gloriæ pennis speciosiora disquirens effertur in altum, iure & optimo artem hanc possidere, ut unicuiq; commonstrent, studio, & industria in ægrotantium ministerijs libentissimè sese exercent; Medicina etenim non sicuti aliæ artes exiguis limitibus, ac terminis conclusa est, verùm ex cunctarum universa complexione coagmentata, proindeque

que cum singularum difficultatem ambitu suo constringat, omnibus fateri expedit, infinita voluptate redundare, ne addiscentium studia infringantur potius, quàm magnitudine scientiæ, & honoris invitamento pellecti amplexentur.

Vt igitur Apes hinc, atque illhinc ad mellis illum inimitabilem humanæ rationi saporem conficiendum delibant, ita pariter & Medicina ex summis quibuscumque artibus aliquid ad nostræ societatis necessitatem depromit, nam ex Arithmetica Criticis morborum numeris utitur; Ex Geometria de apta, & concinna membrorum collocatione, decenti, æquabilique dijudicat; Ex Astronomia Stellarum motus, concursus, Lunæ ortus, incrementa, & deliquia, Aeris vicissitudines, Astrorumque exordia, & occasus observat;

Quid de Philosophia referendum, à qua in omnem scientiam plurimum utilitatis corrivat? Non alij equidèm fuerè nisi Philosophi, qui primi non modò cæteros curarunt morbos, sed gravissimam quoque luem, pestemque per Vrbes, & Agros succensis ignibus ab Ægypto interdum depulerunt, ac depellendæ pariter rationem, & viam vniuersæ Græciæ demonstrarunt; Neque modò efferemus quantum hominibus fuerit Medicina frugifera, & ad rem domesticam

subitò parandam, aggerendamque præsentanea; Fecerint hoc illi, qui rerum precia quæstu, ac utilitate metiuntur, divinior nobis semper medicina fuit, quam vt hisce rationibus existimetur;

At si per multas res sola ipsa commendat antiquitas, artem hanc prima omnium invexit necessitas; Si scientiam auctores illustrent, huius primi celebrantur pro Dijs; Si difficilia magis quæ sunt, ea & honestiora, & pulcherrima, nihil hac operiosius, cum ex tot disciplinis confletur; Si dignitate rem habemus in pretio, quid excellentius, quid nobilius, quam ad Dei benignitatem accedere, humanumque genus fervare? Si necessitate, quid æquè necessarium atque id, sine quo iucundè vivere denegetur?

Si igitur Medicinæ capeffendæ cupiditas nobiliores etiam animos allicit, utpotè sibi iniunctas alias etiam celebriores disciplinas adducat, in artifices, obsecro, artis omnium præstantissimè nullus adeò acriter invehatur, ut minimam nec apud ipsum studia, & lucubrationes gratiam excitaverint, atque amorem; Nulla equidèm existimatione accipiendi illi sunt, qui medicam facultatem ita aspernabilem censent, vt eam sex mensium cum Theffalo fecerint discipli-

plinam, illudque morientis Adriani frequenter, patuloq; ore infusurrent, *Turba Medicorum interfecit Regem.*

Improbum sanè putabitur sapientibus mortem hominum impudenter, perpetuoque Medicis vitio vertere, quibus perfanare neminem, sed cunctis ritè mederi onus ex artis legibus commissum scimus.

At sistamus gradum, quò etenim profecti fuimus revertendi tempestivum est; Lamentabatur (superiùs diximus) Galenus noster postquam febricitantibus efficax mittendi sanguinem remedium omissum fuerat, ad aquę frigide potum Medicos statim non devenire; Unde non debile, fractumque hoc desumitur ratiocinium, aquæ scilicet usum in febribus penès etiam optimi huius Præceptoris doctrinam maximum censerì medicamentum, at si paulò inferius, eodemque in libro impedimenta nos docet, quæ usum tantæ inhibent Medicinæ, idè munus exequitur, quod Hippocrates ipse sapientissimè Medicos admonens exercuit, ne scilicet dum permittentia deficiunt, à morbo postulatum remedium, etsi mirum in modum efficax, minimè exhibeatur, veluti nos fusiori oratione satis iam ostendisse nihil addubitamus.

Sed adversæ sententiæ vigent adhuc propu-

gnatores, & maximam difficultatum efferunt in triumphum, siquidem ex ipsomet Galeno deducunt, nondum frigidam febricitantibus propinandam, nisi humorum coctionis iam iam exordia refulserint; Qua igitur (in nos clamitant) qua ratione ipsis vix gemmantibus febribus exhibetis aquæ gelidæ potus? En Auctoris oraculum*, *Siquidem cum sæpè iam viderimus non paucos ex ijs, qui febribus ardentibus premerentur, cum iam mediocriter concocti humores essent, statim exfrigida potione fuisse liberatos, quamvis ei potioni parùm assueti fuissent, multo (arbitror) magis in ijs, qui assueverunt, utilitatem fore citra noxam ullam sperabimus.*

Gloriemur tandem, hostes fateri coegimus, frigidam in persanandis febribus non tanquam peregrinum ad nos accessisse remedium, sed vetustissimum, & dumtaxat opportunè adhibendum ipso apparente manifestæ coctionis initio; Verùm aurea hæc Galeni verba, & monita pretiosissima advertant, inde aut ultrò contendant, vel concinant Palinodiam**, *Alteri verò, qui eodem tempore agrotarat, & se nobis commiserat, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus interim binos cyathos, interim ternos, quando frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affe-*
fe-

fecti citra noxam non ferunt, quocirca utilissimum est, ubi febris ideam perspexeris in prima statim accessione minore cum periculo, copiosiore frigida uti corporibus ad validam siccitatem nondum perductis; Qui enim in fervoribus sub Canicula ex ira febricitavit, iuuenis autem hic erat siccus, & calidus, ubi in prima accessione duas frigida Heminas bibisset, statim quidem in vomuit flavissimam bilem, non multo autem post etiam deorsum excrevit; Deinde cum rursus post cibum aquæ circiter Heminam similiter sumpsisset, iam febricitare desiit; Non defuere tamen Medici, qui cum nullam à principio febris speciem agnoscerent, sed postea cum iam præterisset occasio, intelligentes vel in Hæcticam, vel etiam in Marasmodem febrem agrotantem incidisse, frigidam bibendam nos imitantes præbuerunt, sed nemo mentam attigit, nam magna sollicitudo habenda est in ijs, qui ita se habent, de frigida potionis mensura.

Ex quibus manifestissimè prima fronte contradictionis culpa redarguendus omnibus Galenus erit, dum præcepta frigida ebibendæ tradens scripserat cum iam mediocriter concocti humores essent, inde verò in prima statim accessione minore cum periculo copiosiore frigida uti; Si itaque ut materia peccans ex qua febris nascitur præparetur, aquæ potus ægrotantibus elargimur ex summi Hippocratis oraculo, Corpora cum quis-

piam

piam purgare voluerit , expedit prius fluida facere , ipso etiam febrium exordio tutissimè , iucundè-que paratur ; Verùm si aquam utpotè Medicina solutiva sit , adhibere conveniat , tunc non antequam coctionis specimina appareant in potum ferre fas erit , ut illi inviolabiliter pareamus. *Legi Concocta medicare* ; Nos igitur ita sentimus , atq; in istis conciliandis Galeni locis calculus noster hic est .

Adauget tantæ robor doctrinæ ipsemet sapientissimus Auctor candida hæc explicans contextus verba , *Vbi autem dolor aliquis vexaverit , Oxymel bibendum dabis , hyeme calidum , æstate frigidum , quod si multa sitis fuerit , Melicrato utendum , & aqua , disertissimè , ut illius moris erat , tradidit ** , Nempe id ad eam , quæ in acutis morbis magno est adiumento nos hortatur gelidæ aquæ potionem , quam omninò prætermisisse videtur Hippocrates , atque ob eam rem à quopiam culpari posset , res etenim doceri , non negligenter , incurioseque narrari debuit ; Quam ergo opinionem habuit de aquæ frigidæ potione , ex hoc sermone intelligi potest ; Nempe si Hippocrates sitientibus Oxymel frigidum aliquando exhibebat , quod & aquam daturus sit est manifestum , quamvis siquidem non prorsus de frigidæ potione id præceperit , veruntamen
do-

dogmata sequitur ipsius, utpotè qui febrem ex nativo calore ignescente suscitari existimet, atque contraria contrariorum esse remedia; Cum autem ignis (gracè Pyr) tum calidus, tum siccus sit, atque ob id etiam febris (gracè Pyretos) sanè aqua febris naturæ adversissima est, corpus tum refrigerans, tum humectans, & sanè ab ea, si tempestivè detur, febres protinus extinguuntur; Dictum certè abundè in libris *Methodi medendi*, sed & nunc rei summa dicetur; Cum ergo febris fuerit constante virtute, tunc non solum non offendes, dans frigidam, verùm & abundè iuvabis; Potio autem frigida huiusmodi tanta sit, quantum frigida aqua aeger inspirando haurire possit; Sed hoc præ cæteris veritati huiusmodi doctrinæ strenuissimè opitulatur firmissimum argumentum.

Si aquam duntaxat in coctionum primordiis exhibere, & Galenus hortatur, & Hippocrates precipit, qua, obsecro, ratione ad illius usum non tamquam purgantis medicamenti, sed veluti fractas febricitantium reficientis vires nobis deveniendum suadet Divinus Senex hanc verborum seriem enarrans*? *Damnata autem propterea ab hominibus est Mulsa, quod bibentes summe imbecillat, atque ob id citam afferre mortem sit credita.* Quo in Commentario omni prorsus amb-

bagum fracto velamine nitidissimam veritatem aperuit inquiring, *Aqua siquidem nō ut alimentum vires recreat, sed bene ut medicamentum ad temperamenti symetriad, quæ propter ipsius immoderationem imbecilla sunt, reducens.*

Quin? Non aliò respexerunt ij Principes Medicinæ Viridum mel aquæ commiscuere, nisi ut in quibus penetrationis gratia melle opus erat, eius beneficio, & ope viæ redderentur patentiores; Et profectò ubi suspicio nostrum non occupat animum ne intus viscera diutiùs aqua immoretur, ea sola impermixta, & syncera assequi id quispiam posset, quod tutiùs, feliciùsque nonnulli Melicrato, vel Melle semper obtinendum putarunt; Intentis igitur auribus auscultetur maximi Coorum interpres Maximus textum hunc lucidissimè commentaturus *, *Mulsa ergo, quæ aquosior est, sputum educit magis, Pulmonemque mollit, nobiscum hisce alloquutus; Mel in acutis morbis bilescere, atque ob id nobis offerre molestiam antea dixi, aquam præterea tardè penetrare, atque in Hypochondrijs diutiùs morari, atque ob eas res fugiendam; At quod ex utrisque mixtum sit conveniens redditur, quando ea constat temperatura, qua Aquæ plurimæ [animadvertantur illa Aquæ nempe plurimæ preciosissima verba]*

tan-

tantum mellis permistum fuerit, ut viam aqua pareret, & ad distributionem agat, scilicet his ita temperatis urinæ facilius penetrabunt, ocyusque sputum educetur, quod si mellis plurimum admistum fuerit, sitim facit, & viscosum reddit sputum, atque ob eas res aquosior mulsa tum ad sputi educationem, tum ad penetrationem urinarum idonea magis existit; En igitur quanti etiam facienda sit in ipsis Thoracis præter naturam affectionibus, Pulmoneque, ac Pleura inflammatis frigide potio; En quomodò audiendus Hippocrates in superiùs citato Opere de Morbis, cuius auctoritate præmuniri scuto adeò impenetrabili hostes gloriabantur, ut acutiores omnes in illud retunderentur sagittæ, iamque fractæ, atq; enerves humi iacerent citra cruorem.

Maximoperè medentium animos ad se alliecit præceptum non minus accuratè, quam necesse à Galeno traditum, neve semel repetitum in frigida exhibitione religiosissimè observandum, hisce comprehensum verbis, Si tempestivè datur ab ea (scilicet aqua) febres protinus extinguuntur, alijsque in libris cum scripserit, Nec defuere Medici, qui frigidam bibendam Nos imitantes præbuerunt, sed nemo metam attigit, nam magna sollicitudo habenda est in ijs, qui ita se habent, de frigida potionis mensura;

Tempestivè igitur , magnaue sollicitudine
efficax aquæ medicamentum adhibere par est ,
& morbi tempus , & ægrotantis naturam , Cæ-
lum , modum , quale , quantum , regiones , &
motus ante animo perpendentes , sedulòque
scrutantes , nam negocij huius qui ritè sata-
gunt , non omni in febre curanda indistinctè ad
portionem aquæ feruntur , cui si remedij maxi-
mi nomen Galenus impertiri non timuit , quod
purganti dumtaxat Pharmaco , sanguinisque
missioni tribuerat , non minori equidèm ani-
madversione , ac si purgare , vel sanguinem edu-
cere velimus , in frigidaè potionibus porrigen-
dis meherculè incedendum erit .

Hinc si Medicus fortassè aliquis in præscri-
benda remedij huius materia , à recta , proba-
que secedat via , proindeque in aquarum cul-
pam ægrotantis referatur excidium , sibi ipsi ,
non medicamento alioquin saluberrimo , neq;
Medicis illud æqua lege exercentibus illudant ,
& imputent , non secùs ac Lyra licèt fidibus non
soluta , sed concinnè Chori instar se habens , si
ab artem non callente pulsetur , adstantium au-
res falsò sonans offendit , eamque animus fasti-
ditam abhorret , verùm si ipsam peritus Orpheus
tractet , dulces modulans concentus , eorundem
præcordia , & spiritus hilari suavitate perfun-
dit

dit, sed hominum plerique nostra hac tempe-
state Medicorum forsan suasis adeò à frigi-
dæ potu terrentur, ut meritò Psycrophobi à
Galeno * appellentur, qui scilicet à rabioso
Cane demorfi in aquæ extremum incidere pauo-
rem; Iure equidem de his vereri quis posset, ne in
fontes illos incidisse se credant, de quibus Pitha-
goram Ovidius loquentem inducit,

„ *Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit*
„ *Viscera.*

Quibus persimiles Lithiasi, (petrificandi scili-
cet facultate) donatos plurimos reperiri ex ido-
neorum testium fide Thomas Shirleus ** affir-
mat, inter quos Ioannem Petrum Fabrum ***
Clarissimus Henricus Mundy narrantem addu-
cit propè Clermontiam in Arvernia è saxo quo-
dam rivulum emanare, cuius aqua in lapidem
vertitur, potu necat, & amphoris excepta, velut
glacies eorum, figuras lapidescens exprimit; Mo-
nasterium Sancti Illidij irrigat rivulus olim Sca-
teon, nunc Tiretaine dictus, super quem Pons
ex aqua petrificata extollitur; Sed cuinam
Gorgoni prodigiosa hæc mutatio debetur? Ob-
scuram debilioribus nostris potiùs oculis hanc
libet fateri, quam in somnijs inspexisse opina-
ri Vel forsan Stygias vndas Alexandri morte

infames, fabulisque olim notissimas adivisse expaveſcunt, quas in Arcadia ex Pheneo lacu propè Nonacrin montem ſi aliquis hauriat, adeò lethales experitur, ut omnimoda uafa perrumpant; Quarum ſi vis corroſiva, quæ celebratur, vera ſit, cauſæ à Chemicis, rationeſque expetantur; Solis etenim ſalibus à natura caloris vi ſubterranei in môtium cavernis tanta penetrabilitas primo oculorum obtutui adſcribenda videtur; Aut Salmacis Oppidi olim, & Fontis Cariæ aquas iuxtà Halicarnaffum Urbem ſorbere timent, quæ bibentes, inque ipſis lavantes molles, & obſcænos, atque effæminatos efficere exiſtimantur, de quibus Sulmonenſis *

„ *Cui non audita eſt obſcena Salmacis unda?*

Forſan ne dulces, quas ſorbendas in febribus adhibemus aquas Lynceſtij fluminis credunt redolere naturam, quæ non minus ebrietatem inducunt; quam ſi vino ſe ingurgitaſſent? Vnde Vates ipſe occinebat

„ ..... *qui hauſit,*

„ *Haud aliter titubat, quam ſi mera vina bibiſſet.*

Non ſunt quæ frigida apud nos deguſtantur inſtar Æthyopiæ lacus aquarum, quas ſtatim ac quis ebiberit aut Furore, aut Lethargo corripitur; Clitoris potius Arcadiæ Fontis æmulan-

tur

tur naturam, quibus cordatè utentes, & iucunditate qua gaudent, & qua incolume corpus aservāt, animique motus componunt, adeò palatum alliciunt, ut vini pariant fastidium, multosque interdū è merobibis prorsus reddāt abstemios; De his meritò Sulmonēsis quoque cāeret *

„ *Clitorio quicumque sitim de Fonte levavit,*
 „ *Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis,*
 sensus nimirum, quibus vini delectatio perficitur, hebetando, eius omninò desiderium obscurat, quemadmodum & Xyris gustata famem fallit, ciborumque tædium inducit; Non equidē tanta Fluvios, Fontesque, Lacusque Medicorum aliqui abominatione prosequerentur, & odio, si in Naxo Insula morarentur, vbi (Rhodigino scribente) vel quia Bacchus in ea creditur natus, quo nomine fertur Naxum nuncupari Dyonisiā, licet aptius ex vinearum fertilitate, ut ita appelletur magis Plinio placuerit **, nam & in ea Fons vino fluere traditur, eoque perdulci;

Sed quousque sorbendæ frigidæ quantitatem extendere in febricitantibus expediat, nulli equidē certo pondere, stataque mensura explorare licebit; *Erasistratus quidē in libro de febribus* [quemadmodū scripsit Galenus ***] *malitiosè satis criminatur Hippocratem, discipulos illius propè*
 ac-

accusans Apollonium , & Dexippum , quos ait , cereos cyathos duodecim in sextantali cotulæ cyatho effinxisse , atque unum ex illis , vel duos febrientibus admetiri ; Verùm Hippocrates non hîc solùm , sed quoque in antedictis potionibus omnibus , copiosius , largiusve manifestè uti visus est , quod & in præsentî dictione liquidò ostendit inquiens , In quibus maxime aqua utendum sit , & quando valdè multa ; Nam & to carta pollo , to lian pollo , idest valdè , & supra modum multa significat , sed sanè satis erat dicere , multam aliquando dari aquam sine addictione adverbij huius Carta , in obstentationem malitiæ Erasistrati , qui de Apollonio , & Dexippo mentionem facit , nec ullum horum librum ostendere potest , nec Hippocratem ipsum ostendere potest apertè dicentem , & quando utendum valdè multa .

Ex quibus advocata in consilium mente unusquisq; apprimè dignoscet de quantitate forbendæ frigidæ ex natura febrium haud suspicari posse Galenum , quousque impedimenta denegent , non avara manu præbere eam , nos auctoritate edocuisse , ac exemplo ; Sed quoniam hominum mens ubi primùm reproba etiam opinione intingitur , velle suum sequitur solum , cæteraque post suum placitum ponit , difficillimum pluribus suadere , quin ? impossibile est , aqua liberali haustu tradita ægrotantes dirissimè non

ne-

necari, utque ab illius usu cognatos, familiaresque, tamquã ab infenso hoste defendant, modos omnes moliuntur assiduè, quos si assequi contingat, adeò gloriantur, & gaudent, ut sublimi vertice Cælum tetigisse sibimet videantur;

Verùm non ad aquæ vitium referenda hominum mors, sed ideò vel levi etiam afflatu homines moriuntur, quia mortales omnes instar aquæ vitam sortiti sunt; Non ex Medicorum Legibus hanc doctrinam didicimus, sed altiori scaturigine, divinoque exordio ad nos uberri-
mè promanavit; Hinc postquam tria vitæ genera contemplatus fuit Cælius Rhodiginus * scripsit, *At cuius est in Lege Domini voluntas, quique in Lege illius meditabitur die, ac nocte, erit [ut inquit Esdras] veluti lignum plantatum secus aquarum decursus; Erit [inquam] tamquam vitæ lignum, reliqui verò [nempe homines] nil aliud quam decurrentes aquæ, quo nomine (Ex Divo Augustino) mortale significatur genus, quod in mortem fertur præceptis, sicuti aquæ pronus est in Mare delapsus, unde illud Apostoli Ioannis, Aqua multa, Populi multi.*

Silentibus Græcorum doctrinis, Arabum mòx præcepta ausculitemus, eorumque auxilio plac-

ci-

cidè aquarum nostrarum continentem stringamus ; Princeps itaque eorum Avicenna * de universali intentione curandarum febrium putredinis agens scripsit ; *Vbi autem materia aut calida , aut grossa digesta est , & corpus est carnosum , & caliditas innata exuberans , & virtus est fortis , & viscera sana , & non frigida eorum complexio radicalis , & non insueta aquæ frigidae , immò assueta aquæ frigidae valdè , tunc aqua frigida est melior res ; Multoties enim adiuvat ad expellendam materiam cum solutione naturæ , aut per vomitum , aut per urinam , aut per sudorem , aut per omnia illa , quare fit statim ut sanetur , & quandoque dat in potu Medicus de ea frigida infirmo quantitatem plurimam adeo , donec color eius fiat viridis , & tremat , quæ sit saltem perveniens usque ad Heminam unam , & dimidiam , & fortasse convertitur febris ad Phlegmaticam , & fortasse confortatur natura , & expellit materiam cum sudore , & urina , & fluxu ventris , & est sanitas ;*

Verùm hoc Avicennæ monitum tunc afferendum in mediùm hostes nostri arbitrantur , quando humor unde febris emerferat præparatus iam fuerit , ac seiunctus , quod sibi velle nitidè verba commonstrant , *Vbi materia calida , aut grossa iam digesta est ;* Fatemur & nos de aqua

ve-

veluti purgativa Medicina ibi Præceptorē Regem esse loquutum; Sed nos (illis modò increpamus) qui eadem nequaquam utimini, omnique modo exhibitam reprobatis, qua ratione, qua auctoritate, quo experimento vobis id præstare liceat, ostendite, obsecro; Ne forsan à calore febrili fracta, & imbecilliora viscera, extinctoque ferè domestico illorum igne iam torpeant, iam langueant? Pavorem hunc vestris excutiat ab animis idem Auctor, eodemque in loco dum inquit, *& fortasse* (ex aqua scilicet) *confortatur natura*;

At omnis dubitandi eripitur ansa ipso Arabum pleno annuente Lyceo non in febrium curandarum Legibus frigida potum (si penès Adversarios unquam idoneus reperiatur) apparente dumtaxat coctionis exordio competere, sed earumdem initijs, crudaque (utamur barbara hac voce) existente materia; Auscultetur ipse Avicenna*; Et scias quod Phlebotomia, *& sumere in potu aquam frigidam, quandoque excusat ab infrigidatione alia*; Nonnè pariter in Glossa legimus, *Excusat à regimine alio in cura febris sanguinis*? Si igitur [paulisper ita ratiocinemur] si igitur aquæ frigida potio *ab alia infrigidatione excusat*, tunc ipsam considerare profectò

T

fectò cogimus, utpotè Medicina sit, quæ nocentes præparet succos, non verò ut eosdem expurget, ac proinde statim ipsa vix febre gemmante ad illius usum confugere suadentibus experimento, & tatione iamdudù versati Medici consilium est;

Hanc præclaram febribus medendi viam ancipitibus patefecit Medicorum animis idem Auctor dum protulit*, *Et aquam frigidam in Tertianis damus, ut extinguat*; Ambagum hinc sparsæ nebulæ dissipentur; Non ergo ut materialem Tertianarum causam educat, sed ut in illis æstum compescat ardoris, primis nempe febrium initijs frigidam bibere ægrotantibus iucundè salutem, Medicis iure laudem impertitur; Ignem siquidem extinguendi primum aggredimur opus, cineres verò exturbandi, dummodò *materia non turgeat*, postremum exequimur, si iureiurando sancitis ritè curandi præceptis obtèperare velimus.

At perperàm iactamus verba, futilique oratione senescimus; Quid ultra quærimus? Quæ clariora venamur? Compescantur lites; En obvia nobis difficultatum agmina dissipans Avicennæ occurrit auctoritas de Pestilentialium Februm curatione tractantis** ; *Et aqua frigida plu-*

plurima subito est iuuativa valde, pauca autem consequenter exhibita fortasse excitat caliditatem.

Non tantum itaque febribus, quas simpliciter putridas Medici appellant, nulla interposita mora orientibus aqua celeberrime hausta, opem affert iucundissimam, sed illis etiam, quæ iniunctum pestilentiae venenum putredini continent, quæ à virosa qualitate sortiuntur originem, vnde etiam ferinae indigitantur metaphoræ à Feris desumpta non simplici, sed virulento vulnere necantibus, nam scribente Aretæo *, *Infinita eorum, quæ homini insunt, eandem habent speciem cum causis exterioribus; Corruptentes succi ut extra sic intra corpus reperiuntur, nec desunt morbi pharmacis deleterijs assimiles, quandoquidem per febres talia sæpenumero euomuntur, qualia assumptis venenis reijci solent, quocirca haud immerito à quibusdam æstimatum est, in pestilentia Atheniensi impura medicamenta in Piræi puteos à Pelopponensibus fuisse coniecta; Homines enim pestilentis morbi cum lethalibus medicamentis similitudinem non callebant; Sic anno Urbis conditæ 420. à Matronis Romanis venenorum coctione pestis Romæ fertur concitata, & apud Hippocratem ** dantur succi corruptentes & totum, & partem, & forinsecus, & intrinsecus, & spontanei, & non spontanei; Fal-*

T 2

lun-

luntur igitur qui eminentissimum cuiuslibet qualitatis gradum veneni nomine donantes malignum morbum vocant ab eximia, ac extrema putredine prognatum, nos malignas febres, quæ febres à putredine, quæ malignas à veneno pendere censemus; Hinc de more quàm concinnè, quam doctè Clarissimus Meniotius, *Verùm ex parte veneni, quo instructa est putredo, multo maior iterum animadvertitur etiam in simili febris specie symptomatum disparitas, illud enim non semper unum, idemq; est, sed nunc Arsenicale, nunc Viperinũ, nunc Napellinum, aut potius analogum, nunc ex pluribus mixtũ, nunc novellum, atque inauditũ, unde non mirum si febres malignæ multiplici facie sese mortalibus offerant*

Hæc nos excurrentes libavimus, ut inde haurire aliquis possit, non tantùm aquas humectandi viribus, ac refrigerandi pollere, verùm Alexipharmaca potestate adversus venena ipsismet febribus, quæ non infrequenter consociata grassantur, strenue propugnent, & vincant.

Principis doctrinæ (ut unde discessimus fausto omine revertamur) Arabes sui ferè omnes unanimes subscripserunt; Proindeque Rhafius Causone, & Tertianæ continua febricitantibus frigidam exhibens, nec perfectam, nec manifestam expectat coctionem, sed ardoribus febris

extinguendis primùm incumbens, dictatoria fe-
rè imperat * maiestate, *In potu sumat ager aquam*
frigidam cum vult, & quod appetit de frugibus fri-
gidis, & humidis; Idque iterum hisce non mi-
nus imperiosior de Synocho expressit**, Et si
tardatur Phlebotomia in dispositione sua, stude ad-
dandum illi in potu aquam frigidam plurimam; Pre-
tiosissima hæc sententia quam validissimo ful-
ciatur munimine, & rationū stipetur examine,
Averrois felicissimè his patefecit***; Quando om-
nia particularia concordant cum febre, quæ est arsiua,
& infirmus multum desiderat aquam frigidam, non
in hac est digestio expectanda, quia ager ante dige-
stionem consumetur, & si feceris ipsum pati usque
ad digestionis apparitionem, tunc erit ipsius digestio
mala, quemadmodum est nebula nigra, aut hypo-
stasis nigra, propter nimietatem combustionis, &
tunc aquæ frigida exhibitio non valebit, & propte-
rea melius est in principio sine etiam digestionis signo-
rum apparitione exhibere, & non curare ex dictis
aliquorum, quoniam hæc res est veracissimè probata,
nam materia, quæ talem facit febrem, qualis est is-
ta, cum sit in ultimo caliditatis, non est privata
digestione nisi propter malam qualitatem acutam,
non propter grossitiem, nec propter viscositatem, &
quando hanc infrigidabis, tunc statim erit materia di-
gesta,

gesta, & melius est ut convertas talem febrem ad febrem lentam, & longam, quæ curari potest, quam aeger subito moriatur; Enarratore forsan textus is indiget? Subobscura ne verborum serie perstringitur? Si queant hostes in controversias vertant sensum, & phrasim;

Galenicis Arabes arrisisse præceptis haud aliquis in dubium vertere audeat, si illius hæc verba vel invitus ritè perlegerit *; Ego enim talium quoque non paucis dedi, satius esse ratus Phlegmonas in præsens augere, quam sinere hominem in Hæcticam febrem incurrere.

Illud equidè summa animadversione dignū existimamus, quod non semel prolatum à Medicinæ parentibus, sæpe sæpiusque repetitum ab iisdem inuenimus, æstiva scilicet tempestate tutius, iucundiùsque ad frigidaë potionem in eliminandis febribus confugiendum esse; Hinc apud Galenum de sorbenda aqua tempore legimus **, *In æstate cum æstuat, & alibi, In æstivo anni tempore, ac regione calida, Paulòque superius, eodemque contextu ****, *In medio æstatis tempore, Sole scilicet subardenti, vel ipsa latrante Canicula, quando*

„ Testilis, & rapido fessis messoribus æstu
„ Allia, Serpillumque herbas contundit olentes;

Cu-

Cuius iucundissimæ Medicinæ usum ex Salomonis sapientia didicere mystica oratione edocentis *, *Sicut frigus nivis in die messis, ita Legatus fidelis ei qui miserit eum, animum ipsi requiescere facit*; Eodemque in Opere in eandem sententiam addit, *Aqua frigida animæ sitienti, & Nuntius bonus de terra longinqua*; Ex quibus elegantī similitudine cum Galeno potus nive refrigerati morem, tempusque illum febricitantibus exhibendi elicimus, nam physicè Anima plerisque ipsamet respiratio vocatur, sive qui respirando attrahitur spiritus, ac præsertim iuxta Diogenis placitum in eo aere Animæ essentiam esse affirmantis; Quam nos respuentes sententiam, quia tamen respiratione adeò vita servatur, ut vitam respirantem nos vivere omnibus compertum sit, ipsā respirationem latissimo hoc fandi vocabulo Animam appellamus, & placidam anhelitus facilitatem quietis nomine audimus, undè Animam requiescere nobis non aliud resonet, præterquam liberam, nulloq; impedimento, & angustia coercitā respirationem, idque strenuè, ac iucundè assequitur Medicus, dum igneum febris calorem potù frigidæ extinguit, atq; æstuantia præcordia temperat suavi hac, potentique Medicina, præsertim *in die messis*.

Et

Et qua , obsecro , vividius , concinniusq; verborum elegantia exprimi poterat æstivus calor , & labor , quam utrumque messis oneri , messorumque lassitudini componere , ac siti ? Ipso etenim etiam Auctore Galeno * , *Opportunitas verò est (frigidam nempè bibendi) in æstate ; non quibusvis , sed ijs tantum , qui exercentur dare , ne scilicet æstu forti , & exercitatione inflammati in Causones [ardentes scilicet febres] incidant , quarum generationem Hippocrates his antea edocuerat ** , Febris autem ardens fit , cum resiccata venula tempore æstivo acres , ac biliosos succos in se ipsas attrahunt .*

Cum itaque huiusmodi sit ardentium febrium genesis , nulla constat ratione , nulloq; auxilio ab ijs præcaveri melius , tutiusque evadere homines posse , quam eo tempore , quo ab illis corripi in discrimine sunt , vel iam earum vexantur ardoribus , gelidam in potu exhibere , unde & venę refrigeratione temperentur , & spiritus (anhelitus nempè) qui æstu difficilior , citatiorq; efficitur , requiescat .

Tunc enim ob membrorum ariditatem siti febrientes excruciantur resiccato aeris appulsu vetriculi ostio , qui velut ipsamet humidi egestas animalibus communis , atque plantis Pluvio

Io-

Iovi supplicationibus, necnon etiam terræ Solibus perustæ, amicum imbrem exposcunt, sic patenti ore, exsuccisque faucibus forbere anhelant; Dum ignem altè demersum in visceribus præcludentes, qui ex alysmo lingua nigra, & ficca, ac respiratione anhelosa frigidum aerem pleno haustu intùs ducere, pavoremque fuliginosum crebro afflatu foras emittere improbo adnituntur conatu, tanta miserrimi torquentur siti, ut si unà simul bibere, & necari crederent, ipsos tamen mortis pavore, urgentior, atque imperiosior cogeret frigoris, humorisque cupiditas;

O' terque quaterque felices, quibus in hisce comburentis ignis angustiis rimoso, aridoque labio crySTALLINIS plenum aquis apponitur vas exsiccandum; Tantali fabulosam extingui sitim, gelidasque inter limphas vitæ auras vagari iucundissimè testarentur, nihilque eorum invidere delicijs, quibus *Nuncius bonus de terra longinqua Animam requiescere facit.*

Eximiam hanc ab anno animi tranquillitatem in cara Tibi Pratolini Villa adeò Serenissime Ferdinande expertus es, ut nulla expectati diù boni Nuncij gaudio felicitas gratiosior pectora nostra perfundat, dum præ memorabili Viennæ obsidione, tuum æquè Cor regium, ac pium

veluti Rector Navis, quem bini simul venti, unus hinc, alter illhinc pugnantes agunt inter spem, & metum crebrò subsilire sentiebas; Et quoties in ancipiti sorte Barbarorum victoriam, Fideliumque excidium mentis oculis viriliter intuebaris, corporis lacrymę tenerè diffluebant; Verebaris etenim ne Turcharum hostis animosior Urbem aggrederetur, aut ne audaciores Christiani Duces descenderent in discrimina; Sarmatici Regis adventui dulce aliquid arridere subaudiens gaudio suspirabas, moras præmeditās quatiebaris timore; Incerta rerum o quantum te angebat fortuna, nitidissimum prudentiæ tuę argumentum, quæ etate etiam florida, ipsoque Vere gemmante iam fructibus onustos explicat ramos, quos in alijs rarò vix maturat Autumnus; Hanc Christianę Reipublicæ comunem causam dum Tibi propriam addicebant Amor, & Pietas, manusque interim veluti insperati triūphi signum extollens malorum rogabas levamina; Non Ruris amænitas, non Cæli nitor, non Aer moderatus, ac lenis frontem demulcebant, & animum; Non hospitales umbræ, quę nec fervidos Solis æstus timent, nec gelidos Aquilonis flatus; Non perennes aquarum excursus, seu spontè salientes, seu rectis alveis, aut flexuosis ductibus errone, & vagi, quibus nihil
ame-

amænius vel arte, aut natura elegantius inspicimus, nec priscis sæculis invidemus quicquid de Theſſali Tempe, de Alcinoi, ac de Adonis Hortis fabulatur antiquitas; Non Platanus densa ramis, opaca umbra, aura modica, herba, mollis æstivo etiam tempore florere magistra, non suavissonæ Aviculæ veluti modulatis canticis colloquentes hominibus tuam adeo alliciebant mentem, ut tanto deliciarum genere vel brevissimè fruëretur, sed anxiarum cogitationum vndique veluti stipata globo hilarem, dulcemque sibi nunquam repræsentabat imaginem.

Vrgentibus Tibi his anxio curis, & tam ingenti, atque onerosa ærumnarum mole obruto, mærore omni ò quam repentè valentiùs gaudium accessit, unde non æqua lance Cor Tuum potuit transactas pænas, præsentemque emetiri lætitiā; Dum Polonorum Regis adventum, fugatum Thracem, Cæsaris Aulam obsidioni subductam temporis uno ferè momento, unoque vindice Deo, fidelis Nuncius certiolem Te reddidit; Neque omnes salutis aditus Christianæ Europæ præclusos esse, iterumque exurgere, seseque erigere fortunam Austriæ clamavit. *Animamque tuam requiescere fecit.*

Instar igitur tuæ ex bono Nuncio sitientium

ex frigida haustibus Animæ (vitales scilicet spiritus) quietem adipiscuntur, qua nil carius, optabiliusque ars, aut natura paravit;

Verum de Aquæ Vsu Medico in Febribus, non quæ à nobis peroptabas robustioris doctrinæ momenta emerferunt, sed affaniæ futes, nugæque pueriles, ut non mirum si nobis de ea humiliter pertractantibus silentium sic à Vate imponatur

„ *Claudite iam rivus pueri, sat prata biberunt.*

Interim hæc iuxta Antiquorum placita, quæ Lynceis oculis tuis obijcienda proponimus, si hilari fronte amplexaberis, adeò animosiores nos reddes, ut recentiorum sententias de febrium curatione, & natura, deque particularibus humani corporis morbis sermonem instituentes è nostro (inopi licet) penu, curtaque supellectile aliquid afferemus in medium; Sique levandi animi gratia ab altissimis interdum curis cum Magnatibus tuis locos hosce lustrabis

„ *Fortunatorum nemorum, sedesque beatas*
in quibus nos vel propè limpidas fontium aquas, aut in pratis læta viriditate exultantibus placido Zephyri sibilo, sedentes rudes exarabamus has paginas, quæ si Tibi in ludo unquam præmanibus insint benigniori Tuo indulgens genio, nostri que non immemor intenso illuc digito dicere non indignaberis,

„ *Ibi*

„ . . . . . Ibi hac incondita solus

„ Montibus, & sylvis studio iactabat inani,

Erit illa rebus nostris dies semper candida, neque ijs minus felix, quæ olîm numerabantur in Pharetra : Hinc inter aquarum fluctus, insci- tiæque nostræ procellas nobis desperatè iam naufragis, ab humanitate Tua [Clementissime Princeps] dari tabulam expectamus.

Ex Pratolini Villa Kalendis Sept. Anno
MDCLXXXIV.

Sereniss. Celsitudinis Tuæ

Humillimus Servus

Io: Andreas Moneglia !

Do

Dominus Abbas Ludovicus Strozza Archidiaconus
Florentinus videre dignetur si in Opere isto aliquid
sit contrarium Sanctæ Fidei, & bonis moribus & referat
Dat. 14. August. 1684.

Alexander Puccius
Vic. Gen. Flor.

In hoc Tractatu de Aquæ Usu Medico in Febris præfer-
tim doctissimi, & eruditissimi Viri Io. Andrea Moniglia
Med. Doct. nihil contra Catholicam Fidem, & illiba-
tæ vitæ mores inveni, ita assero Aloysius Strozza Ar-
chidiac. Flor. die 17. August. 1684.
Imprimat. serv. serv.

Alexander Puccus
Vic. Gen. Flor.

Dominus Io. Cosmus Villifranchi Doctor Physicus huius S.
Offic. Flor. diligenter perlegat Tractatum hunc, De
Aquæ usu Medico, Auctore Io. Andrea Moniglia, &
in scriptis referat. Dat. ex Ædibus S. Offic. Flor. hac
die 21. Aug. 1684.

F. Cæsar Pallavicinus de Med. Ord. Min.
Conv. S. Franc. & Vic. Gen.
S. Offic. Flor.

Hanc eruditam sanè, & elegantem Epistolicam Disserta-
tionem De Aquæ Usu Medico in febris præsertim
Excellentiss: D. Ioannis Andree Moniglia infrascriptus
sedula cura prout de mandato perlegi, nec quidquam in
ipsa

*ipsa, quod Orthodoxæ fidei, Christianisque moribus
adversetur animadverti; In quorum fidem &c. xij.
Kal. Sept. Anno 1684.*

Io. Cosmus Vjllifranchi
qui supra manu propr.

Imprim. hac die 22. Aug. 1684.

F. Cæf. Pallavicinus Ord. Min. Conv.
Vic. Gen. S. Offic. Flor.

Robertus Pandolfinius Sen. S. M. D. Aud.

Reimpr.

Nicolaus Castellani V. G. F.

Reimpr.

Vic. Gen. S. Officij Florentia.

Reimpr.

Philippus Bonarota S. M. D. Aud.

Errata

Sic Corrige

página uersus

11	4	Epidaurus	Epidaurius
11	26	præstantius	præstantibus
13	23	Dealcijs	Dealcis
22	27	1. de natura Deor.	2. de natura Deorum
26	27	l. 3. ca. 3. ca. 1	lib. 3. cap. 1
32	2	acrores	acriores
38	22	asserent	asserant
39	13	peruadatur	peruadatur ?
57	3	leuissimæ	leuissimæ &
59	5	genus uinosum	genus poliforon uinosum
69	24	illius	illis
77	11	uoluerint	uoluere
79	27	adu. gent. lib. 2. pag. 83.	qu. peripat. cap. 5 quest. 4
117	1	ducis	ducis ?
119	16	feruntur	ferentur
130	25	existimatione	existimatione
132	19	manifestæ	manifestæ
136	7	Viridum	Viri dum
137	22	datur	detur
144	25	uerba	uerba illa
140	27	met. 151	met. 15.

CELER EXCVRSVS

I N L I B R V M

MAGNI HIPPOCRATIS

D E

DECENTI ORNATV

A V C T O R E

IOANNE ANDREA

M O N E G L I A

REGIÆ CELSITVDINIS

C O S M I I I I

MAGNI HETRVRIÆ DVCIS

A R C H I A T R O

Et in celeberrimo Pisarum Lyceo Medicinam
Practicam Ordinario loco edocente

FLORENTIÆ Apud Cæsarem de Bindis
Sub signo S. Bernardi. *Super. perm.* 1700.

CELLER EXCVRSVS
IN LIBRVM

MAGNI HIPPOCRATIS

DE
DECENTIA ORNAMENTI
AUCTORE

IOANNI ANDREA
MONTEGLIA

REGIE CESSITVDINIS

COSMI III

MAGNI HETRVRIÆ DVCS

ARCHIA TRO

Et in celeberrimo Pilsen Lyceo Medicinam
Practicam Ordinario loco docens

FLORENTIÆ Apud Celsorum de Biddis
Sub signo S. Bernardi. Super. Anno. 1700.

TEXTVS³

Non sine ratione faciunt, qui sapientiam ad multa utilem esse prædunt. Sapiëntia nomine intelligit Hippocrates earum scientiarum cognitionem, quæ simpliciter ad intellectum spectant, & quæ retractant in abstracto, nec sensibile subiectum habent, qualis est Grammatica, Mathematica, Scientia, Logica, Metaphisica, Philosophia Moralis, Ars Poetica; & in summa, quaecumque ad curiositatem superfluum, ut ipse loquitur, inventa sunt. Harum igitur scientiarum partes assumi posse ad usum artium utilium asserit; quatenus haud parum artibus ipsis utilibus acquirendis, inveniendisque, & ad earum usum inservire possunt, cuius eam rationem assignat, quia in illis non adest ocium, neque malitia, per quæ omnes artes destituuntur; imo contrarium in illis viget, quod ad ipsas artes capeffendas plurimum conducit. Vigilantia nempe, & mentis, intellectusque exercitatio, quam tanti iam fecit antiquitas, ut huius gratia iuvenes antequam utilibus scientijs applicarentur, in Mathematicis speculationibus, & Logicis Disputationibus, alijsque huiusmodi scientijs diu exerceri procuraverint.

Huc usq: loquutus est Doctissimus Prosper Martianus. * Cum multis abhinc annis mea etiam florente iuventa in Magni Hippocratis Librum de decenti Ornatu animum devoluisssem, & oculum Divini illius Magistri altissima præcepta adeò in mente locavi, ut non solum nepotibus meis, sed & amicis patefacere adama-verim, instar apìs hic atq: illic suavissimos florum succos ad mellis illum inimitabilem humanæ rationis saporem conficiendum delibantis de decenti ornatu opusculum excucurri, ut curiosè satiùs, quam sublimis doctrinæ gratia, fasciculum præceptionum ab ipso Coorum maximo emanantium construxi, ut qua data occasione me audientibus exhiberem, & quis summa admiratione non percipit, quali cultu, quali reverètia erga suos Deos steterit, aliosq: stare censoria Maiestate imperaverit, medicinam Sanitatis præsidem, ab Apolline, ab Æsculapio, nec non ab Hercule precibus, votisq: omnibus expectendam insinuans; quantæ (obsecro) victimæ mactabantur in templo, quot mascula thura fumabant super altare Igeæ quæ veluti Numen sanitatis impiè colebatur, quemadmodum in hymnis suis canebat Orpheus.

Verum si talia præstitere Gentiles, nos in gremio

mio Ecclesię Catholicę, Christiꝑ. Fidelium sancto nomine insigniti, super quos fluxit Divina hæc ars altiori è parte, & non Apollinem, aut alium quempiam, ex Dijs, quos superstitio invexit, sed verum, optimumque, rerum omnium opificem, ac parentem, auctorem primum, ac conditorem suum agnovit; quanto magis gratias agentes ante Sacras eius aras stare deberemus lacrymas effundentes benevolentię, & amoris, cum neminem lateat, Medicinam Donum Dei esse, & a Deo omnem pendere? Præceptum monitumque alterum summa charitate patribus familias exhibet, nempe ut liberos suos, quos ad Medicam facultatem incumbere decrevit, Logicę prius, Mathematicę, Poesi, & singulis huiusmodi sedulò teneriori ætate studere consulant, Vrsam simulantes, quæ mox ab ipso partu informem fætum, dum mollis adhuc est, circumlambendo perficit, & effingit membra, omnem alias perditura operam, si indurescere fineret, ipsosque librorum amænitate, et numero alliciat, nec obstat quispiam auctoritate Senecæ obmunitus, * *Quo mihi innumerabiles libros, & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita sua indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit, multoq: satius est paucis te auctoribus tra-*

A 3 dere

dere, quam errare per multos. Nonne animadver-
tit ibi Senecam ad Lucilium suum scribere ad
Moralem Philosophiam adipiscendam, cuius be-
neficio animi tranquillitatem possidere totis vi-
viribus studet? non ad hoc assequendum bo-
num libris pluribus egere, sed paucis tantum-
modo; Medicos verò, Iurisque prudentes opu-
lentissima librorum supellectile donari eque, u-
tile, ac necessarium penès sapientes censetur.
Medicinæ professor in bibliotheca variarum eru-
ditionum, graviumque scientiarum voluminibus
abunde ditata olitorem in viridario imitetur;
qui suaviter redolentes flores à fructiferis arbo-
ribus gemino dissidio discriminaverit, modo in
unum, modo in alterum obtutum voluens profe-
rat; hinc flores, hinc fructus lego. Et sane, quan-
do animus laboribus, negocijsque defatigatus,
fractusque languet amicorum consuetudine,
Historiarum, Poematum lectione à mensa esti-
vis præsertim diebus refici poscit, & recreari;
Sublimioribus verò studijs, & altissimis discipli-
nis operam navet exoriente Aurora musis ami-
ca, & cum placidum ventis stat mare, epulis
non saturato stomacho, meroque fumante. Vi-
num etenim mentem nostram perturbat, quip-
pe in cerebrum crudos, & densissimos vapores
transmittit. Hinc fit ut multa effutiamus inania;
nihil

nihil autem consideratè, nihil cum ratione agamus. Et profecto enerves spiritus quiete ad naturale robur restituere proficuum, immo necessarium est, ut magis expediti, magisque alacres ad studiorum facinora exurgant, quemadmodum Sulmonensis eleganti exemplo cecinit.

*Da requiem, requietus ager benè credita reddit
& Tullius auctoritate firmavit. Cum diutius in
eo negotio, curaque fueram, ut quiescerem, curamque
animi levarem, ad Carpinarium revertabar.*

Poesim Medicinæ iniunctam multum utilitatis, & decoris ei præstituram Divini Præceptoris Oracula tradiderunt, qua igitur vanitate demersi medentium aliqui illis illudant, qui Poeticæ Arti student, eaque in morbis eliminandis prudentissimè utuntur, penitus, penitusque ignoro; quin si aliquando in consultationibus ornatus gratia Poeticam ostentationem adhibent sæviter accusant, & reprehendunt. Si mihi Poetæ nomen donaretur, non equidè indignarer, immo ipsum non mereri puderet. Illud autem iterum, iterumque sciat velim fabularum amantes Philosophos ipsos extitisse, idque duplici de causa, tum quod fabulæ aliquid præferant admirationis, tum etiam, quod ad veritatem nobis indicandam inventæ sint; Philosophis verò admirationem non secus, ac veritatem

tatem convenire, quem latet? Quamobrem Plato, & Aristoteles (si recentioris philosophi observationibus fides sit habenda) fabulas sæpè numero, & metaphoras usurparunt, quibus veritatem vel exponerent, vel confirmarent.

Nonnè Aristoteles intellectivam hominis animam perpolitæ tabulæ comparavit, in qua nihil omnino scriptum sit, omnia verò scribi possunt? Libello eam scripto simillimam Plato asserit, scriptoresque nuncupat sensus; Quemadmodum eiusdem Dialogus de summo bono, cui nomen etiam Philebus * ostendit. Ex Aristotelis sententia, desiderium, aut amor in materia** nascitur ex privatione formæ, vel boni. Idem à Platone indicari videmus in Convivio, ubi fabulam affert Amorem ex Paro, nempe rerum Abundantia, & Penia, idest rerum Caritate ortum habuisse. Hominis intellectum Divinarum rerum splendore ita perscriptum asserit Aristoteles ut non eas in se statim, sed per sensibilibus imagines comprehendat, eum comparans Vespertilioni, qui non Solem, sed Solis tantum in Luna reflexum potest intueri; non longè abest Plato, qui hominem fingit in tenebricoso specu sic revinctum, ut non res, sed rerum umbras inspiciat, quemadmodum

modum videre est sub initium*. Plura eorum philosophorum libenter omitto, in quibus fabularum, & metaphorarum usu veritatem sæpissimè declaratam agnoscimus, & miramur; Eos plane sequi visus est Ionnes Grammaticus, eos Alexander in Problematibus Amoris picturæ causas afferens, & conditiones, eos denique Moralissimus Cæbetes in divina illa tabulæ suæ descriptione. Ex hac tam illustri præstantissimorū virorum auctoritate, & exemplo licet arguere (quod aliàs etiam dixisse memini) Philosophum, & Medicum minimè dedecere, si veterum Poetarum libris, studioque delectentur, è quibus plurimam in eorum facultates utilitatem proficisci compertum est. Maximus Tyrius, omnesque ferè Græci, Plutarchus verò præ cæteris Homeri Libros scientiarum fontes habuere pretiosissimos, & præclarissimum illum Poetarum Principem probationis testem adducere graviores Philosophi, egregiusque noster ille Institutor Hippocrates non dubitarunt. Medicum, & Poetam esse non decet, quis enim ignorat misterijs refertam antiquitatem Poetarum, æquè, ac Medicorum nomen Apollinem coluisse, ut potè qui non modo ad hominum levamen Citharam module-

B

tur

tur, & Plectrum; verum etiam in Parnassi iugo Dictamum, Panaceam, cæterasque saluberrimas herbas ad hominum medelam colligat, & salutem? Damocrates Græcus Medicam non secus, atque Poeticam Artem professus est: Iambico carmine antidotorum opus præscripsit, Clinicum item, & Pythicum, neque minore idcirco quod Poeta esset, honore, per Galenum est habitus, quin immo ex eiusdem libris in suos Medicorum principem illum plura transtulisse remedia comperimus.

Nonne Poeta Ruffus noster Ephesius Imperatori Traiano sic dilectus, ut nihil addi posse videretur? Nonne Poeta Medicus Eudemus, cuius adhuc opus illud perlegitur Theriaca Antiochi Philomitoris? Nonne Poeta Andromachus, qui Theriacarum omnium præstantissimam carmine exposuit, eandemque Principi Poetica lauro celeberrimo nuncupavit? Nonne Poeta Philo Tharsensis, qui Antidotum suum eleganti sic metro composuit, ut Galenus commentarijs illud exornare, fabulasque omnes, quibus opus illud Poeticum simul, & Medicum ad concinnitatem scatebat, explanare minimè fuerit dedignatus. Verùm aliena quid ego emendicem exempla? Galenus Galenus inquam Poetica facultate non caruit, carmina cecinit ingenium

nium spirantia, & suavitatem. Quamquam autem in voluminum illorum lectitatione defudaret, quæ Artis suæ professores ante illum viuentes ediderant, nihilominus tamen veteres Græciæ Poetas evoluere, singularique illos attentione lustrare non prætermisit; e quibus pulcherrimos collegit flores, qui Divina eiusdem opera undequaque intertingunt, illud fortasse nobis ostendens inamænam quamdam, insuavemque asperitatem a medici facultate, atque ingenio esse alienam. Quam longam hic illustrium virorum seriem, possē texere, de quibus utrū Medici magis, an Vates essent Mundus potuit ambigere? Quis nesciat Pamphilum, Nicandrum, Æmiliū, Macrum, Falsum Macrum, Q. Serenum Sammonicum, Q. Rennium Fannium, scholæ Salernitanæ Auctorem, Fracastorum, Gorreum, Hugonem Fridevalle, Ianum Cornarum? Quid dicam de Iulio Alexandrino, Adriano Iunio, Ioanne Cuspiniano, Iulio Cæsare Scaligero, Henrico Smezio, Ioanne Sambuco? Si recentiores denique placeat recensere, quam illustres floruerunt Æmilius Vezzosi-
us, Castor Durantes, Lusitanus noster doctissimus, Adiunctus noster, Hophmannus, Iacobus Bonzius, Meiobomius, Beverovicus, Oelzelinus, cæterique quamplurimi? Silentio reliquos

libet omittere, quos adhuc superstites Europa miratur & colit, a quibus novæ semper res antiquis ignotæ in lucem prodierunt; neque illud miretur aliquis tot, tamque gloriosa me hoc loco nomina commemorasse; Siquidem ea de causa libenter a me id effectum est, ut omnes intelligant, quam vera sit Hispani Auctoris observatio, qui non modo asservit, verum etiam Philosophiæ argumentis demonstravit, ex Medicis ijs omnibus, qui Arte præcellunt, Poetica neminem facultate destitui. Id autem ex imaginative præstantia contingit, quæ potissimum est Artis cuiusque præsidium; Siquidem eius vitum morbos, tum morborum origines facilius possunt agnoscere. Imaginativa insuper [inquit ille] remedij invenit occasionem, quo debeant uti, qua in re practicæ munus præcipuum situm esse ignorat nemo. Quamobrem occasionis inventorem Galenus Medicum nuncupavit. Locum autem tempus, & occasionem agnoscere imaginativæ opus esse quis dubitet? dicit enim figuram, & correspondentiam.

Anatomen simul cum Medicina natam, cumque ea adolevisse, eiusque oculum esse, eiusque integram cognitionem Medicis, & Philosophis necessariam existere, & fenestram, quam Momus in humano corpore desiderabat, sapientibus

tibus exploratum est; huius ignarus quisquis Medicinæ Mare Vastum sine velo, & gubernaculo naufragaturus excurrit; quare, si sermo, qui de Anatome partium prius instituitur, claritatem affert ijs, quæ de morbis, & affectionibus earundem præter naturam pertractantur, perperam sane, atque inconsultò ipsum omittentes ageremus, at conferre sermonem de Anatome partium ad historias morborum nullus sanæ mentis negare ausus est, cum summus Medicinæ legislator præceperit * doctrinam in Medicina initium capere debere a natura corporis, & Galenus non semel docuerit cognitionem partium esse præijciendam ijs, quæ de earum affectionibus differuntur; Non enim putamus accessurum quempiam ad deliria Thessalij, qui [eodem referente Galeno] ut Hippocrati, omnibusque antiquioribus Medicis contradiceret, & novam Medicorum sectam conderet, pronunciare haud erubuit, non oportere Medicum de hominis natura curiosum esse. Quis enim tam excors, ut non putet cuilibet Artifici opportunam cognitionem subiecti, circa quod operari debet?

Peritiores ergo sint Sutores, Zonarij, æris, ferri, marmorisque artifices, apud quos de natura

tura illarum rerum, in quas agunt sollicitior est cura; Medici præstantissimi Artificum, & quibus hominum commissa est salus, noscere suum subiectum negligènt, & temeraria circa ipsum operentur.

Homo siquidem cæterorum omnium Animal longè præstantissimum, caduca, atque peritura parte una, immortalis, ac sempiterna altera, Animo scilicet, & Corpore constat. Animus Divina refulgens luce ille dumtaxat est, qui ab hisce terrenis, & corruptibilibus nos seiungit, proximisque, & affines omnium Parenti, ac Servatori Deo efficit, cum immunis ab interitu, atque in omni ævo duraturus præstet, ut nunquam toti intereamus. Sequiat mors in hoc concretum, terrenumque corpus, & ipsum in limine vitæ plerumque occupet, ius nullum habet in animum, qui à contagione sensuum liber, & à vinculis membrorum, carcereque corporis, (ut Divinus Plato sentit) solutus emicat alacrior, purusque, æthereis orbibus, unde prius emanarat se reddit. Quantum ergo est, quod ab Animo Divinæ auræ particula hominibus accedit, cum hic immortalibus, superisque ipsis nos terrea portione celerrimè perituros exequet? Hinc fit, ut corporis bona, quibus etiam præ cæteris animantibus abundat homo, rectè sentientibus

tibus putentur fordida, & vilia, si cum ijs, quæ ab Animo inseparabilia sunt, componantur; Pulcra sanæ, & admiranda, quæ in exteriorem hominis fabricam elucent, sed quantum, obsecro, pretiosiora, quæ intus latent, cum illa miserè, caduca, & fragilia sint, hæc perpetuò splendida, ac immortalia? Vnde, quid mirum, si idem Sapientissimus Plato totum hominem ex Animo metiretur, corpusque eius tantummodò instrumentum, non nostri constituentem partem censuerit?

Verum licèt animus sit, qui solus spectari, & coli debeat in nobis, licèt fragilis, & fluxa corporis hmani species, ea tamen est, ac talis, quæ summam Divini Opificis Sapientiam, prorsusque erga nos indulgentissimi Numinis benignitatem testetur.

Quid n. in corporea hominis structura comperies, quod non sit, & ad pulcritudinem, & ad necessitatem affabrè concinnatum? singula, quæ in conspectum se se proferunt membra si lustraveris oculis, hæc mirabilia, sibi consentientia, & compacta, opportuno ordine disposita, eleganti figura condecorata dignosces; Iam verò quantum afflat decoris surrecta corporis statura! qua [ut ait Romani Parens eloquij] ad Cæli, quasi domicilij pristini conspectum meliori animantium

tium omnium conditione excitamur?

Si etenim humanum corpus, Ægyptiorum more, in quatuor partes, Crura, Thoracem, Manus, & Caput distribueris, singulasque attentiori acie consideraveris, summam equidem in omnibus artificij elegantiam, & providi Artificis sapientiam admiraberis: Conspice primò Crura ad progrediendum data, ut eorum a trunco corporis delapsa, & latioribus toris valida longitudo, quo faciliùs onus corporis sustineret, paulatim se se cogat, utque genua determinet, quorum decentes nodi flexuram pedibus ad gradiendum, sedendumque aptissimam exhibent: Hinc, ut non æquali modo ducta, ne habitudo indecès deformaret pedes, sed teretibus furis clementer extantibus, sensimque tenuatis descendat usque ad plantas, quæ pulcherrimæ huius fabricæ quoniam fundamenta sunt, admirabilis, summusque Faber nequaquam rotunda specie, ne homo stare non posset, aut quadrupedum instar, alijs fulcris indigeret, sed exporrectiores, longioresque efformavit, ut planitie sua stabile, firmumque corpus efficerent, unde non iniuria plantarum ipsis nomen inditum fuit. Paulisper ex cruribus ad Thoracem [totum enim illud corporis spatium, quod a Claviculis ad pudenda est, cum veteribus Thoracis nomine

au-

audimus, obtutum eleves, occurrunt hic primò Genitalia vocata membra, quorum quis est, qui admirabilem vim non advertat, cum nos mortales, & caducos similj specie perpetuent, præstentque, quemadmodum præcinuit Lucretius.

„ *Vt res per Veneris blanditum sæcla propagent*
 Altiùs paulisper exurgit Abdomen molle
 ferè totum, & carneum, ut liberè contrahi, atque extendi possit, ac propè Umbilicum leviter extuberans, partibusque coctioni alimentorum dicatis ampliorem locum cedit: Hic Ilia a lateribus utrinque adstant; Hic Lumbi, qui ab Anatomicorum quoque experientissimis libidinis decantantur sedes, ex illis etenim egressi dicuntur homines, ijsdemque flagellatis sopitus Veneris appetitus exurgit, ex quibus inde vicina irradiantur vasa Spermatice, quemadmodum à Cerebro subiectæ sibi partes insita proprietate luminis æmula, & in sacris paginis Iob de Dæmone sic loquutus auditur, *Virtus eius in Lumbis, & in Umbilico potestas*, qui pro Viri, Mulierisque genitalibus à Divo etiam Hyeronimo usurpantur; Hic Hypochondria, Hic Epigastrium; Quod si huius partes, tam quæ continent, quam, quæ continentur, intusque latent

latent, animadvertere lubeat, has mira sagacitate dispositas, ac pulcro ordine coherentes inveniemus, nam ut musculos, quibus tegitur, & ad excernenda excrementa iuvatur, Notharumque costarum, lumbalium, Vertebrarum, Ossium Pubis, Ilij, sacri, nexus omittamus, contenta Peritonæo, tanquam comuni quodam involucro, membra possunt ne aptius distribui, elegantius ordinari? Sub Præcordijs iacet medius, ciborum culina, Ventriculus, & ab eo diducta Intestinorum volumina tot anfractibus, atque Mæandris admiranda, proferuntur ad Anum, lacteique cremoris, ex quo sanguis singularum partium nutrimentum constat, à superfluo excremento, & extra corpus relegando, secretionem procurant.

Adstant Ventriculi lateribus Lien, & Hepar, ille quidem à sinistris, hoc a dextris, amboque munia circa alimentum corporis insignia perficiunt. Posteriori vero in parte Glandularum potissima, & Maxima (Pancreas scilicet) non vulgaris hac nostra tempestate officij, atque utilitatis inhabitat; Cui varia adeo, ac præcipua munera permulti Anatomicorum adscribere, licet, à summo artis nostræ dictatore, ne quidem nomine Pancreas.

creas dignatus fuerit, quæ Clarissimus Re-
gnerus de Graaf luculenter enumeravit, ut
alij tantum pulvinaris instar Ventriculo sub-
sterni, & Vasorum distributioni inservire
voluerint, alij Chylum ex intestinis admit-
tere, alij eiusdem recrementa purgare, alij fe-
re Vesiculam Biliariam Lienis existere, alij in
eam ordinaria naturæ lege, crassiores san-
guinis, & ineptas fecerni particulas, alij
ad Nervorum excrementum recipiendum,
glandulam hanc efformatam esse, alij tan-
dem in ea humorem non dumtaxat utilem,
sed maximè necessarium, segregari palam do-
cuerint.

Sub geminis visceribus accumbunt Renes,
a quibus aquæ ductus ad Vesicam, quæ cister-
na aquosi humoris est, & sub Pubelatet, ema-
nant; supra Abdomen Pectus est, partim ossi-
bus munitum, ut quemadmodum ait Aristote-
les, naturæ thesaurum, calidum scilicet innatum
securius contineret, partim carneum, ut pro re-
spiratione se extenderet, homini latissimum, eo
quod plurimum abundet caloris latè se se fun-
dentis; Anterior Mammis, quibus Infantes enu-
trimur, extuberans, posterior Dorso; Tot Ver-
tebris, Costis, Sterno Concinnatum Frenis
ubi sedem hilaritatis Plinius reposuit, ac

proinde in prælijs, gladiatorumque spectaculis mortem cum risu trajecta præcordia afferebant, eaque in parte uulneratum Thyconem risisse narrat Hippocrates; ab ipso Abdomine discretum, ac spirabilia viscera continens, intro enim ipsum Pulmones, & Cor præcipua corporis membra, quæ suis officijs vitam, & dant, & conservant, & in quibus, ut cum Platone sæpius loquamur, Audacia, Metus, Fuga, Consultores amentes sedem quandoque posuere cum implacabili sæpe Iracundia, Amor item intrepidus inuasor blanda spe socia castra fixere; quæ si perversa fuerint, voluptatem malorum seminarium, & dolorem proinde parem efficere consuecunt; At si Fortitudo ex adverso omnium contemptrix, & bonæ mentis filia, Cupidinis, & Voluptatis iussa spreverit, animusque forte pallore terrentium obiecto pertimuerit, sanguis, & spiritus venarum numerosam veluti stipatorum Regionem ad imperata subito accurrentem citat, tum celeriter metu discusso, sua potentia animi Fortitudo utitur.

Pari modo si Iræ vis exardecens repente permiscet flagrantæ æstus, Pulmonum cum cavis fistulis spiritus respiratione crebra, ac refrigeratione Cor continuo temperat, unde Iracundia, alioquin implacabilis, facile recedit: Qua-

mobrem in hostes voluptates, ac cæteras animi perturbationes potestas data est sapientibus, qui animi fortitudine, & corporis patientia libero Marte eminus vibrata tela alacres excipiunt, & cominus in Cordis penetralia graviores Iræ ictus, aut Odij propulsant inanes.

In his itaque partibus, iuxta Divinum Platonem, Moralis Philosophia versatur, ac totum benè vivendi dogma in hisce sedibus continetur; Hinc læta felicitas originem ducit, hinc mortis terricula abiguntur, atque ad Divina Arcana mens sublimis excitatur; Quod si præter præstantissimos harum partium usus, structuram earundem spectare voluerimus, occurrent statim Pulmones, rara spongiosaque substantia, & quæadmodum perbellè scripsit Arætheus, lanæ persimili fistulis tamen quamplurimis diducta, quibus liberè excipere, atque alternatim emittere haustum spiritum valeant; Cor verò se se in conspectum dabit densum, compactum, fibrarumque plurimarum numerosa, & admirabili simul serie constructum, quibus ad saltū promptissimè cieri possit, thalamis duobus intro cauum, a quibus ibidem restagnans sanguinis æquor, flumina cæteras irrigantia partes immittit. Quamobrem neminem futurum putamus adeò hebetem, excordemque,

ut Pectoris compaginem, five forinsecus, five internè spectatam, non pulcherrimam, utilissimamque fateatur. Vtrinque a summitate laterum eiusdem demittuntur Manus (hoc enim nomine totum id quod a scapulis, usque ad extremos digitos est intelligimus) quibus Parentes, Filios, Coniuges, Affines, Propinquos, & carissima quæque dulci amplexu teneamus, & licèt inermes geniti, omne armorum genus in totius Corporis propugnaculum earum ope comparemus; Hinc vel disertissimè scripsit Galenus.* Quod homo sicut corpus armis nudum, ità & animam artibus destitutam habet, proque corporis nuditate manus, pro animi inertia rationem accepit, quorum usu strenuè corpus quidem armat, & modis omnibus ingeniosè custodit: Quin? omnium maximè Manū commendavit Aristoteles, dum ipse velut organum quoddam ante omnia organa dixit, māus enim quamvis nullum sit eorum, quæ particularia sunt organa, quoniam autem omnia recte potest recipere, organū est ante omnia organa; à manu proinde hominis, quæ admiranda opera profecta sunt? omittamus magnificas ædium structuras, ac tecta domorum Cælum referentia splendide intextas vestes, marmora adeò expolita, & expressa, ut loqui-

loqui, ac spirare videantur; Nonne admiremur
neceſſe eſt Architæ Tarentini ligneâ Columbam
verarû aviû volatû emētītā? Zeuſis uuas ita co-
loribus expreſſas, quarum turgere aliæ, primulo
nonnullæ matureſcere nigrore, acerbæ quædā,
florentes, aliquę adeo viuidæ videbantur, ut
aves ipſas deceperint? Apellis equum, ad quem
prætereuntes equæ hinnirent, Archimedis sphæ-
ram, aliaq; perplura, quæ manus hominis fuſè,
indutrièque perfecit?

Verûm proindè illud, quod idem Galenus,
eodemque in opere ſcripſit, ut ſapientiffimum
Animantium eſt homo, ità pariter, & manus
ſunt organa ſapienti Animali convenientia; non
enim quia manus habuit, propterea eſt Ani-
mal ſapientiffimum, ut Anaxagoras opinaba-
tur, ſed quia ſapientiffimum erat, propter
hoc manus habuit, ut rectiffimè Ariſtoteles cen-
ſuit; Quod ſi totam manum in ſuas partes, Hu-
merum ſcilicet, Cubitû, extremamque Manum
diſiſeris, admirabile in ſingulis aliquod ſemper
comperies; Conſpice Brachij prominentem il-
lam ſummitatem, ut elegans, ut decens ſit, &
ſub eandem ſinus, quos Axillas vocant; Con-
ſpice flexile Cubitum, ut duobus oſſibus, Radio
ſcilicet, & Vlna deſcendat, Muſculisque, qui-
bus digitorum manus motus perficiuntur, de-
center.

center turgat ; Conspice extremam manum ipsam, admirandamque digitorum structuram, cuius an sit venustas, an emolumentorum amplitudo maior ignorabis ; Conspice maximum in numero decus, maximum in gradibus, ac serie, Digitorum facilem contractionem, non minus ex commissurarum mollicie, & concinnitate protensionem ; Ceterum quamvis singulæ corporis nostri partes mirabili quadam Arte constructæ sint, nullamque earum sapientissima natura impolitam, atque illaboratam, aut sine Rhythmo, & lepore reliquerit, præstantissimam tamen omnium humanum corpus componentium, ac summi, optimique Opificis Dei præferentem effigiem Caput existere, sublimioremque in hac admirabili membrorum compagine sedem occupare, strenuèque ac cor ipsum viscerum Reipublicæ regia dignitate præesse, quis vel invito etiam animo non fatetur ? Hoc mentis sacrarium, ac divini seminis vasculum Timæus Platonius appellavit, cui tanquam Consultori cætera famulantur membra, ac veluti numen servili circumferunt gestamine, quod censoria quadam potestate, ut collibuerit, omnia disponit, & dirigit ; Huius divinitatem repræsentantes veteres Ægyptij simulacro Serapidis specie humana, Cælum

Cælum pro Capite imposuerunt; Hinc summus
 Medicinæ legislator in Epistolis suis protulit;
Hanc mentis arcem inhabitant Artes, Virtutumque genus, Dij, Dæmones, Consilia, & Sententia illaque in regione magnus polus; Idem sensisse Platonem in Dialogo de Iusto scribentem legimus; Dij figuram Capitis ad rotunditatem Mundi finxere, in eoque duos illos animæ Divinos Circulos statuerunt.

Age verò quanta inest species, & pulcritudo in capite? Aspiciamus celsissimum ipsius verticem, culmenque spectabilis huius edificiij, ut decenter contegatur pilis demissis, aut crispis, nigris, fuscis, flavis, rubentibus, quibus varia propendet Cæsaries, non capitis tutela tantum, sed ornatus gratia a mulieribus præsertim nimio opere, strenuaque sedulitate concinnanda. Audivere mehercule Apuleium hisce loqutum. Mulier etiam venustissima, si capillitio nudetur, quamvis Cælo deiecta, Marj edita, fluctibus educata, licet inquam Venus ipsa, omni Gratarum Choro, Cupidinumque populo stipata, Balteo cincta, Cinnama fragrans, & balsamatorans, si calva processerit, placere non poterit ne Vulcano quidem suo. Hinc galericolum ex alieno Capillo consulunt ad velandam caluitij deformitatem; Hinc Cosmotica medicamenta,

sive ab Archigene composita, sive a Galeno recensita, ac pretiosissima unguenta ad illorum culturam excogitavit officiosa nimis Medicorum industria, de quibus Martialis.

„ *Non erubescit murice aureo nobis*

„ *Dividere Mæchæ pauperis capillare*

Hinc mos vetus erat, ut in supplicijs Matronæ passis Crinibus Tempia verrent, adeo ut, quæ inter molliores delicias enutriebantur comæ, vilescerent in ludibrium, sic Livius * Matres crinibus templa verrentes veniam irarum Cælestium exposcunt, sic & Atalantam Dianæ Altare adituram conquestam** Papinius cecinit.

Illam Diva ferox etiam num in limine sacro

„ *Expositam, & gelidas verrentem crinibus auras*

„ *linquit.*

Hinc apud Græcos, Romanosque sapientes Puerorum, & Virginum comæ numinum alicui consecrabantur, vetustissimumque ritum Achillis exemplo confirmavit Homerus, Thesei Plutarchus, atque Earinus Domitianj libertus, iam formæ gratia languente crines dicat Æsculapio Pergameo, de quo Statius. ***

„ *Ite comæ facilemque precor transcurrite Pontum.*

„ *Ite*

„ *Ite coronato recubantes molliter auro.*

Aspiciamus faciem admirabilem sanè hominum partem, quam solj inter cætera omnia Animantia obtinēt, & cuius varietate, tam pulcris notis invicem distinguuntur; Hic se se explicat frons Tristitiæ, Hilaritatis, Clementiæ, Severitatis index; Hic prominent supercilia pilosa propugnacula pretiosissimarū in corpore partiū; Hic nitent oculi naturæ lucidissima specula, sidera parvi nostrj Orbis, membra præ cæteris omnibus carissima, quæ nos in dias luminis auras perduxere, & quæ (asserente Plinio) dulcissimo lucis usu vitam a tenebris, morteque discernunt. Scitissime igitur Stoicj visum Dei appellatione honestare non verebantur, quemadmodum Theophrastus formam appellare ausus est, illo namque exuta facies (Calcidius inquit) evadit informis; Sique oculos Doricj vocabant Optilos, unde Optiletis Minerva, merito eidem monumentum excussi ab Alcandro oculi templum erexit Lycurgus.

Hic nares adsunt scitissima ratione, ac peculiarj in sublimi positæ, cum ea odorum natura sit, ut superna petant, ornamentum non mediocre faciei, adeò, ut olim apud Ægyptios mulieres in adulterio deprehensæ earum amputatione mulctarentur, qua perpetuò ob fla-

gitij pœnam deformes viverent; Hiat hic labijs dissectum os, aniini vestibulum, ianua Orationis, cogitationum comitium, dentiumque valido septo, ac munimine occludit linguam, incomparabile Dei donum, & in quo infinita bonitas inextimabili munificentia nos veluti legitimos filios est amplexata, hæc etenim gustus index, hæc fons sermonis, & Dux, hæc eloquentiæ parens, qua (veluti Tullius inquit) cohortamur, persuademus, perterritos a timore obducimus, gestientes comprimimus, cupiditates, irasque restringimus; Hæc nos Iuris, Legum, Urbium societate devinxit, hæc a vita immani, ac fera, qua belluarum more utebantur principio homines segregavit, tum ne mutuis cædibus interirent, tum ne rapinæ fierent, & iniuriæ, sed Iustitia violentiam coerceret; Primus itaque noster, & universi huius ortus a Deo est, vitæ quoque conservatio, Artes, leges, & quod mortales cum sumus, immortalitatem per partes successionem imitemur. Hic sub ore pars illa est, quam Latini Mentum dicunt, in qua viris luxuriat barba, maturitatis, ac sexus discerniculum, virilitatis, ac roboris argumentum; Hic protuberant Malæ, Genæque sanguine dulces rubentes, & quæ primo in Maribus veluti iuventæ flore pilis vestiuntur.

stiuntur; in sæminis verò ad gratiam, amorem-
que conciliandum glabræ, ac depiles perpetuò
sunt; Hic demum a lateribus eminent aures,
nobile auditus organum, ac percipiendæ disci-
plinæ sensorium, quo dulci vocum, cantusque
vario modulamine admirabiliter afficimur; Ha-
rum siquidem beneficio Musicam, si veram ex-
pendamus, atque legitimam, [cum Rodigino
loquimur] universis hominibus conferre plu-
rimum constans benè sentientium opinio est.
Apud Arcades Musicam nescire nemo potuit,
omnis, quia necessariò didicit; Hæc autem non
deliciarum, non lasciviæ causa, sensus, mentem-
que oblectetur, sed labores assiduos, ac vitæ pa-
riter duritiem, & asperitatem, animique mo-
res austeros, ac tristes perturbationes certa
quasi dulcedine remolliat, atque contemperet,
Duces interdum strenuos reddat, & ad fortitudi-
nē erigat; hinc memoriæ proditū est Thimoteum
Musicum, ubi in Convivio Cytharam apud Ma-
cedonem Alexandrum pulsaret, adeo Regis ani-
mum inflammasse, ut ad capienda arma è ge-
nialibus epulis surgeret, deinde cum ab illa tam
acri chordarum tractatione ad leniores modos
devenisset, iterum Alexander accubuit, quema-
dmodum in libro de tibicinibus Scripsit Aristoxenus.
Sed iam Minervæ templum ingredimur
sacras-

sacraeque ædes, in quibus delapsa Cælo nostri pars immortalis inhabitat sedulo perlustrandas subimus, sed o quali, quantoque sagacis naturæ artificio, Divinique Architecti molimine has fabrefactas intuebimur? Quæ Singulas humani corporis particulas, tam affabre extruxit, summa elegantia concinnavit; putamus ne non maiorj diligentia effinxisse atria, regalesque sedes, quibus animum divinum hospitem reciperet? nullibj compertum est maiorem, quam in cerebri fabrica illius industriã extitisse, cū tot diversisq; partibus ipsum constituerit, circumduxerit in labyrinthos, suspenderit in fornices, laxaverit in sinus; non mirum inde, si dissectoriæ Artis peritissimi præcipuum hoc circa membrum plurimum impendant operis, ac diligenter sublimè hoc nobis thalamum pervigilj cultro referare procurent; O Thessale, Thessalique sētentiæ propugnatores, si vestris deliramentis sagacior posteritas assensum præstitisset ad tantæ dignitatis fastigium verenda hæc Ars non per venisset, immò non solum longè a Romanorum finibus & domina terrarum Urbè, verum etiam a toto Orbe exhibita exularet, sed in hosce insipientissimos homines non est cur ampliùs invehamur, & opiniones absurdas, monstrisque, portentisque similes è limitibus Medicinæ arcere pauperie sermonis nostri

nostri conemur, cum easdem adversus felix Pergameni facundia, & torrens illa dicendi copia satis, satisque tonuerit. Verum caveant, obsecro, Medici illi dissectoria Arte, leniter dumtaxat superficie incrustati, ne de illa ab ambitione prolecti seriò differere audeant, ac si viscerum latebras, & corporum penetralia adeo perlustrassent, ut Alcmeoni Philosopho, eiusque nepotibus hucusque florentibus nihil cederent, nam in foveam illam inciderent, in qua merfi Neoterici quidam adhuc in ipsa immorantur, qui dum præ manibus haberent aureum præstantissimi Varoli Anatomi Bononiensis librum, in quo mirificè edocet subijciendo Anatomi cerebro, inversè locandum esse (præclarum equidem inventum) cum eo usque à superiori parte imam versus secaretur; occasione quadam scripserunt inversè secandum esse caput, vice scribendi inversè secandum esse cerebrum, non discriminantes a continente contentum; caput enim appellatur id totum, quod collo superimpositum prima vertebra terminatur, quo significatu utimur, cum alicuius caput abscindimus, quemadmodum Galenus *, nam in capite continentur oculi, nasus, aures, lingua, & omne id, quod enumeravit Thomas **

Barto-

3. lib. de pl. Hip. & Plat. cap. 8. 3. lib. de cap. cō. in lib. 2. Gal. de ofs. cap. 8.

Bartolinus, eique subscripserunt Ioannes *** Riolanus iunior Isbrandus ****, cæterique omnes Anatomiam profitentes. Speciosum equidem foret, & peregrinum Anatomi subijcere, oculos, linguam, nasum, & aures inversositu a quo eos sagax natura locavit, & in quo propria munera exercent.

Vtinam non persistant aliqui ex medentium agmine, qui procul dubio credant non unum dumtaxat cor in animantibus aliquando reperiri, verum etiam bina, Plinij testimonio suasi scribentis, duo Perdicibus in Paphlagonia corda inesse: Ridiculum sanè in rebus Medicis commentum, nam quamvis exta quædam alia, ut Lien, & Hepar [referente Aristotele alijsque celebratissimis viris] gemina evisceratoribus apparuerint, cor perpetuò in animantibus unum fuit, ea scilicet ratione, quam ex Homero retulit idem Peripateticorum Princeps.

„ *Haud multos regnare bonum est Rex unicus esto.*

Decet enim in benè instituta Reipublicæ administratione unum esse, qui Imperij habenas regat, alijs omnibus Maiestate præsit, & cum in nostro corpore quod varia, ac mirabili partium diversitate Reipublicæ non iniuria quis composuerit tale cor à Philosophis putetur,

tur, ipsum multiplicari iuxta eorum sententiam nunquam potuit; & quamvis scribat Plinius in Paphlagonia bina perdicibus corda inesse, in his avibus minus commoda dexteri sinus cum sinistro agglutinatio, atque propria circumscriptio, visceris huius substantiam in duos apices distrahendo gemini cordis speciem exhibuit. Hoc enim contigisse viro cuidam in Galli corde Galenus* retulit his verbis. *Gallum quispiam Dijs sacrificans cor invenit duobus fastigiatum verticibus, deinde ratus id esse augurium huius interpretes disquirebat, Casu autem in me incidens, duo in uno animante Corda, cum Dijs sacrificaret, se invenisse dixit, atqui duo non erant, ut arbitrabatur sed dexteri ventriculi vertex peculiarem circumscriptionem habebat; Natura igitur non nisi unum cor animantibus indulsit, ipsum tamen nunquam deesse voluit. Qui igitur Labyrinthum ingrediuntur, cui Anatomes concinnè comparatur sine fili glomere ab Arianna recepto, cuius nomine Sapientia obvelatur, perpetuo egredientur in gloriè; Vnde Divini Magistri præceptum inviolabile penes ipsos sit, *Breviloquentia*; satis enim scit, qui non scit, tacere si scit.*

Mathematicam Medicinæ opitulari quis denegat? cum de apta, & concinna membrorum

E

collo-

collocatione, decenti figura, æquabili proportionē decernat; multaque in re Medica vix mente comprehensibilia evidenti demonstratione dilucidet; O terque, quaterque Beatus Artis nostræ Professor hac facultate exornatus; sed non adeo de se eminenter sentire velim, ut Principes Mathematicos inculpet, & corrigat; unde conqueritur clarissimus Ioannes Alphonfus Borellus, qui propositionem ducentefimam quadragesimam quartam, in libro de motionibus naturalibus a gravitate pendentibus uerissimam esse, dum altruit oppugnatores invenit, qui enim illam arguunt ex eo, quod corpus descendens in aere habeat eandem resistantiam in principio motus, & in progressu, decipiuntur; siquidem non eadem est resistantia, quo magis enim velocior est motus, eo maior est resistantia aeris, & aliorum corporum fluidorum, quod experimento etiam comprobatur, cum enim virga aerem verberamus veloci ictu, tremor quidam exoritur, qui non exauditur, si lentè admodum aerem percutiamus; patet id luculentius in aqua, in quam si oblique saxa veloci ictu iaciamus, resiliunt ter, aut quater, veluti pila lusoria, cum in terram delabatur, secus autem evenire videmus, cum eadem saxa oblique lento motu in ipsam aquam proijciamus. Ita Navis,

vis, quæ remis agitur, ex primo remorum ictu movetur, & quamdam velocitatem cursus acquirit; quæ augetur deinde magis, magisque ex cæteris remorum ictibus, quo usque eò crescat velocitas, ut a maiori resistantia aquæ motus navis reddatur æquabilis; nam, & in hoc casu adest in principio motus navis, resistantia aquæ, sed tamen multo minor illa, quam invenit navis, cum velociori motu cietur. Ex quo liquido patet ex hac difficultate [nempe, quod corpus mobile habeat eandem resistantiam in principio, & in progressu motus] nihil infirmari demonstrationem doctissimi Borelli, quoniam & si semper adsit resistantia, tamen in principio motus est minor, & deinde semper augetur, quo usque augeatur motus, & æquabilis reddatur. Hæc pauca, & mihi incognita celeberrimi præceptoris, ac beneficentissimi amici in obsequiū satis esse confidimus, nam in tot voluminibus, tantis scientiarum momentis illustribus, si minimum (quod non conceditur) non integrè periclitatum exarasset, largo etiam iure proferre posset, æternæ beatorum mentes à vinculis, carcereque corporis iam solutæ, omnia ritè dignoscunt, & peragunt, nos in cognitione nostra sæpiùs allucinamur, & præcipientes, aut ad discientes à veritate deficimus.

T E X T V S.

Etiam ex disputationibus nihil utile spectantibus.

Nihil utile afferentes disputationes, affanias, nugasque esse, quis, vel excors vertit in dubium? Magni verò ponderis, & momenti, clarioris doctrinæ, & scientiarum altrices, quis vel invito etiam animo non fateatur? Circulus, & calamus pariunt viros, veritatis enim amantes, eam sedulò inquirentes, labore improbo infudant Sterilia, quævis hominum ingenia, densaque inscitiae caligine merfa, ancipitum rerum certamine, lucem, & fecunditatem acquirunt. Quemadmodum metalla igne, malleo, & scalpro omnia domari possunt, & in tenuissimas duci laminas; Nullum prorsus ingenium est adeò durum, in quo cura, & emulatio non promoveant aliquid, dummodo tranquillo, pacatoque animo controversias agant, & insanabile non teneat illos scribendi cacoethes, neque de illis refonet.

Ora tument ira, turgescunt sanguine venæ,

Lumina Gorgoneo sævius angue micant.

Neque adversus Antagonistam acrior ferveat in præcordijs ira, quæ mentem obcecat, atque perturbat, unde fit, ut irati multa effutiant.

ant inania, nihil consideratè, nihil cum ratione, parum addiscentes, minus præcipientes.

Gravissimorum hominum controversias mente, oculisque perlustrans, aliquid didicisse confiteor, pluraque alia, me assequiturum sperassem, ni ingenij mei tenuitas obstitisset. Quid prodest, obsecro, Medicinam profitentibus acerrimè expiscare, quibus nam salibus Villæ aqua in agro Lucensi admirabili scaturigine surgens prædita sit? quibusue morbis profit, si ægroto aliqui iuxta artis leges, integraque methodo præscripta, intus viscera ebibentis per plures dies adeò immoretur, ut ne guttula secedat, disputare tamen volunt, utrum aquæ istius continuandus sit usus? certantes, æquum iudicem habeant Hippocratem, qui litem tam futilem, atque aeream dirimet, sententiamque hac verborum serie proferet*. *Ita pariter si in præcordijs obstructione detentis, ac in flammatis, aqua digestu difficilis, sine exitu diù desideat, corrumpitur, & in bilem præsertim porraceam facessit.* Vnde sole clarius effulget, disputationem hanc, tanquam nihil utile spectantem, prorsusque erubescen-tem reiiciendam; nō satis est, quod medicamenta indicentur, sed operæ pretium est, ut impedimenta tollantur, quæ illa exequi non per-
mit-

mittunt; Sed nescio, quo malo omine, quave causa, quoties de aquis Villensibus negotium faceſſo, in calamitatem aliquam ſemper incurram, ſi Aſtrologiæ crederem, malignos Aſtrorum influxus libentiſſimè incularem; nonne fuit qui advèrſus ſententiam meam de actuali calore Villenſis aquæ, quem a ſubterraneis ignibus fortiri adſtruebã, ſcripſit, illas non ab huiusmodi ignibus, ſed à ſolis calore obtinere, unde ad leniter meum firmandum placitum ratiociniis hiſce inſurrexi; Si ſol actu minerales aquas calefacit, qua ratione eundem fervant caliditatis tenorem hyeme, & æſtate, mediaque in nocte, ac in æſtivis diebus? Immò cur hyemali tempore calidiores, quam æſtivo perſentiuntur? ſique ſol tantis viribus pollet, ut radiis remotiora terræ viſcera invadat, intùſque ipſa thermaleſ aquas adeò calefaciat, ut earum nonnullæ ebullientes erũpant in arva, cur cum ſicciores refert dies, robur non habet eodem gradu calefaciendi (non inquam) Volſinium, Feronium lacum, Liburnique mare; quin, nec foſſulas Civitatum; qua ratione Æthiopicas paludes, & maria ſub Zona torrida feruere non cogit, quæ nullo umbrarum tegmine ab æſtuantì face defenduntur, cur, obſecro, iſte ſol tot aquas ſulphureas, ac bitu-

bituminosas sensui frigidas apparentes non calefacit? tales in Lacu Vadimonis servantur, tales in territorio Latino propè uetustam Ardeam, tales in arvis Figurinis. Quem latet sulphureas Cydni undas læthali morbo celebres, quo ob actualementem algorem correptus Macedo Alexander fuit, cum captus Cydni fluminis amœnitate per mediam Urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris, ac sudoris in præfrigidam undam se proiecit, & tamen istæ, & illæ sulphure, & bitumine plenæ ob consimiles qualitates [quemadmodum Peripatetici loqui amant] expeditum, & liberum habent transitum ad ignem, nihilominus nativam frigiditatem retinent, invito etiam sole, qui, iuxta erroneam opinionem, eis impertitur actualementem caliditatem, quod nisi falsum omnino esset, quomodo sol munus hoc adimplere in remotissimis argentibus Septemtrionis montibus posset, in queis emortuam, vel saltem semivivam lucem Oriens, & Occiduus elargitur? at tamen in illis glacie, niveque undique perfusis montanis, fontes, lacusque adeò ebullientes reperiuntur, ut duriores etiam carnes in illos injectæ vel citissimè elixentur. Patet verum hoc Chadenis, Gothis, Ostroghotis, Anglicis, Hiberniæ populis, & Orcadum incolis; obstupescunt

cunt Pannoniæ agricolæ, cur sol non solvat ;
 & liquet concretas Danubij undas, & faciat per
 gelidas eiusdem ripas excurrere fontem ferven-
 tibus lymphis, quem Purgatorium appellant .
 Non igitur, non mehercule sol est immediata
 causa, cuius ope actu calidæ aquæ erumpunt ,
 nam solares radij in maximo etiam activitatis
 vigore non imas telluris latrebas attingunt ; Tes-
 tis sit terra in fervidiori æstatis parte effossa ;
 quam candidam veritatem confirmavit Philo-
 sophus Peripateticus * , Christi q; fidelis scribens

*Puro clarum lumine Phæbum
 Melliflui canit oris Homerus,
 Qui tamen intima viscera terræ
 Non valet, aut Pelagi radiorum
 Infirma perrumpere luce.*

Eminentius philosophati sunt, qui evicerunt
 calorem, actualemque ebullitionem Mineralium
 aquarum à subterraneis ignibus promanare .
 Permultas rationes, variaque experimenta in-
 medium afferre possem, sed quoniam cordatis
 viris, verique amatoribus patet, alacriter præ-
 termitto. Satis sit venerari Empleadoclis ** pla-
 citum à Seneca relatum, & Servij Grammatici.
Ignes [inquit Moralis Philosophus] *multis in locis*
terra

Boeth, lib. 5. de con. Phil.

In Rom. in 3. Cæcid.

terra opertos tegit, & aquas calefaciendo inalterat, si subditi sint solo, per quod illarum incurfus est. Causa huius incendiij [subdit Servius] secundum Ætnam Virgilij hæc est; sunt terræ redundantes sulphure, ut ferè totus tractus Campaniæ, ubi est Vesæus, & Gaurus montes, quod indicat aquarum odor calentium. Arrisit etiam horum sententiæ primitiva gemmans Ecclesia, quemadmodum in actibus D. Martirys Pionis effulget propè mortem decentis. Vos Decapolim Lydiæ regionem igne combustam videtis ad impiorum exemplum usque in præsentem diem, Ætnæ item incendium, & Sicilia, atque Liciæ, & Insularum, quod si hæc vobis videntur abesse longius, cogitate usum aquæ calidæ ex terra scaturientis; unde enim, nisi ex igne in intimis terræ partibus sito contrahit caliditatem? Omitto recentiorum doctrinas & diserta verborum serie à clarissimo, & nunquam satis laudibus elato præceptore nostro Ioanne Nardio excursus claudio. Stolidus plane est, qui thermales fervere aquas perenni scaturigine conspicatus hæsit, insque ignis subterranei controuertit.

T E X T V S.

Hi enim sunt, qui conventus faciunt quæstuoso artis usu decipientes, & in circulis civitatum versantes.

Oquali , ò quanto divini senis gaudio animus perfunderetur , si nostra hac ætate publicas vacare circulatoribus plateas , & absque hac penes ipsum detestabili culpa medicos refulgere dignosceret . Perijt tandem , perijt execrandum Agyrtarum gēus benefico Apollinis favente Numine , manibus ad Cælum erectis iucunda fronte clamaret .

T E X T V S.

Cogno-verit autem , quis ex vestitu , & alijs lineamentis . Quamuis enim fuerint splendide ornati , multò magis fugiendi sunt , & à conspicientibus odio habendi .

Multo magis Asclepiadum clarissime obstupesceres , si Medicinam facientes , non pallio , non toga indutos , sapientiæ , & nobilitatis Argumento , nec barbam pascere intuereris , ast thorace eleganti , fæmuralibus concinnis , avulsisque pilis è mento galericumque gestantes ; Sed ut benigniori hospitio magnum suscipiamus Hippocratem , ei exploratum credimus temporum vicissitudini , Urbiumque moribus indulgendum fore , & vestiendi ratio , corporisque cultura , quæ tunc in veneratione erat , modo in ludibrium habitura , dummodo præsentis cu
Medi-

Medici non adeò indelicijs se habeant, & festuca peregrinos ritus ad se se exornandos non quærant. Nec medicamenta Cosmotica crinibus venustandis, five ab Archigene composita, five à Galeno recensita, quibus aut nigrigent, aut rufi evadant, aut in candorem perducantur sedulò adhibeant; forsan ne medentes sordes affectare debent, aut deformitatem; quemadmodum de Hermocrate adeò deforme cecinit Martialis, ut Andragoræ in somnis apparente illum infami turpitudine occideret?

- „ *Lotus nobiscum est hilaris cœnavit, & idem*
 „ *Inventus mane est mortuus Andragoras.*
 „ *Tam subitæ mortis causam Faustine requiris?*
 „ *In somnis medicum viderat Hermocratem*

Improbam, sævamque novercam Medici iurè appellarent naturam, si Gibbosos, Distortos, Coclites, Cicatricosos ipsos progenuisset. Fælices sane illi, & invidenda forte spectabiles, qui decora specie ditati ægrotantium obtutui se se offerunt, proprięque virtutis in eorum animos imaginem insinuāt; Quasi interioris sapientiæ energia exterior quoque cortet, & superficies velut indice, & luce illustretur; Sic summus ille Architectus excellentibus animis hospitia quodammodo præclariora constituit. Ha-

ud secus ac comitiales metatores videmus insigniora urbis loca, tectaue commodiora Principibus, Magnatibusque, humiliora ministris designare.

Vtrum verò in persanandis morbis potenti-
or sit Ars vel Natura dubitandi ansam præbuere
medicinæ proceres; vel facillimè controversia
dirimitur, at arduum sanè est, quid sit natura,
quidue naturæ nomine proferendum, cum tam
variæ apud sapientiæ Patres opiniones extite-
rint. Hinc non mirum Clarissimum Boyle in
suo admirabili opere de ipsa natura tam exactè
negocium hoc perpendisse commonstrando re-
moram ad scientiarum progressus meritò nun-
cupari, nam in ipsa contemplanda ingenium
quodlibet gradus sistit, nec ulterius iter pro-
sequitur explorandi gratia, quid verè proculq;
dubio hæc natura sit, cui tot admirabiles, do-
tes, & altissima munia tribuuntur, toto animo
meditans, quid circa ipsam protulit Romani Pa-
rēs eloquij. * *Namq: aliȳ naturā cēsent vim quādam
sine ratione cientem motus in corporibus necessarios, aliȳ
autem vim participem rationis, atque ordinis tam-
quam vita progredientē, declarantemque, quid cuius-
que rei causa efficiat, quid sequatur, cuius solertiam
nulla ars, nulla manus, nemo opifex consequi possit
imitan-*

imitando. Sed ne ampliùs expatiemur colligamus vela, afferentes multas præter naturam affectiones absque ullo artis auxilio à sola natura perfanari, quemadmodum Oppilationes, & Malaciam præsertim in Virginibus, nullas verò ab arte absque auxilio naturæ. Ad extrahendam è vulnere sagittam, & ad necendum os fractum cruris, aut brachij, Chirurgi opera necessario opus est, verùm si potens Natura genio suo præstò non sit, neque carnis generationem, neque Pori Sarcoides, nec cicatricem, ossiumque firmitudinem assequemur.

T E X T V S.

Obuiam itio.

Singula ad Medicum necessaria, utilia, & decora perpendit Divinus senex, ideoque, qualis ad ægrotum, & assidentes se se proferre debeat sapientissimè præcipit, obuiam igitur euntibus in limine domus, hilari fronte, oculis blandè inflexis, & palpebris suaviter connictantibus animi serenitatem prodat; non umbras expavescens, non terculamenta meditans, veluti mors in propinquo esset, infirmum, parentes, amicos exterreat, neve id agere sibi per caliditatem licere credat, mendacis politicæ opinio-

nione; consilio Vallesij innixus scribentis. *Profecto ad medici honorem, & admirationem artis magis refert prædicere mortem in morituris, quam salutem in evasuris, ea ratione firmata, ut culpa putetur Medicus vacare, quod prædixerit; verum pace, veniaque tanti viri, huiusmodi placitum non me allicit, neque trahit, cum veritati omnino mihi consonum videatur in eundem offendere errorem Medicus ille ægrum asserens moriturum, & sanitati reddatur, ac ille sanitatem prædicens, & moriatur infirmus; ex futuri eventus prænunciatione perfecta vaticinatio colligitur; nonne æqualiter decipitur, qui venturos imbres existimat, & serenum cælum eluceat, ac ille qui serenū Cælū asserat, cælumque tonet, & pluat? summoperè edoceri desidero, quis nam dignior sit gloria, an ille qui prædixit mortē, & æger evasit, an ille qui vitam, & periit? utrūque toto Cælo aberrasse cōfirmo, nam si ad Vallesij mentē, moriente ægroto, culpa putetur medicus vacare, quod prædixerit, ita pariter evadente ægroto, gloria exornari Medicus putetur quod prædixerit; rectam prædicendi artem assequi, non omnibus datum est, & si ingenij mei tenuitas non obstitisset, his verbis, illam me edocentem totis viribus conatus essem audire Galenum. Cum omnia concinne se habent,*
velu-

veluti chorus tunc libere est proferendum; monitum eternitatis voluminibus, aureis characteribus incidendum, quod ut animo perstringatur, effingamus aliquem, febre maligna correptum, cuius Medicus ab amico efflagitetur, an eius salutem speret, aut interitum pertimescat, ille si artem calleat, & signa salubria, & læthalia simul adesse respiciat; sumus in certamine, adhuc sub iudice lis est respondebit, si verò læthalia tantum signa, *veluti chorus*, adesse dignoscet tunc liberè obitum enunciabit; at si signa salubria; tunc sanitatem auspicabitur; Non per sanare aliquem, sed ritè Mederi omnibus tenerur Medicus, & præter Catholicas leges hoc sapiens Stagirita patefecit, & lippis & tonsoribus adagium patet.

„ *Non est in Medico semper relevetur ut ager,*

„ *Interdum docta plus valet arte malum.*

Unicus animus, mens unica, nempe infirmos suos sanitati reddere medentibus insit, intentiones alias à corde exulet, & præ cæteris avaritiam; ab humanis nempe, divinisque legibus alienum est, liberalis artis professores avaros existere, Hinc (ah Deus avertat) Medicorum substantias funditus sæpè sæpiùs everti contingit. O iucundam animi tranquillitatem eorum, qui ab ægro sibi traditam mercedem in eius familia

miliæ detrimentum redundantem solo charitatis titulo recusarunt. Hi prosperas curationes, Deumque Optimum Maximum retributorem expectent.

T E X T V S.

Gravitationis breviloquentiæ &c.

Iurè, ac merito multiloquos divinus Hippocrates notat, atque redarguit. Habemus sanguinis in gyrum motus enarratorem; de ipso præclarè agentem, ipsumque verum verissimum commostrantem, qui statim paulò post falsum falsissimum subiungit, nempe vix emanato sanguineæ circulationis inventu perijsse doctrinam revulsionum, derivationum, interceptionum, maximas praxim Medicam exercentibus utiles, nec non necessarias remediorum materias, culpamque adscribi oculatissimo Vvillio, quod nunquam insomniavit hic auctor; scripsit dumtaxat in curanda Pleuritide parum, nihilque referre ab uno, aut ab altero Thoracis latere venam tundere, quemadmodum demonstratione Anathomica patefecit, verùm in alijs medendis morbis, revulsionem, derivationem, interceptionem, & ipsas interdum evacuationes adhibet. Huius sincere veritatis testem exhibet seipsum hac
verbo-

verborum serie in curatione Phrenitidis *. *Qua* propter, si res exigat, vena modo in brachio, aut manu, modo in crure, aut pede, modo in ceruice, vel fronte aperiatur; potest ne clariùs loqui, glossa ne indiget, vel comentario? parcius (quæso) parciùs ista viris.

Mirum in modum obstupefco [Maxime medicinæ parens] dum aliquos, qui insublimiori doctrinæ fastigio florere se credunt, te etiam mendacii crimine redarguunt, quemadmodum in aphorismo illo, *mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint*, ad quem astruendum errorem. *Moralis Philosophi auctoritatem adducunt. Quid ergo mirandum est maximum Medicorum, ac naturæ peritissimum in mendacio prehendi cum tot feminæ podagricæ sint? Beneficium sexus sui vitij perdiderunt, & quia feminam ex-verunt, damnatæ sunt morbis virilibus; nonne vident, dum à culpa vindicare te iactant graviolem tibi imputare? Astrologum fatius, quam Medicum te effingentes, dum fæminarum intemperantiam, vivendique licentiam futuris sæculis cognoscentem te autumant? & quomodo huiusmodi morum vicissitudinem linceis etiam oculis despicere poterat? Ut plurimum, qui malè tractant ensẽ defendendi vice vulnera infigunt. Non intem,*

G

pera-

perantia tantummodo mulieres podagricas efficit, sed solus menstruorum defectus, proindeque verissimum Hippocratis oraculum; sed adhuc obganniunt, increpant etiam clamantes; si singulis mensibus menstruales purgationes erumpunt, quid ulterius desiderandum? quibus ego Senecæ venia respondeo; Sanguinem iuxta medicorum omnium calculum, quantitate, qualitate, & motu peccare, confitentem me habeant quolibet mense menstrua sufficienti quantitate erumpere, verum non illius qualitatis secundum naturæ præscriptum, quæ expurgari debent, scilicet retinentur ille, qui causa materialis, & efficiens, remota, & proxima podagræ censetur: Hinc cum expresserit in alio aphorismo; *si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leviter ferunt*; cōplectens purgationes omnes, tum à natura, tum ab arte, tum in acutis, tum in Chronicis passionibus confectas, apertè demonstrans verbis illis *talia qualia*, non de quanto, sed de quali sermonem habuisse; intelligens aphorismos hosce unum ad alterum referri, unoque nexu teneri, idest. *Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint*; Et *si talia purgentur, qualia purgari oportet*; nam quando Divinus senex de quantitate pertractavit generalem aphorismum protulit, *quæ relinquantur in*
Mor-

*Morbis post iudicationem recidivas facere consueverunt. Complectens dictione illa, quæ reliquuntur, quantitatem, qualitatem, & motum; Vnde à Mendacii culpa vindicari non oportebat, nihilque ei gloriæ plaususue adiecit. Tibi quoque, Divine Præceptor, prima frôte officere visus est Leonardus de Capua, at si ad trutinam revocetur negotium non tanta iniuria, quanta Medicorum Respublica opinatur, te afficere confitebitur, sciebat enim deberi tibi æncomium illud à Macrobio prolatum *nec fallere, nec falli potuit*; Verum quia cunctis placitis tuis subscribere dedignatus est, ne putaretur iurare in ver-
Magistri, confidenter nimis, utpotè biliosus, sanguine, & spiritu ad fervorem propenso, exarsit levi occasione, deprimens supercilia, limis, & obliquis oculis contuens, quasi pugno minitans ad propriæ causæ tutelam. Hinc non spernendi desiderio, adversus Hipocratem imputanda Capuani licentia. Fateri (si vera loqui adamamus) quisquis tenetur adeò in Medica facultate præstantissimum fuisse Leonardum, ut de eo effari possit, habuit Coos suum Ippocratem, habuit suum Ipocratem, & Parthenope; Oterque, quaterque beati, qui Tyrones illius dogmata percepere, nam inde sapientes Magistri effulxerunt, in quorum flo-*

renti cætu Clarissimus Lucas Tozzius in Medico Cælo Sydus inter maiora sydera, Occasus expers elucet. Verùm sapientum omnium suffragio, tantum Hipocrates ingenij, sapientiæ, bonarumque Artium corona Leonardum excedit.

„ *Quantum lenta solent inter viburna cupressi.*

Mihique videtur Coorum maximus motum virj huius, non modo non irasci, sed Magnanimi Leonis exemplo pusilli Catuli latratus non curat, non vindicatur, sed illæsa Maiestate, spernit, & parcit, lucem siquidem furari ex Sole non quisquis vapor, sed nec maiores valent Eclipses.

T E X T V S.

Instabilia enim sunt, quæ in humidis consistunt.

Ad febrium tractationem præsens textus vel facillimè reduceretur, sed quoniam de earum essentia, & curandi ratione in adiuncta Epistola non nihil innuimus, & quoniam integrum opus peregrina, novaque methodo à celebri viro de febribus exaratum, promissumque expectamus ideò tacere decernimus: Quousque ex eo luci tradito clariores, certioresque doctrinas didicerimus.

F I N I S.

Illustriss. ac Reverendiss. Domine

Præfens excursus in librum Hippocratis de decenti Ornatu satis ostendit Excellentiss. Virum Ioannem Andream Moneglia auctorem suum, præclaris dotibus & summa eruditione ornatum esse. nec quidquam in eo reperitur, quod fidem & pietatem offendat. Sed quod ad virtutem excitet animos, alliciat mentes, ac delectet. In quorum fidem Dat. Florentiæ in Conventu Divæ Annuntiatae Die 17. mensis Iulij 1700.

Frater Iulius Antonius M. Roboredo Ordinis Servorum Beatae M. Virginis in Universitate Pisana Publicus Sacrae Theologiae Professor

Imprim.

Nicolaus Castellani V. G. F.

De mandato Reveren. Patris Inquisitoris Generalis Florentiæ Excellentissimus Dominus Doctor Franciscus Guiducci Medicus Phisicus perlegat attentè præsentem librum, cui titulus est *in librum Hippocratis de decenti hornatu Celer Excursus* & referat, an eiusdem possit permitti impressio,

F. Lucius Augustinus Cecchini de Bononia Min. Con. Vic. Gen. Sancti Officij Florentiæ.

Reverendiss. Pater.

De mandato RR. PP. attentè, simulq; summa admirationi perlegi Celerè Exkursû in librû Hippocratis de Decenti Ornatu Auctore Ioanne Andrea Moneglia, Regiæ Celsitudinis Cosmi III. Magni Hetruriæ Ducis Archiatro, & in Celeberrimo Pifarum Lyceo Medicinam Practicam ordinario loco Edocente, nec in eo inveni aliquid bonis Moribus, & Orthodoxæ fidei obflans, sed exornatum veneribus, est leporibus eruditione, & doctrina locupletatum. In quorum fidem &c.

Datum Florentiæ nono Kal. Augusti 1700.

*Servus Obsequentissimus,
Franciscus Guiduccius.*

Attenta superscripta relazione, Imprimatur F. Augustinus Cecchini de Bononia Min. Conv. Vic. Gen. S. Officij Florentiæ.

Imprim.
Philippus Bonarota S. M. D. Aud.

Pagina versus

14.	4.	negligent & temeraria	negligant, & temera- rie
15.	14.	hmani	humani
14.	14.	in omni ævo	omni ævo
19.	26.	Frenis	Phrenis
50.	13.	debent	debet
50.	13.	retinen- tur	retinetur.

